

**Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze**

Ústav českých dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tereza Vlková

České země a avignonské papežství v letech 1378–1419,
diplomatické aspekty

*The Czech lands and the Avignon papacy in the period
1378–1419, diplomatic aspects*

V Praze 2012

Doc. PhDr. Martin Nejedlý, Dr.

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména vedoucímu své diplomové práce, panu Doc. PhDr. Martinovi Nejedlému, Dr., za jeho podporu a cenný přínos při vedení této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem odborným konzultantům za jejich užitečné rady a konzultace. V neposlední řadě patří mé poděkování také rodičům za jejich podporu a pomoc během mého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Vdne.....

podpis

ABSTRAKT

Cílem mé diplomové práce bylo nastínit dění v době velkého západního schizmatu, zejména pak v jeho prvních dvou třetinách, a to mezi Českým královstvím a Královstvím francouzským. Důraz byl kladen zejména na osobnost francouzského královského diplomata a posla Honoré Boveta, jenž osobně navštívil dvůr českého a římského krále Václava IV. v roce 1399.

Abych získala co nejvíce informací o vztazích výše zmíněných království, vycházela jsem z primárních i sekundárních pramenů a odborné literatury, které byly k danému tématu vydány. Dále jsem využila jednosemestrálního studijního pobytu ve Francii k navštěvování tamních přednášek a konferencí i ke konzultacím s francouzskými medievisty.

V práci je věnován prostor jak jednotlivým královstvím a dění v nich, zejména ve věcech církevně-politických, tak rozboru nejvýznamnějších prací Honoré Boveta týkajících se jeho názoru na schizma a církev vůbec. Výsledkem mého bádání je jednak celkový pohled zejména Francie na České království, zvláště pak na českého krále Václava IV., v době církevní roztržky v podobě dvojpapěžství trvajícím od roku 1378 do roku 1417, jednak snaha vystihnout Bovetovy postoje ke schizmatu a osobnostem s ním souvisejících na základě jeho děl.

ABSTRACT

In my thesis I focus on the political situation in the Kingdom of Bohemia and the Kingdom of France during the Great Western Schism, particularly its first two thirds. I put emphasis on the personality of Honoré Bovet, who was a diplomat and a messenger of the French king and who visited the court of the Bohemian king, Wenceslas IV. in 1399

My work is based on primary and secondary sources and scientific and specialised literature concerning the subject mentioned above. In addition I made use of my one-semester study program in France where I attended the lectures of and consultations with French medieval historians.

First I describe in the thesis the ecclesiastical and political situation in both kingdoms. The next chapters are dedicated to the personality of Honoré Bovet and his writings related to his opinion on the Great Western Schism and the church in general.

As a result of the research I present a general attitude of the French Kingdom to the Bohemian Kingdom, particularly king Wenceslas IV, in the period of the Great Western

Schism and the dual papacy. Moreover, based on his writings I express Bovet's view of the Schism and the personalities involved in the Schism.

OBSAH

OBSAH	5
ÚVOD.....	8
KAPITOLA I.....	11
POČÁTKY VELKÉHO ZÁPADNÍHO SCHIZMATU, ROLE FRANCIE V ČESKÝCH DĚJINÁCH ZA PANOVÁNÍ KRÁLE VÁCLAVA IV.	11
<i>AVIGNONŠTÍ VZDOROPAPEŽI</i>	<i>11</i>
<i>PAŘÍŽSKÁ UNIVERZITA A SCHIZMA</i>	<i>11</i>
<i>STRUČNÉ SHRNUTÍ VLÁDY VÁCLAVA IV.</i>	<i>12</i>
<i>FRANCOUZSKÁ POSELSTVA NEJEDNOU V ČECHÁCH, HONORÉ BOVET V PRAZE.....</i>	<i>13</i>
KAPITOLA II.	15
OSOBNOST VÁCLAVA IV. A SITUACE V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ ZA JEHO VLÁDY	15
<i>NAROZENÍ A DĚTSTVÍ VÁCLAVA IV.</i>	<i>15</i>
<i>VÁCLAV IV. NĚMECKÝM KRÁLEM</i>	<i>17</i>
<i>ŘÍM VERSUS AVIGNON</i>	<i>18</i>
<i>VÁCLAV V ČELE STÁTU SÁM.....</i>	<i>19</i>
<i>SITUACE V ŘÍŠI.....</i>	<i>20</i>
<i>NAVÁZÁNÍ DIPLOMATICKÝCH VZTAHŮ S ANGLIÍ</i>	<i>22</i>
<i>FRANCOUZSKÉ POSELSTVO PRVNĚ V ČECHÁCH A SBLIŽOVÁNÍ S AVIGNONEM A FRANCIÍ VŮBEC</i>	<i>22</i>
<i>VÁCLAV MEZI DVĚMA MLÝNSKÝMI KAMENY – ŘÍMSKÁ KORUNOVAČNÍ JÍZDA VERSUS NALÉHÁNÍ FRANCIE</i>	<i>26</i>
<i>JAN Z JENŠTEJNA (1350–1400).....</i>	<i>27</i>
<i>SESAZENÍ VÁCLAVA Z ŘÍŠSKÉHO TRŮNU</i>	<i>28</i>
KAPITOLA III.	30
SITUACE VE FRANCII.....	30
<i>OSUDNOST LET 1377, 1378 A 1380 – POČÁTEK VLÁDY KARLA VI.</i>	<i>30</i>
<i>SCHIZMA OČIMA KRONIKÁŘE JEANA FROISSARTA</i>	<i>31</i>
KAPITOLA IV.....	33
VZTAHY FRANCIE S LUCEMBURKY	33

<i>SŇATKOVÁ POLITIKA – KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ, FRANCOUZSKÉ A UHERSKÉ ...</i>	33
<i>VÁCLAV MEZI ŘÍMSKOU A AVIGNONSKOU OBEDIENCÍ.....</i>	33
<i>FRANCOUZSKÉ POSELSTVO POPRVÉ V PRAZE</i>	37
<i>ZMĚNY V POLITICE V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ, JAN Z JENŠTEJNA.....</i>	38
<i>MYŠLENKA SVOLÁNÍ VŠEOBECNÉHO CÍRKEVNÍHO KONCILU</i>	38
<i>JEDNÁNÍ VÁCLAVA S PELHŘIMEM</i>	39
<i>JEDNÁNÍ O SVOLÁNÍ KONCILU POKRAČUJÍ – PRAHA VERSUS PAŘÍŽ, ŘÍM VERSUS AVIGNON.....</i>	40
<i>NOVÝ PAPEŽ V ŘÍMĚ – BONIFÁC IX.</i>	41
<i>ZMĚNY V AVIGNONU.....</i>	42
<i>VLIV BONIFÁCE IX. A ŘÍŠSKÝCH KURFIŘTŮ NA VÁCLAVOVU CÍRKEVNÍ POLITIKU</i>	44
<i>SCHŮZKA V REMEŠI ROKU 1398.....</i>	44
<i>PRVNÍ KROKY FRANCIE K NÁPRAVĚ CÍRKEVNÍ ROZTRŽKY.....</i>	46
<i>SESAZENÍ KRÁLE VÁCLAVA Z ŘÍŠSKÉHO TRŮNU</i>	47
KAPITOLA V.	49
<i>OSOBNOST FRANCOUZSKÉHO KRÁLOVSKÉHO DIPLOMATA, HONORÉ BOVETA.....</i>	49
<i>PŘEDSTAVENÍ HONORÉ BOVETA</i>	49
<i>HONORÉ BOVET A STRUČNÉ UVEDENÍ JEHO CÍRKEVNĚ FILOZOFICKO-POLITICKÝCH SPISŮ.....</i>	50
<i>ZAČÁTEK BOVETOVY KARIÉRY.....</i>	51
KAPITOLA VI.....	52
<i>HONORÉ BOVET A JEHO POHLED NA SCHIZMA V JEHO DÍLECH</i>	52
<i>ARBRE DES BATAILLES.....</i>	52
<i>SOMNIUM SUPER MATERIA SCISMATIS</i>	52
<i>BOVETOVO JEDNÁNÍ V AMIENS.....</i>	57
<i>APPARICION MAISTRE JEHAN DE MEUN.....</i>	57
<i>BOVET JAKO ČLEN FRANCOUZSKÉHO POSELSTVA V PRAZE.....</i>	58
<i>BOVET KE KONCI SVÉHO VEŘEJNÉHO ŽIVOTA.....</i>	59
KAPITOLA VII.	60
<i>ROLE BOVETA VE SCHIZMATU</i>	60
<i>BOVETŮV NÁSTUP DO PROBLEMATIKY SCHIZMATU VE VEŘEJNÉM ŽIVOTĚ.....</i>	60

<i>BOVETŮV OSOBNÍ BOJ ZA ZNOVUSJEDNOCENÍ CÍRKVE</i>	61
<i>BOVETŮV POHLED NA SCHIZMA VYJÁDŘENÝ DÍLEM SOMNIUM SUPER</i>	
<i>MATERIA SCISMATIS</i>	62
KAPITOLA VIII	65
O ÚČASTNÍCÍCH POSELSTEV A VÝPRAV DO PAŘÍŽE.....	65
<i>OSOBNOSTI DVORA KRÁLE VÁCLAVA IV.</i>	65
KAPITOLA IX	67
POSELSTVO V PRAZE.....	67
<i>PŘÍCHOD FRANCOUZSKÉ DELEGACE DO PRAHY, PRVNÍ DOJMY Z KRÁLE</i>	
<i>A ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ</i>	67
<i>PROČ PRÁVĚ HONORÉ BOVET?</i>	68
<i>KRIZE VRCHOLÍ, ROK 1408</i>	69
KAPITOLA X	71
ROLE UNIVERZIT VE SCHIZMATU	71
<i>PAŘÍŽSKÁ UNIVERZITA PROTI PAPEŽI</i>	71
<i>PAPEŽOVÉ „PRO SMÍCH“ (KRIZE Z KRIZE)</i>	72
<i>ROLE PRAŽSKÉ UNIVERZITY VE SCHIZMATU</i>	74
<i>ROLE KRÁLŮ V POZDNÍ FÁZI SCHIZMATU</i>	74
<i>KONCIL V PISE ROKU 1409</i>	76
KAPITOLA XI	77
VÁCLAVŮV POSTOJ K CÍRKVI OBECNĚ	77
<i>VZTAH VÁCLAVA IV. KE KŘESŤANSTVÍ A K CÍRKVI</i>	77
<i>DRAMATICKÁ SITUACE V PRAZE NA POČÁTKU 15. STOLETÍ</i>	78
<i>FRANCOUZSKÁ POLITIKA NEUTRALITY</i>	79
<i>VLIV FRANCOUZSKÉ DELEGACE NA VZNIK DEKRETU KUTNOHORSKÉHO</i> ..	80
<i>NÁVRAT VÁCLAVA IV. DO ROLE MONARCHY EVROPSKÉHO VÝZNAMU</i>	81
ZÁVĚR	83
SEZNAM LITERATURY	85
SEZNAM PRAMENŮ	91
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	92

ÚVOD

Období velkého západního schizmatu je vymezené lety 1378–1417. Tato epocha nese název podle rozkolu, který nastal v západní církvi. Roku 1378 na papežský stolec dosedli dva papežové.

Nejprve se povedlo Řehořovi XI. (vlastním jménem Petrus Rogerii, pontifikát 1370–1378) s pomocí římského císaře a českého krále Karla IV. přesídlit z Avignonu, který se stal oficiálním sídlem papeže za doby vlády francouzského krále Filipa IV. Sličného (1285–1314), zpět do Říma, a to po téměř 70 letech, během nichž papež působil v jihofrancouzském městě. Avignonské papežství začalo tzv. „avignonským zajetím papeže“ v roce 1303, když se papež Bonifác VIII. (vlastním jménem Benedictus Caietanus, pontifikát 1294–1303) odmítl podříditi francouzskému králi Filipovi IV. Sličnému (vládl v letech 1285–1314). Pontifik brzy po tomto incidentu zemřel, na jeho místo nastoupil Klement V. (vlastním jménem Bertrand de Gotto, pontifikát 1305–1314), který se na příkaz francouzského krále přestěhoval do Avignonu.

Během avignonského papežství byli papeži pod vlivem francouzského krále a ztráceli samostatnou moc, kterou získávali dlouhá staletí před tím. Několikrát se pokusili o návrat zpět do Říma, ovšem bez úspěchu. Přenést sídlo zpět do italské metropole (chápáno v dnešním slova smyslu) se podařilo až již zmíněnému Řehořovi XI. Ten však již v dubnu téhož roku zemřel. Na jeho místo byl zvolen Bartolomeo Prigano, který jako papež přijal jméno Urban VI. a ve své funkci setrval něco málo přes deset let, od dubna roku 1378 do října 1389. Ani jeho pontifikát neprobíhal hladce. Zvolení Urbana papežem totiž odmítlo uzнат 13 kardinálů, kterým se nelíbil papežův styl správy církve. (Nutno poznamenat – bez jakékoli snahy omlouvat tím Urbanův „styl vlády“, že v této napjaté době bylo velmi snadné znepřátelit si okolí.) Dříve, v období slabého vlivu avignonských papežů se kardinálský sbor v relativně velké míře podílel na správě církve. To nový papež odmítl a kardinálové, které tím popudil, reagovali prohlášením neplatnosti Urbanova zvolení se zdůvodněním, že Urban duševně chorý. K tomuto aktu došlo v srpnu 1378 a už o měsíc později byl zvolen vzdoropapež Robert z Ženevy, znám pod jménem Klement VII. (1378–1394), který své sídlo ponechal v Avignonu. Urban své sesazení neuznal a zůstal ve funkci papeže i proti vůli kardinálů.

Tedy začalo velké západní schizma. Křesťanská katolická církev měla dva náměstky Kristovy. Na stranu avignonského papeže se postavilo Království francouzské a spolu s ním ještě Skotsko, Království kastilské, aragonské, navarrské a portugalské. Na opačné straně, po boku římského Urbana VI., stály Svatá říše římská, Království české¹, Anglie s Irskem, hrabství Flandry, Polské a Uherské království a italské městské státy.

Práce vychází z písemných historických pramenů v podobě Bovetových děl, jmenovitě jde o **L'Arbre des batailles** (sepsané 1386–1389), jenž v kritické edici vydal v Bruselu roku 1883 E. Nys, ale především **Somnium super materia scismatis**², který kriticky vydal I. Arnold v edici spolu s Bovetovým dílem **L'Apparicion maistre Jehan de Meun** v Paříži roku 1926. Kromě těchto nejvýznačnějších pramenů se diplomová práce opírá též o vědecké studie francouzských medievistů, v nichž nahlížíjí problematiku schizmatu skrze Bovetova díla. Mezi jinými jsou to zejména studie autorů *Helene Millet*, francouzské medievistky zabývající se francouzskou církví na sklonku středověku a působící v Paříži v institucích CNRS³ a LAMOP⁴, a *Michaela Hanlyho*, historika původem ze Spojených států zaměřujícího se též na církevní dějiny a především pak na osobnost Honoré Boveta. M. Hanly působí od roku 2002 na univerzitě ve Washingtonu jako profesor na katedře angličtiny. Zejména jsem vycházela z jejich vědecké studie z roku 1996, **Les batailles d'Honorat Bovet**⁵.

Pokud jde o české literární prameny věnujících se problematice schizmatu a osobnosti Honoré Boveta, je vhodné připomenout historickou dokumentaci Bovetova proslovu ke králi Václavovi IV., jenž přednesl během své návštěvy pražského dvora roku 1399. Tento pramen se nám dochoval díky M. Janu Husovi, který ho přepsal pro svého dobrodince M. Křišťana z Prachatic. Husův autograf pak ve 20. století paleograficky přepsal, přeložil do češtiny a kriticky vydal František Michálek Bartoš (1889–1972), přední český husitolog.

Vzhledem k tomu, že neexistuje specializovaná česká monografie k problematice schizmatu, byla jsem nucena vycházet z jednotlivých studií a monografií, jež alespoň částečně období církevního rozkolu popisují. Jsou to převážně díla týkající se života a vlády krále Václava IV., zde jde především o velkou monografii Jiřího Spěváčka. Rovněž nelze opomenout zásadní česká historiografická díla Zdeňka Fialy, Josefa Macka, Jaroslava Mezníka či Františka Šmahela. Dále je třeba zmínit vědecké práce Zdeňky

¹ Hledíková, *Církev...*, s. 47. Další literatura uvedena v poznámce 47 tamtéž.

² Verze *Somnium super materia scismatis* v *Dictionnaire des lettres francaises*.

³ CNRS – Centre national de la recherche scientifique.

⁴ Laboratoire de Médiévistique Occidentale de Paris.

⁵ *Romania, revue trimestrielle...*

Hledíkové, Ivana Hlaváčka, Petra Čorneje, Jaroslava V. Polce a v neposlední řadě též kompendia Františka Palackého, Blažeje Ráčka, Jaroslava Kadlece nebo již zmíněného Františka Michálka Bartoše.

KAPITOLA I.

POČÁTKY VELKÉHO ZÁPADNÍHO SCHIZMATU, ROLE FRANCIE V ČESKÝCH DĚJINÁCH ZA PANOVÁNÍ KRÁLE VÁCLAVA IV.

AVIGNONŠTÍ VZDOROPAPEŽI

Velké západní schizma vypuklo roku 1378, poté, co avignonský papežský stolec obsadil kardinál Robert ze Ženevy, který přijal jméno Klement VII. Byl oblíbencem krále pro svůj francouzský původ, rovněž měl značnou podporu francouzského dvora. Kvůli jednoznačnému stanovisku francouzského krále byla celá Francie zastáncem avignonské obedience. Kdo by se stavěl na odpor avignonskému papeži, odporoval by rovněž králi, což by znamenalo nucené opuštění země. Proto i Pařížská univerzita, která chtěla situaci řešit ihned po jejím vypuknutí, se musela smířit s politikou dvora a do církevní krize zatím nezasahovat, byť se stávajícím stavem nesouhlasila. Přitom právě Pařížská univerzita se o odstranění schizmatu zasloužila snad nejvíce. Šlo ostatně z velké části o její vlastní prestiž a zachování vůbec, poněvadž příklonění se k avignonskému papeži způsobilo odchod řady mistrů i žáků. Navíc římské papeži nepřestávali zakládat univerzity jinde, za všechny zmiňme např. heidelberské vysoké učení, které činily Paříži konkurenci. Ze „snahy o vlastní přežití“ se Pařížská univerzita silně až urputně stavěla za obnovu církevní jednoty.

Roku 1394 Klement VII. zemřel a na avignonském papežském stolci ho vystřídal Španěl Pedro de Luna, jenž do dějin vstoupil jako papež Benedikt XIII. (1394–1409). V tuto chvíli nastal obrat. Avignonský papež, jistě také pro svoji národnost (nebyl francouzského původu), přestal být francouzskému dvoru sympatický. Dvůr tehdy přestal setrvávat při jeho boku.

PAŘÍŽSKÁ UNIVERZITA A SCHIZMA

Královský dvůr svým přístupem otevřel univerzitě dveře na politickou scénu. Ta již mezitím upustila od mínění, že pro ukončení schizmatu bude třeba svolat obecný koncil, který by rozhodl, kdo z papežů je právoplatným držitelem Petrova stolce. Místo toho došla

univerzita k názoru, že pro vyřešení schizmatu bude potřeba jít cestou nazvanou „*via cessionis*“⁶, tj. požadavek, aby odstoupili oba papežové a zvolil se úplně jiný. Tato cesta se zdála snad ještě méně schůdná než „*via concilii*“. Pro toto své stanovisko se rozhodla univerzita získat maximum příznivců a vyslala poselstva do celé Evropy, čímž zahájila boj za znovusjednocení církve. Nejedno z těchto poselstev přišlo též na dvůr českého krále Václava IV. Důvodem takového zájmu právě o českého panovníka, byla pravděpodobně skutečnost, že byl v té době zároveň králem Svaté říše římské. Získat na svou stranu Svatou říši by mělo pro Pařížskou univerzitu pochopitelně nemalý význam, zejména proto, že říše byla hlavní oporou římského papeže, tudíž získání Svaté říše na stranu Francie by znamenalo téměř jasné ukončení pontifikátu římského papeže.

STRUČNÉ SHRNUÍ VLÁDY VÁCLAVA IV.

Nelze dávat veškeré politické problémy za vinu výhradně králi. Vždy je potřeba na jeho vládu nahlížet v širších politických souvislostech. Politický vývoj je odvislý od situace, ve které se ocitl jako mladý panovník, dále na dvorském okolí, které ovlivňovalo jeho četná rozhodnutí, na zahraničně politickém dění a mnoha dalších konkrétech, včetně souhry neovlivnitelných náhod a samotného štěstí⁷. V této souvislosti je vhodné připomenout morovou epidemii, která za vlády Václava postihla České království. Nejzávažnější stádium epidemie za Václava nastalo v letech 1380–1382, těžká byla v českých zemích také epidemie v letech 1414–1415.⁸ Jako nešťastnou náhodu pro Václava a jeho vládu lze vnímat i samotné schizma, které vypuklo právě v době Václavova nástupu a existovalo v podstatě téměř po celou dobu jeho vlády. Kritický stav tehdejší církve byl v Praze citlivě vnímán již dávno za vlády císaře Karla IV.⁹ Václavův problém byl, že na komplikace nebyl připravený. Neuměl zacházet se situacemi, které neměly hladký průběh. Před problémy chtěl utéct nebo se před nimi alespoň schovat. Když měl o něčem rozhodnout, měl tendence buď k unáhleným závěrům a vzápětí kolísáním v situaci¹⁰, nebo naopak, nedokázal se k problému postavit jako panovník a učinit rázné rozhodnutí okamžitě. Vždy se zdráhal a zřejmě tajně doufal, že se celá situace sama vyřeší i bez jeho přičinění. Svým přístupem k vládě si Václav v zemi brzy vytvořil řadu nepřátel, resp. nepřiznivců, a to zejména v řadách české šlechty. Kromě povstání panské

⁶ Bartoš, Autograf..., s. 6.

⁷ Hlaváček, Aktivita české šlechty..., s. 206nn.

⁸ Hledíková, Církev..., s. 49.

⁹ Herold, V., Hus a Wyclif..., s. 140.

¹⁰ Malý, K. Mistr Jan Hus a..., s. 402.

jednoty Václava dále trápila causa Mistra Jana Husa, jenž se stal kontroverzní osobností českých dějin právě za Václavovy vlády, od počátku 15. století.

Václavův přístup k vládnutí a k situaci v českých zemích lze vnímat jako jeden z důvodů, proč na jeho dvoře nebylo francouzské poselstvo přivítáno radostně se všemi poctami. Pařížská univerzita se rozhodla schizma řešit na tehdejší dobu relativně netradiční metodou, což pro konzervativní české země, míněno tím v podobě královského dvora, nebylo právě příjemné. Václav se zdráhal přistoupit na francouzské pokrokové řešení, avšak netroufl si ho rovnou odmítnout či navrhnout něco jiného. Na druhou stranu se v Českých zemích objevovaly řady kritiků církve a jejího momentálního stavu. Povětšinou šlo o absolventy pražské univerzity. Tito kazatelé získávali postupně zájem relativně široké veřejnosti. Především mladí univerzitní studenti přijímali jejich kázání pozitivně a obvykle s nimi souhlasili. Díky této skutečnosti se dá o univerzitě říci, že rozhodně nebyla tak konzervativní a odmítavá k návrhům francouzského poselstva. Nicméně cílem poselstva Pařížské univerzity bylo získat pro svůj zájem českého a římského krále. To se však během jednání roku 1396 nepodařilo.

FRANCOUZSKÁ POSELSTVA NEJEDNOU V ČECHÁCH, HONORÉ BOVET V PRAZE

Francie se nevzdala a během roku 1397 byly do Království českého poslány další dvě výpravy. Opět bez úspěchu. Václav IV. vyhověl alespoň francouzskému návrhu na svolání schůzky králů obou zemí, tedy Václava IV. s Karlem VI. Setkání se uskutečnilo v Remeši koncem března 1398¹¹. Hlavní náplní rozhovorů byla otázka církevně-politická, avšak nezůstalo jen u ní. Dalším námětem hovoru byl bezesporu sňatek Václavovy neteře Elišky¹² s Karlem Orleánským, synem vévody Ludvíka I. Orleánského.

Co se církevní problematiky týče, byl dohodnut společný postup. Obě země měly svolat zemský církevní sněm, na kterém měli klerikové vypovědět poslušnost svému papeži, Francie avignonskému, České království římskému. S tímto výsledkem jednání panovníků skončilo a ke slovu se měly dostat činy.

Ještě téhož roku Francie svolala zemský církevní sněm. Ten se sešel a již v červenci vypověděl poslušnost avignonskému papeži. Václav ovšem zůstal jen u slibů. Proč tak neučinil, souvisí přirozeně s vývojem ve vlastní zemi. Nicméně na podzim roku

¹¹ Bartoš, Autograf..., s. 8

¹² Dcera Jana Zhořeleckého; více o problematice tohoto sňatku Spěváček, Václav IV...., s. 200, poznámka 2; dále také literatura uvedená tamtéž

1398 dorazilo do Prahy nové francouzské poselstvo s úkolem přimět českého krále ke svolání církevního sněmu a zřeknutí se římského papeže. Na podzim roku 1398 Václav poslal do Francie list¹³ s omluvou, že vratislavská setkání¹⁴ se pro jeho nemoc nekonala a že žádá o odložení sněmu do Vánoc, kdy už prý pošle definitivní odpověď na francouzský návrh řešení schizmatu. I tentokrát zůstalo jen u slibů. Václav sněm nesvolal, tudíž do Francie ani neposlal žádnou odpověď.

Roku 1399 se na pražský dvůr Václava IV. dostává další poselstvo vyslané francouzským dvorem. V této výpravě přichází do Prahy již konečně diplomat Honoré Bovet, jenž pronese k českému králi řeč, jejíž přepis opatřený Husem je dochován: „...v *Universitní knihovně v Praze, náleží místo zvláště čestné /památce/ nevelkému sešitu o 7 listech, vevázanému do rukopisu XIII F 16. Je to jeden z autografů M. J. Husi.*“¹⁵.

Proslov Honoré Boveta k českému králi měl formu kázání na slova žalmu 59, 13: „*Uděliž nám pomoci v trápení,*“ a slova žalmu 34, 22: „*Vidíš ty to, Hospodine, nedmlčujž se!*“¹⁶ Ve svém proslovu se Bovet pokouší získat Václava pro plán navrhovaný Pařížskou univerzitou, tedy pro již zmíněné zřeknutí se papeže, což má být první krok k následné akci v podobě svrhnutí obou papežů a nastolení nového právoplatného pontifika. Bovet se snaží Václava přesvědčit, aby nenaslouchal zastáncům názoru, že stačí vyčkávat, než zemře avignonský papež, protože pak se i státy podřízené avignonské obedienci automaticky přidají zpět na stranu římskou. Naléhá na něho, ať nepodléhá domněnkám, že král nesmí zavrhnout papeže, kterého si vybral jeho otec, císař římský a král český Karel IV., protože sebemocnější panovník nemá právo zřici se papeže. Tolik ve zkratce Bovetův proslov k Václavovi IV.

Celý tento dokument je nám znám díky píli Mistra Jana Husa, který celý Bovetův přednes přepsal pro svého dobrodince M. Křišťana z Prachatic, a dále pak díky F. M. Bartošovi, který Husův autograf přeložil a vydal. Jak ve své studii uvádí Bartoš, dokument byl patrně sepsán ihned poté, co ho M. Křišťan získal, což bylo pravděpodobně velmi záhy po samotném napsání textu autorem – Bovetem.¹⁷

¹³ Spěváček, Václav IV...., s. 291; zvláště pak poznámka 2, kde autor mj. odkazuje na text listu, jenž se zachoval pouze v opisu, DRTA III str. 63 – 64 č. 29.

¹⁴ Vratislavské setkání Václava IV., Zikmunda Lucemburského a Vladislava Jagellonského, připravované na dobu ještě před Vánoci roku 1398, kde se, jak Václav IV. slíbil Karlovi VI. v Remeši, měla projednat otázka řešení schizmatu, resp. vypovězení poslušnosti římskému pontifikovi ze strany panovníků uznávajících římskou obedienci; dále viz Spěváček, Václav IV...., 290n. a Bartoš, Čechy v době..., s. 160nn.

¹⁵ Bartoš, Autograf..., s. 5.

¹⁶ Bartoš, Autograf..., s. 10.

¹⁷ Bartoš, Autograf..., s. 5, zejména poznámka 2, kde dále vyvrací Novotného domněnku, že přepis byl Husem pořízen až roku 1408.

KAPITOLA II.

OSOBNOST VÁCLAVA IV. A SITUACE V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ ZA JEHO VLÁDY

NAROZENÍ A DĚTSTVÍ VÁCLAVA IV.

Osobnost Václava a zejména pak jeho vládu nelze posuzovat bez přihlédnutí k osobnosti a panování jeho otce Karla IV. (vládl 1346–1378). Doba, do jaké se princ narodil, prostředí, ve kterém vyrostl, výchova, která mu byla zajištěna, to vše ovlivnilo způsob jeho vládnutí. Nelze tedy hodnotit jeho vládu až od momentu samostatného nástupu, tedy od chvíle, kdy zemřel Karel IV. a Václav IV. se stal samostatným českým a římským králem. To, co tomuto nástupu v roce 1378 předcházelo, bezesporu ovlivnilo vývoj událostí po několik dalších desetiletí, resp. minimálně po dobu Václavovy vlády, to je do roku 1419, kdy český král umírá.

Připomeňme proto některá fakta z doby před jeho nástupem na trůn. Václav IV. se narodil 26. února 1361 na císařském hradě v říšském městě Norimberk (Nürnberg). Narození mužského potomka bylo příčinou obrovské radosti císaře, neboť pokud osud v něčem silnému panovníkovi nepřál, bylo to právě v potomstvu. Václav byl dlouho očekávaným mužským potomkem, dědicem trůnu. Z prvního manželství Karla s Blankou z Valois se narodily dvě dcery, Markéta a Kateřina, přičemž starší dcera Markéta brzy zemřela. Z následujícího manželství s Annou Falckou vzešel syn, Václav, kterého však potkala smrt v necelých dvou letech života. V květnu roku 1353 se Karel oženil s mladou a krásnou Annou Svídnickou, která mu dala dalšího netrpělivě očekávaného syna, budoucího krále Václava IV. Václav byl ve svém rodném městě pokřtěn, a sice v neděli 11. dubna 1361 v chrámu sv. Sebalda.¹⁸ Křtil ho pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1344–1364), blízký císařův přítel¹⁹.

Po návratu do Prahy slavnostní nálada neopadla, ba naopak. Václav byl stále ve středu pozornosti nejen císaře, ale vůbec celého pražského dvora. Karel IV. již v červnu

¹⁸ Spěváček, Václav IV. ..., s. 36.

¹⁹ Hledíková, Šlechta a hierarchie..., s.

1361 uzavřel dohodu s Friedrichem V. Hohenzollernským, norimberským purkrabím, o budoucím sňatku Václava s Friedrichovou dcerou Alžbětou.²⁰

Snad proto, že Václav byl doslova vymodlené dítě, dostávalo se mu abnormální péče, ještě více se Karel ke svému jedinému synovi a dědici trůnu přimkl poté, co v červenci roku 1362 zemřela Václavova matka, císařova třetí manželka Anna Svídnická. Přemrštěná náklonnost, kterou Karel ke svému synovi choval a která, jak se zdá, se promítla do jeho povahy nejen v dětství (určitou „rozmazlenost“ lze vypožorovat i v jeho dospělosti), stala se budoucímu králi spíše osudnou než prospěšnou.²¹ Po nečekaném zásahu osudu do rodinného života se Karel upnul na myšlenku zabezpečit Václavovi český trůn. Této skutečnosti se plně oddal po svém čtvrtém sňatku s Alžbětou (Eliškou) Pomořanskou a to zejména proto, že plánoval přivést na svět další potomky, a měl tudíž obavy z budoucích mocenských sporů mezi nevlastními bratry. Nyní tedy bylo hlavním posláním zajistit Václavovi český trůn.

Své plány rázný panovník brzy zrealizoval a mladý princ, tehdy teprve dvouleté dítě, byl korunován českým králem 15. června 1363 ve svatovítské katedrále v Praze.²² Václav byl korunován dokonce dříve než císařova nová manželka. Karel tím chtěl zdůraznit nezpochybnitelnost Václavova nástupu na český trůn po právní stránce.²³ Vzhledem k výjimečnosti takového korunovačního aktu zazněly místy i posměšky a kritika za znevážení posvátného aktu korunovace. Mezi jinými s Václavovou korunovací nesouhlasil ani Karlův blízký přítel, pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic²⁴. Avšak Karel nechtěl jakoukoli kritiku slyšet, snad proto, že byl příliš orientován na cíl dovést malé dítě na český trůn a zajistit tak budoucnost státu.

A tak se také stalo. Václav byl korunován pražským arcibiskupem. Byť se Karlovi podařilo dovést korunovací do zdárného konce, zůstala ona akce v očích české šlechty jako znevážení aktu korunovace. Pravděpodobně tedy tento moment byl jedním z těch, které nepříznivě ovlivnily Václavovu vládu a jeho nedobré vztah s českou šlechtou. Podobně neblahý dopad na budoucí panování mladého Lucemburka měla i další výchova, nadále silně ovlivněná snahou připravit jediného mužského potomka na funkci následníka trůnu. Díky tomu, že Václav byl v tomto duchu vychováván od narození, mohl snadno získat mylné domněnky o tom, že vládnutí je snadné a že člověk má moc, které může svévolně

²⁰ Spěváček, Václav IV. ..., s. 38.

²¹ Spěváček, Václav IV. ..., s. 43.

²² Palacký, Dějiny...II., s. 351; dále též Spěváček, Václav IV. ..., s. 46.

²³ Spěváček, Václav IV. ..., s. 46.

²⁴ Hledíková, Z. Šlechta a hierarchie v Čechách od druhé poloviny 13. Do počátku 15. století in *Mediaevalia historica bohemia* I, Praha 1991, s. 72; dále též Spěváček, Václav IV. ..., s. 46.

využívat. Smysl vládnutí jako životního poslání plného odpovědnosti, mu naopak unikalo. Jednou ze smolných událostí byl například fakt, že okolní evropské státy nevíťaly lucemburské mocenské rozpínání. Lucemburská dynastie pro ně brzy začala představovat strach, obavu z její přílišné moci. Jakkoli se postavil proti mocnému a velmi schopnému císaři však dlouho nedokázali. Teprve slabá vláda Václava IV. se ukázala být příležitostí pro nesouhlasné jednání a odpor evropských panovníků proti sílícímu vlivu lucemburského rodu se pro Václava stal další nešťastnou okolností jeho éry.

VÁCLAV IV. NĚMECKÝM KRÁLEM

Karel IV. se pokoušel prosadit Václavovu volbu římským králem ještě za svého života. Tato snaha naplňovala jeho život v 70. letech.

Václavovu volbu římským králem Karel IV. opět dovedl do téměř zdárného konce. Za sliby zástav získal hlasy všech kurfiřtů a dostal i souhlas papeže Řehoře XI., posledního z řady avignonských papežů, který své sídlo přesunul zpět do Říma, mj. na naléhání císaře Karla IV. Papežská kurie sice k Václavově volbě nevyjádřila tak ochotný souhlas, avšak hlavní slovo v korunovaci měl, naštěstí pro Lucemburky, papež. Dne 10. června 1376 byl Václav zvolen římským králem jednohlasně všemi kurfiřty. Korunovace mladého českého panovníka římským králem se konala v Cáchách, tradičním korunovačním městě Římské říše, o necelý měsíc později 6. července 1376.²⁵ Václavovi již zbývalo jen čekat na potvrzení své volby papežem. Nutno dodat, že Václav byl v dobu své korunovace římským králem již plnoletý podle římského práva, dosáhl věku 15 let.

Potvrzení volby papežem se zpravidla odehrávalo v Římě, proto římský král musel vykonat římskou korunovační jízdu do italské metropole, kde si nechal korunu vložit na svou hlavu z papežových rukou. Tímto církevním aktem se z římského krále stal císař, nejvyšší světský vládce. Tato tradice, či, výstižněji, podmínka, že u císařské korunovace musí být přítomen papež, vznikla již po korunovaci prvního císaře Karla Velikého a ustálila se za dob vládnutí dynastie Otonů v Říši římské, jmenovitě tradici upevnil první císař této dynastie Ota I. Veliký (962–973).

Proces římské korunovační jízdy sehrál v dějinách schizmatu důležitou úlohu. Když papež korunoval krále, dávalo to samozřejmě větší váhu též papeži, nejen králi. A v období existence dvou papežů se římskému pontifikovi rozhodně hodilo zvýšit vlastní prestiž korunovací římského krále. Proto se ona korunovační cesta na jih stala na dlouhou

²⁵ Spěvák, Jiří. Václav IV., s. 89.; totéž datum Palacký, Dějiny..., s. 366; jiné datum uvádí Rapp, F. Svátá říše..., s. 224: „...Korunovace se pak konala v Cáchách 5. července 1376...“

dobu předmětem jeho zájmu. Bohužel, Václav tuto iniciativu nijak zásadně nesdílel; ne snad zcela úmyslně, spíše mu význam římské korunovace unikal.

Karel byl na sklonku svého života a zbývalo ještě, aby obrovskou lucemburskou říši, pokud možno spravedlivě, rozdělil mezi své tři syny, Václava, Zikmunda a Jana. Nebyl to úkol snadný, neboť Václav IV. začal po své korunovaci římským králem vystupovat velmi sebevědomě a suverénně, čímž provokoval své nevlastní bratry a jejich matku, svou macechu, Alžbětu (Elišku) Pomohorskou.

Karel IV. sice dovedl Václavův osud do zdárného začátku, avšak jeho pozici, a obecně s tím pozici říše, upevnit nestihl. To už mělo být úkolem Václava, jehož dětství a mládí bylo spíše jen hrou na panování. Tváří v tvář realitě skutečného kralování se ukázal být pro skutečné plnění tohoto úkolu nepřipraven. Na Moravu se dral k moci Jošt, syn Karlova bratra Jana Jindřicha, říšská města se pozvolna začínala protivit českému králi, neboť se obávala, že nastolí stejnou politiku jako jeho otec, která příliš neuznává městská privilegia, Václavova volba římským králem nebyla ještě schválena papežem. Všechno bylo na cestě k tomu, aby se tak stalo. Kam se přikloní ručička vah, však nejvíce záleželo na Václavovi.

ŘÍM VERSUS AVIGNON

Papež Řehoř XI. přesídlil do Říma až začátkem roku 1377. Potřeboval nutně císařovu pomoc, proto byl také ochoten vyjednávat o stvrzení Václavovy volby římským králem.²⁶ Během existence rozkolu církve je velmi dobře patrný fakt, jak se římský král a papež vzájemně potřebují.

Ale zpět k Řehořovi. Téhož roku je známa výprava starého císaře do Paříže k francouzskému královskému dvoru. Náplň tam uskutečněných rozhovorů nám bohužel není známa, avšak předpokládá se, že se jednalo o otázky církevní a politické, zejména situace papežství atd.²⁷ Z následujícího roku je známa další výprava do Paříže, tentokrát cestoval císař spolu se svým synem. O Václavově činnosti v Paříži však nevíme nic.²⁸ V dubnu se oba vrátili zpět do Prahy, kde je brzy nato stihla zpráva o smrti papeže Řehoře XI. Zemřel koncem března 1378.²⁹ Tím se značně zkomplikovalo potvrzení Václavovy volby římským králem, které ještě Řehoř stihl slíbit, ne však splnit. Novým papežem se stal Urban VI. (1378–1389), držící svatopetrský stolec do roku 1389.

²⁶ Bartoš, Čechy..., s. 12nn.; dále též Spěváček, Václav IV. ..., s. 96.

²⁷ Palacký, Dějiny... II., s. 366; dále též Spěváček, Václav IV. ..., s. 96.

²⁸ Spěváček, Václav IV. ..., s. 96.

²⁹ Týž, s. 97.

Nový papež se velmi rychle dostal do konfliktu s 12 francouzskými kardinály, a sice z toho důvodu, že na něho naléhali, ať se vrátí do Avignonu. Papež nátlaku odolával, čímž zapříčinil odchod kardinálů z Říma. Ti, vzhledem k papežově odmítavosti vůči jejich požadavkům, zvolili vzdoropapeže Klementa VII. Dva papežové byli na světě, schizma začalo. V této nestabilní situaci potvrdil Urban Václavovu volbu římským králem a požádal ho, ať vykoná korunovační cestu do Říma. Urban VI., zdá se, spoléhal na podporu a pomoc mocných Lucemburků. Zakrátko potvrdil Václavovu volbu také vzdoropapež Klement.

Karel IV. zemřel 29. listopadu 1378 a mladý král Václav IV. se tak musel vyrovnat se úlohou vládce bez podpory svého otce.

VÁCLAV V ČELE STÁTU SÁM

Václav se tedy ocitl v čele státu sám. Situace, ve které se nacházel, nebyla právě snadno řešitelná ani pro zkušeného vládce, natož pro Václava. Císař Karel měl dva pilíře, o které opíral svou moc ve Svaté říši římské. Jedním bylo Francouzské království, druhým pak církve. Po vypuknutí církevního rozkolu však byl tento stav neudržitelný. Václav se musel rozhodnout pro jeden z pilířů, přičemž druhý měl ztratit. Francie a Svatá říše římská se náhle ocitly na opačných stranách. Každá z nich uznávala jiného papeže.

Václav se nejprve držel politiky svého otce a přiklonil se na stranu Urbana, papeže římského, doufaje snad, že to bude ten mocnější. Urban ale, jak již bylo výše zmíněno, sám potřeboval pomoc Václava. Sám byl poměrně slabý, dá se dokonce říci, že bezmocný. Nutně proto potřeboval podporu římského krále. V této situaci vedle sebe stáli nejistý král a nepřiliš schopný papež, kteří potřebují pomoc jeden od druhého, přičemž čekají, až ten druhý s pomocí začne. A naproti tomu hrála svoji roli mocná Francie spolu s daleko zdatnějším avignonským Klementem VII.

To, že se Václav rozhodl pro cestu do tábora římského papeže, má své kořeny částečně, možná i z větší míry, v králových rádcích. Šlo totiž převážně o osoby spojené ještě s Karlovým dvorem a prosazující císařovu politiku. Dalším, kdo pravděpodobně zpočátku silně ovlivnil královo rozhodnutí pro Urbana, byl budoucí pražský arcibiskup a horlivý stoupenec papeže Urbana VI., Jan z Jenštejna. Jeho pohled na problematiku schizmatu postřehla ve své vědecké studii Zdeňka Hledíková: „*Jan z Jenštejna dal na*

stěny síně /v pražském arcibiskupském dvoře/ ve věži vymalovat svůj sen z mládí, interpretovaný jím jako vidění schizmatu.“³⁰

SITUACE V ŘÍŠI

První ostřejší výměna názorů ohledně osobností jednotlivých papežů proběhla na říšském sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem. Dorazila tam delegace francouzského krále a pokoušela se účastníky přesvědčit o tom, aby přistoupili k avignonské obedienci. Vzhledem k tomu, že mezi vyslanci byli někdejší kolegové Jana z Jenštejna z dob studií na Pařížské univerzitě, poselstvo zřejmě doufalo ve snadný úspěch. Jan z Jenštejna se však zachoval opačně. Ostře proti nim vystoupil. Ani Václav nezůstal stranou a vydal na sněmu listiny³¹, kterými se postavil za římského papeže a avignonského vzdoropapeže odmítl.

V uvedených listinách Václav vyzýval kurfiřty a další říšská knížata k tomu, aby byli věrní římskému papeži. Vytvářel se jakýsi spolek kolem římské obediencie. Nutno dodat, že tento Václavův pokus měl spíše opačné následky, a sice sílící tendenci knížat přidat se na stranu vzdoropapeže. Spolek neměl dobrý základ proto, že příslušnost k římské obedienci byla říšským knížatům králem prikazována, místo aby vzešla z jejich vlastní iniciativy.

Situace v říši nebyla právě přívětivá. Šlo o velkou říši rozmanitých zemí se svými vlastními regionálními vládci. Jednotnost neexistovala. Kurfiřti od začátku Václavovy vlády žádali, aby zvolil nějakého svého zástupce, který bude jeho jménem říši spravovat. Králi bohužel trvalo dlouho, než se odhodlal přijet do říše na sněm. (Tato zdráhavost jakkoli jednat byla zřejmě hlavním důvodem, proč byl později kurfiřty z trůnu sesazen. Ale nepředbíhejme.)

Vedle rozdrobenosti říše působil ještě jiný významný faktor. Ta část země, která byla blíže Francii, tíhla k obedienci avignonské, na rozdíl od oblastí blíže Českému království, které naopak sympatizovali s obediencí římskou.

Na podzim 1379 se konal další říšský sněm. Jeden z těch, které proběhly bez účasti, a dokonce bez vědomí krále Václava. Svolat sněm se rozhodli porýnští kurfiřti – falckrabě rýnský, jmenovitě Ruprecht Falcký, a arcibiskupové trevírský a kolínský. Jejich jednání směřovala k tomu, aby donutili k poslušnosti římské obedienci ostatní, včetně francouzského královského dvora; na něj však působili poněkud mírnějším a ponížným tónem. Porýnští kurfiřti ve svém jednání přitvrzovali, vytvořili dokonce vlastní spolek,

³⁰ Hledíková, (Arci)biskupský dvůr..., s. 342, zejména poznámka 8.

³¹ DRTA – Deutsche Reichstagsakten, s. 232–241, č. 129–131.

oberweselský³², ve kterém jednali ve jménu římského krále, přestože bez jeho pověření. Oberweselský spolek vytvořili tři porýnští kurfiřti³³ dne 11. ledna 1380 a jeho posláním bylo vytvoření násilných opatření k vynucení obedience Urbana VI.³⁴ Propast mezi kurfiřty a Václavem se prohlubovala. Stejně tak se postupně ukazovaly názorové neshody mezi ním a Janem z Jenštejna, který se projevoval místy až fanaticky a autoritativně, což přirozeně mladého, liberálně vychovávaného krále (ovšem se sklony k nekontrolovatelnému vzteku) popuzovalo k tomu, aby s ním souhlasil čím dál tím méně.

Situace se zatím pozvolna rýsovala a obě strany vyčkávaly. Český a římský král byl kvůli tomuto vyčkávání osočen z nezájmu o situaci v Říši, nařkl ho oberweselský spolek. Král byl tak donucen k jednání. Mimo jiné se Václavovi podařilo v té době uzavřít smlouvu o obnoveném přátelství s francouzským králem Karlem V. Mohlo se snad zdát, že tím se přiblížila možnost, že Francie uzná římského papeže. Avšak nečekané události tyto šance zhatily. Francouzský král zemřel a na trůn nastoupil teprve dvanáctiletý Karel VI. Pro jeho útlý věk za něho prozatím vládli strýcové, vévodové Ludvík z Anjou a Filip Burgundský³⁵.

V neprospěch Václava hrála i skutečnost, že se ustavil další spolek říšských měst. Původně existoval spolek měst švábských (Schwäbischer Städtebund), vzniklý proti vůli krále, a nyní se měla situace o něco zhoršit díky tomu, že vznikl nový svaz, tentokrát měst rýnských.

Nová etapa Václavovy vlády, která začala někdy zhruba v roce 1396, se pro něho stává ještě o něco složitější, tudíž méně příznivou než etapy předchozí. Knížata Svaté říše římské začínají viditelně a intenzivně usilovat o Václavovo sesazení pro jeho neschopnost vládnout.

Během roku 1397 se konal říšský sněm ve Frankfurtu nad Mohanem. Zde se zejména porýnští kurfiřti pustili do ostré kritiky Václavovy vlády. Vyčítali mu, že neučinil nic pro vyřešení papežského schizmatu, vytýkali mu špatnou italskou politiku, ztráty území, zmatek v říši. Jak uvádí Spěváček ve své knize o Václavovi IV., jednali porýnští kurfiřti s králem bez sebemenší úcty, což svědčí o Václavově ztrátě autority jako krále minimálně ve Svaté říši římské. Jak dále autor uvádí, knížata možná jednala se záměrem vyprovokovat další králův výbuch vzteku a neadekvátní jednání, což by zajisté stačilo

³² Spěváček, Václav IV. ..., s. 129.

³³ Arcibiskup trevírský (Kuneš), falckrabě rýnský (Ruprecht Starší) a arcibiskup kolínský (Friedrich); více Spěváček, Václav IV., s. 129.

³⁴ Spěváček, Václav IV., s. 129.

³⁵ Týž, s. 134.

jako hmatatelný důkaz pro jeho svržení. Václav se poté, na radu svých moudřejších politiků, rozhodl do jednání zapojit francouzského krále. To se však setkalo s obrovským nesouhlasem, zejména z úst rýnského falckraběte Ruprechta II. Spolupráce či navázání kontaktu s francouzským králem znamenalo obecně v očích kurfiřtů zradu, neb Francie byla zastáncem avignonské obediencie, na rozdíl od prořímských kurfiřtů. Ruprechtovým nesouhlasem se vztah mezi porýnskými kurfiřty a králem nadále radikalizoval.

NAVÁZÁNÍ DIPLOMATICKÝCH VZTAHŮ S ANGLIÍ

Za zmínku stojí další diplomatická hříčka, totiž skutečnost, že Anna Lucemburská, sestra Václava IV., byla provdána za anglického krále Richarda II. České království tak navázalo pozitivní vztahy s největším nepřítelem Francie, se kterou však Království české mělo i dříve přátelské vztahy. Francie a Anglie byly touto dobou ve válečném konfliktu, uprostřed stoleté války. České království se přátelilo se dvěma největšími rivaly Francie: s Anglií a římským papežem. Nicméně je nutno dodat, že to byla Francie, která se sama jediná odtrhla od římského papeže a zvolila si svého vlastního, jehož začala uznávat, aniž by respektovala ostatní křesťanské panovníky. Jakým právem se tedy Francie měla cítit uražená, že ostatní království jsou na opačné straně hřiště?

České poselstvo, které odešlo do Anglie vyjednávat o zmíněném sňatku Anny Lucemburské s Richardem II., vedl český kardinál Pileus³⁶, znám též jako „kardinál tří klobouků“³⁷. Přílehou přezdívku si vysloužil pro své přebíhání od římského papeže k avignonskému a zpět, přičemž se na římském stolci stihli během té chvíle vystřídat dva papeži. Místo despotického Urbana VI. usedl na svatopetrský stolec Bonifác IX.

FRANCOUZSKÉ POSELSTVO PRVNĚ V ČECHÁCH A SBLIŽOVÁNÍ S AVIGNONEM A FRANCIÍ VŮBEC

Další pozitivní zpráva byla, že Urban dal souhlas s Václavovou císařskou korunovací. Mělo to oběma pomoci vzájemně – Václav by se stal císařem, Urban by měl návrh před vzdoropapežem Klimentem. Papež korunující římského krále na císaře byl právoplatným pontifikem.³⁸ Proto by Urbanova prestiž tím, že by vykonal císařskou korunovaci, v očích církevní ale i světské veřejnosti stoupla.

³⁶ Celým jménem Pileus de Prata (1329–1401).

³⁷ Podle skutečnosti, že střídal obediencie, zřekl se římského Urbana VI. a přešel ke Klementovi VII., ale vrátil se zpět k římské obediencie, když byl papežem Bonifác IX.; podrobněji Spěváček, Jiří. Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce. Svoboda. Praha 1986. S. 145n. a 742.

³⁸ O problematice císařské korunovace více též F. Rapp, Svata říše římská národa německého – od Oty Velikého po Karla V., Paříž, Tallandier, 2000.

Koncem června přišlo do Prahy francouzské poselstvo. F. M. Bartoš vyslovil názor, že delegáti sem přišli, aby Václava IV. obrátili na avignonskou obedienci³⁹. Tento názor je možná poněkud nadsazený. Nemohli věřit, že během jedné návštěvy krále přesvědčí a vše se v dobré pro avignonský stolec obrátí. Nicméně vyslanci se zajisté pokoušeli Václavův postoj alespoň zviklat, vyzdvihnout výhody, které by spojení s avignonskou obediencí přineslo. Francouzskému poselstvu se povedlo navázat diplomatické styky s Říší na území Apeninského poloostrova. Což bylo důležité jednak pro prosazování vlivu avignonského papeže a omezování vlivu papeže římského, jednak kvůli tomu, že to znemožnilo římskému králi zabývat se otázkou římské korunovační jízdy.

Rok 1383 uzavírá prvních pět let Václavovy samostatné vlády. Je to zároveň rok zlomu. Václav ustoupil od podpory Urbana a zvolil vyčkávací taktiku. Dále se změnilo obsazení jeho dvora. Přišli noví lidé, bližší samotnému Václavovi. A dále se k tomu připočítá i fakt, že se obnovily spolupráce a přátelství Říše s Francií.

Muž, který tolik ovlivnil dění v církvi ve středověké Evropě, Urban VI., zemřel v polovině října 1389. Nutno poznamenat, že jeho smrt nebyla snad pro nikoho důvodem k truchlení. Tento fanatický papež měl na svědomí nespočet agresivních zákroků proti svým odpůrcům a svým hysterickým chováním k řešení velkého schizmatu rozhodně nepřispěl, ba naopak. Jeho nástupcem byl zvolen Ital Petr Tomacellus, jenž přijal jméno Bonifác IX. (pontifikát 1389–1404). Nový držitel římského svatopetrského stolce vyzýval římského krále, stejně jako jeho předchůdce Urban, k římské korunovační jízdě. Tou dobou byl však Václav na cestě ke sblížení se s avignonským papežem. Není divu, římská obediencie si za to kvůli fanatickým svým představitelům, zejména Urbanovi a jeho oddanému Janu Jenštejnovi, mohla bohužel sama. Navíc, přátelské vztahy mezi Francií a Královstvím českým, potažmo Svatou říší římskou, existovaly již za dob Karla IV a nyní se měly pouze utvrdit.

Dochovaly se některé listy⁴⁰ adresované papežem Klementem králi Václavovi. Je z nich znát poměrně přátelský tón, což mohla být pro Václava po strohých a úsečných formulacích Urbanových příjemná změna. Rok 1390 je tedy ve znamení sblížování se s Avignonem. Brzy však tento kontakt ustal, neb na scéně se objevil nový konflikt Říše s říšskou šlechtou.

³⁹ Spěváček, Jiří. Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce. Svoboda. Praha 1986. S. 153.

⁴⁰ List avignonského papeže Klementa VII. králi Václavovi IV. z 22. března 1390 – argumentem pro dorozumění a spojení s Avignonem bylo příbuzenství Václava s francouzským králem. In: Spěváček, Václav IV. ..., s. 203.

Ačkoli se nyní Václav začal poměrně nadšeně přiklánět na stranu Avignonu, nebyl si svým postojem ještě zcela jist. Přeci jen římský stolec byl obsazen novým papežem, který mohl v králi vzbuzovat naděje na lepší zítřky. Navíc by pokračoval v příslušnosti k obedienci, jež si vybral již jeho otec. Snad by to bylo i snazší neměnit papeže a nevysvětlovat lidu, proč se mění církevní orientace země, když za časů císaře to „tak dobře fungovalo“.

Jelikož Václav opět váhal, vložil se do jednání přímo francouzský král. Vyslal do českých zemí delegaci, která dostala za úkol Václava přesvědčit o přestoupení na avignonskou stranu. Jenže vzhledem k vývoji událostí se Václav na avignonského papeže rozhořčil. Král totiž jednal s aragonským králem o politickém sňatku aragonské princezny Jany, dcery aragonského krále Jana I., s Prokopem Lucemburským, markrabětem moravským, a Friedrich aragonský dal své definitivní slovo papeži Klementovi VII. Václav to chápal jako podlý nátlak na svou osobu za účelem přestoupení k avignonské obedienci, a tak se avignonský s českým dvorem rozešly. Uvolnila se cesta pro navazování styků českého dvora s římským. Bonifác si Václava celkem snadno získal na svou stranu slibem podpory jeho římské jízdy a císařské korunovace.

Nicméně ani Francie nepřestávala usilovat o získání římského krále na svou stranu. V prosinci 1397 byla dojednána schůzka Václava s francouzským Karlem VI. kvůli řešení schizmatu, což vyplývá z listu⁴¹ daného kancléřem⁴² francouzského vévody Jana I. z Berry⁴³ (žil v letech 1340–1416)⁴⁴ markraběti Joštovi. Následující rok se tedy římský a český král vydal do Remeše (Reims). Říšská knížata se ke králově cestě stavěla velmi odmítavě. Jak zmiňuje francouzský historik Noel Valois (1855–1915) ve své velké práci *La France et le grand schisme d'occident* a jak od něho převzal Spěváček do své knihy, římský papež Václavovu setkání s Karlem VI. též nepožehnal. Žádal ho prý o odložení onoho setkání. Římská obedience nestála o vyřešení schizmatu cestou kompromisu a vyjednávání. Pro římského papeže existovala jediná schůdná cesta k odstranění dvoj-papežství: avignonský papež měl rezignovat a římský papež by se konečně opět stal jediným právoplatným papežem⁴⁵. Římský pontifik se stále považoval za jediného právoplatného náměstka Kristova. Král však papežova doporučení nedbal a ke schůzce dvou panovníků došlo i přes nesouhlas římského papeže a říšských kurfiřtů.

⁴¹ List ze dne 23. prosince 1397 in Spěváček, Václav IV., s. 283, poznámka 1 (CDM XII, s. 398–399, č. 441)

⁴² Iterius de Martreuil, biskup v Poitiers.

⁴³ Vévoda z Berry, syn francouzského krále Jana II. Dobrého a Gutty, dcery českého krále Jana Lucemburského. Zároveň bratr Karla V. a tedy strýc Karla VI.

⁴⁴ Spěváček, Václav IV., s. 283.

⁴⁵ Týž, s. 284.

Kromě diskuze o schizmatu vynořil se ještě jeden bod jednání při Václavově cestě, totiž zasnoubení Václavovy neteře Elišky, dcery zesnulého Jana Zhořeleckého, s Karlem, synem orleánského vévody Ludvíka, bratra francouzského krále⁴⁶. Eliška byla zatím jedinou dědičkou lucemburského panství, proto se zdála být pro Francouze zajímavější nevěstou. Ke sňatku sice nakonec nedošlo, avšak minimálně dohoda onoho sňatku nechala Václavovi dokořán otevřenou cestu na francouzský královský dvůr. Jednání dostála svému účelu, za kterým se konala. Byla uzavřena přátelská smlouva mezi oběma královstvími. Za francouzské ovšem nevyjednával Karel VI., s ohledem na jeho duševní chorobu proběhla remešská schůzka v režii Ludvíka Orleánského.

V době remešského setkání nebyla již Francie na straně avignonského papeže. Jak jsem již zmínila v úvodu, avignonský papežský stolec byl obsazen novým papežem, který již neměl k francouzskému královskému dvoru tak blízký vztah jako jeho předchůdce Klement VII., a tak Francie přenechala hlavní slovo v otázce papežského schizmatu opět Pařížské univerzitě. Její představitelé zvolili cestu rezignace obou papežů a nastolení papeže nového.

Pro toto řešení se snažil Ludvík získat Václava už v Remeši. Václav se k této francouzské radikální myšlence příliš neklonil. Riskoval by tím své už tak dost chatrné postavení v Říši. Obával se, že kdyby se rozhodl pro stanovisko Francie, kurfiřti by ho připravili o římský trůn. Tomu sice nakonec nezabránil, tehdy se však ještě domníval, že v tomto směru není tak zle, proto se k francouzskému řešení schizmatu stavěl velmi opatrně a neurčitě. Nebyl schopen říci rovnou a radikálně ne, slíbil tedy opět svolání koncilu. Možná se naivně domníval, že když se dlouho nebude nic dít, Francie vzdá snahu získat pro své plány římského krále.

Francie však byla ve svých záměrech stále velmi vytrvalá. A není divu. Získat římského krále bylo v tomto ohledu zásadní. Vždyť římský král byl hlavní oporou římského papeže. Pokud by se Václav rozhodl pro odstoupení od římské obedience, nebylo by už tak těžké vyřešit schizma po francouzském způsobu. K tomu však římský král potřeboval dostatek respektu a autority, což Václav bohužel neměl. Takže možná, kdyby tehdy ihned přistoupil na stanovisko nabízené Ludvíkem, na trvání schizmatu by to nic nezměnilo, pouze by to jen urychlilo Václavovo sesazení z římského trůnu a posílilo moci říšských knížat, která nadále podporovala římského papeže. To už se pohybujeme v historicky neoblíbené rovině „kdyby“.

⁴⁶ Ludvíka, vévodu orleánského, nechal 23. listopadu roku 1407 zavraždit burgundský vévoda Jan Nebojácny, syn Filipa Smělého. K této problematice více viz Francouzští králové v období středověku..., J. Ehlers – H. Müller – B. Schneidmüller; dále též Spěváček, Jiří. Václav IV. ..., s. 285.

VÁCLAV MEZI DVĚMA MLÝNSKÝMI KAMENY – ŘÍMSKÁ KORUNOVAČNÍ JÍZDA VERSUS NALÉHÁNÍ FRANCIE

Francie tedy krátce po remešských jednáních učinila první krok k převedení teorie do praxe, vypověděla totiž poslušnost avignonskému papeži Bendiktovi XIII. Za tímto veledůležitým krokem stála především Pařížská univerzita. Tohoto kroku využil v první řadě římský papež Bonifác IX. Opět vyzýval Václava k římské korunovační jízdě, neb korunování římského krále by vrátilo římskému papeži prestiž, tentokrát ovšem skrze prostředníka, cílevědomého Václavova bratra Zikmunda. Benedikt si byl zřejmě konečně vědom toho, že Zikmund je mnohem schopnějším představitelem římské dynastie.

Zikmund měl tedy přesvědčit svého bratra k uskutečnění oné jízdy. Pokud by tak Václav neučinil, měl k papeži přijet sám Zikmund a společně měli zahájit jednání o vyřešení situace.

Zikmund se proto na Václava obrátil s naléhavou prosbou o vykonání římské jízdy. Václav, pln strachu a proto neschopen jednat, se přímo vyhnul jednoznačné odpovědi a namísto toho kontaktoval francouzského krále s oznámením, že se chystá svolat sněm, kde by on, Václav, spolu s bratrem Zikmundem řešili odstranění schizmatu odvoláním obou papežů. Byla to nic neříkající odpověď. Václav ve skutečnosti zřejmě ani neměl v plánu nějaký sněm svolávat, šlo pouze o zástěrku, oddálení řešení otázky schizmatu, oddálení řešení čehokoli. Václav byl pronásledován strachem ze ztráty římské koruny a tento strach zřejmě zaslepil i zbytky jeho logického uvažování. Vše nakonec vyřešily zdravotní komplikace. Václav onemocněl a sněmu se tak nemohl zúčastnit, za což se pak omluvil v listu⁴⁷ francouzskému králi.

Václav se ocitl mezi dvěma mlýnskými kameny. Francie z jedné strany tlačila na krále, aby následoval cestu, kterou vyšlapávala Pařížská univerzita, cestu sesazení obou papežů, z druhé strany znělo logické Zikmundovo, Bonifácovo a de facto celoříšské naléhání na vykonání římské jízdy, která by posílila prestiž římského papeže. Do této „římské cesty k vyřešení schizmatu“ velmi slibně zapadl i fakt, že Francie se vzdala svého avignonského papeže a ten tak zůstal téměř bez opory. Pod vlivem oboustranného tlaku nebyl Václav schopen rozhodovat rozumně, proto jen prchal před odpovědností. Bez významnějšího povšimnutí přitom nechal možné řešení, které mu navrhoval Zikmund, a sice postavit se na stranu římského papeže, čímž by dostal do slepé uličky porýnské kurfiřty, toužící po jeho sesazení. Jednal by tak přesně v souladu s jejich přáním, totiž podporovat římského papeže, čímž by pravděpodobně předešel sesazení z římského trůnu.

⁴⁷ Spěváček, Václav IV...., s. 291, zvláště pak poznámka 2.

JAN Z JENŠTEJNA (1350–1400)

Jan z Jenštejna pocházel ze šlechtické rodiny, byl synem královského notáře Pavla z Jenštejna. Roku 1349⁴⁸ se narodil v Praze, zde později studoval na univerzitě, později si doplnil vzdělání na univerzitách italských v Padově a Bologni, v letech 1369–1371 se vzdělával na jihofrancouzské univerzitě v Montpellier a roku 1373 se stal bakalářem dekretů na univerzitě v Paříži. Svou kariéru začal ve funkci probošta v hessenském Wetzlaru, poté 4 roky (1375–1379) zastával funkci míšeňského biskupa, od roku 1376 do roku 1384 působil jako kancléř Václava IV. Pražským arcibiskupem byl jmenován 19. března 1379 a zůstal jím do roku 1396, kdy pod nátlakem rezignoval ve prospěch svého synovce Olbrama. Kromě zastávaných úřadů zmíněných výše měl ještě funkci legáta apoštolské stolice, řádného soudce a kancléře pražské univerzity pro období totožné s jeho pontifikátem (1379–1396). Po své rezignaci odešel do Říma, kde byl roku 1397 jmenován alexandrijským patriarchou.⁴⁹

Václavův původní hlavní rádce a politický spolutvář Jan z Jenštejna se postupně měnil v protihráče, vinou svého fanatického prosazování římského papeže Urbana VI. Jenštejnův radikalismus sílil, „...*humanisticky vzdělaný pražský arcibiskup Jan z Jenštejna se po své koverzi odvrátil od nicotnosti básníků a od neplodné krásy latiny Valeria Maxima a přiklonil se k asketické religiozitě.*“⁵⁰. Jeho radikalismus pak vyvrcholil, když arcibiskup neadekvátně zasáhl proti litomyšlskému biskupu Janu Soběslavovi (1355–1394, biskupem 1380–1387), příslušníkovi lucemburské dynastie, což král pochopitelně vnímal ve velmi osobní rovině. Nesmiřitelný konflikt arcibiskupa s králem byl rázem na světě. Tento problém podrobněji vysvětluje ve své studii Zdeňka Hledíková: „*Jestliže to však při bojích panských skupin vedlo u /Jenštejnova předchůdce/ Jana IV. z Dražic k jeho dočasnému pádu, a pak při rezignaci Jana Lucemburského na vnitřní vládu v Čechách naopak k jeho úspěchu, byl poměr u Jana z Jenštejna obrácený. Václav IV. na vládu v Čechách nikdy nerezignoval, proto nemohl vědomě samostatně episkopální vystupování Jenštejnovo připustit; pražský arcibiskup však již mezitím byl do té míry pánem sui generis, že panstvo ho automaticky začleňovalo při svém odporu ke králi*

⁴⁸ Roky narození Jana z Jenštejna se v různých zdrojích liší. Rok 1349 je převzat ze Spěváčka, Václav IV...., s. 708; Kadlec ve svém Přehledu..., s. 221 uvádí roky 1347 nebo 1348; naproti tomu encyklopedie Kdo byl kdo... udává rok 1350.

⁴⁹ Více o životě a kariéře Jenštejnově viz Spěváček, Václav IV...., s. 708; dále též Kadlec, Přehled..., s. 221nn.; podrobněji zejména o kariéře Bartoš, Čechy v době..., s. 10nn. a zvláště pak odkaz na další literaturu v poznámce 1 tamtéž.

⁵⁰ Krása, České iluminované..., s. 144.

do vlastních řad. Bylo to přirozeně panstvo, nikoli nižší a s králem spojené složky šlechty.“⁵¹

Během devadesátých let nevráživost mezi králem a arcibiskupem sílila.⁵² Pohár nenávisti přetekl roku 1393 a nejvíce na to doplatil generální vikář Jan z Pomuku⁵³. Václav se tehdy rozhodl zřídit o své vůli nové biskupství v Kladrubech, avšak Jenštejn mu zhatil plány, neboť biskupa v zemi nemohl potřebovat. Zřízení nového biskupství, které mělo být obdarováno z majetků kladrubskeho kláštera, by navíc znamenalo značnou finanční újmu na majetku pražského arcibiskupství.⁵⁴ Václava to tehdy rozčílilo do nepřítelství, jeho neovladatelnost ještě znásobilo pár mohutných loků vína, jež popil před setkáním s církevními hodnostáři. Bylo poněkud paradoxní, že tímto jednáním vyvolal Václav nesympatie v Českém království a sympatie na dvoře římského papeže⁵⁵. Královy výbuchy vzteku ovšem neustaly, naopak. Propukaly čím dál častěji, na přelomu jara a léta 1394 dokonce přivedly krále do zajetí panskou jednotou⁵⁶. To naštěstí trvalo jen několik měsíců, již v červenci téhož roku bylo vyjednáno královo propuštění. Víme, že papež se o královo zajetí dověděl se zhruba dvoutýdenním zpožděním⁵⁷.

Dočasným kompromisním řešením sporu krále s arcibiskupem byl šestiletý episkopát Olbrama ze Škvorce, v jehož prospěch Jenštejn abdikoval.⁵⁸ K rezignaci byl druhý pražský arcibiskup donucen.⁵⁹ Tím Jenštejn mizí z veřejného politického života. Zemřel v červnu roku 1400 v Římě, kam po své rezignaci odešel.

SESAZENÍ VÁCLAVA Z ŘÍŠSKÉHO TRŮNU

V květnu roku 1400 kurfiřti svolali bez vědomí krále Václava sněm do Frankfurtu nad Mohanem. Byl pozván i francouzský král, který se zúčastnil spolu s několika specialisty na církevní právo, což svědčilo o tom, že panovník očekával projednávání

⁵¹ Hledíková, Šlechta a hierarchie..., s. 72.

⁵² Polc, Jaroslav V., Duchovní proudy..., s. 68.

⁵³ Jan z Pomuku umučen 20. března 1393. „*I v pozadí smrti Jana z Pomuka byla mimo jiné tajná jednání Václava IV. s francouzskými vyslanci.*“ ohledně řešení problematiky schizmatu. K tomu Hledíková, Církev..., s. 47 a před tím též Hledíková, Církev..., s. 39n., v poznámce 15 odkazuje na další literaturu.

⁵⁴ Kadlec, Přehled českých..., s. 228nn; dále též Palacký, Dějiny...II., s. 410.

⁵⁵ Spěváček, Václav IV. ..., s. 226.

⁵⁶ O zajetí krále panskou jednotou podrobněji Spěváček, Václav IV.; též Bartoš, Čechy v době...; více i Nejedlý, Václav IV. a panská jednota. Část první – Barvy všecky. In: Historický Obzor. 1999, roč. 10, č. 11–12, s. 242–249; týž, Václav IV. a panská jednota. Část druhá – Králová koruna krásná jest věc, ale těžká. In: Historický Obzor. 2000, roč. 11, č. 1–2, s. 8–15.; týž, Václav IV. a panská jednota. Část třetí – Račiž, králi, poslouchati. In: Historický Obzor. 2006, roč. 11, č. 3–4, s. 68–75.

⁵⁷ Spěváček, Václav IV. ..., s. 241.

⁵⁸ Hledíková, Z. Šlechta a hierarchie v Čechách od druhé poloviny 13. Do počátku 15. Století in Mediaevalia historica bohemia I, Praha 1991. S. 73.

⁵⁹ Polc, Jaroslav V., Duchovní proudy..., s. 68.

církevní politické situace v Evropě. Kurfiřtům však ve skutečnosti o řešení schizmatu tentokrát nešlo. Hlavním bodem programu jednání bylo sesazení římského krále, což ale francouzský monarcha neměl vědět. Václav byl z římského trůnu sesazen násilně, v srpnu roku 1400. Novým římským králem kurfiřti zvolili rýnského falckraběte Ruprechta III. (falského kurfiřta z rodu Wittelsbachů, 1352–1410). Václavovo sesazení uzavřelo české politické možnosti uvnitř hranic vlastního státu.⁶⁰

Papež zůstal v této věci víceméně neutrální, zprvu spíše chlácholil Václava a slíbil neudělit souhlas k volbě nového krále. Bonifácovi bylo jasné, že rázný odklon od právě sesazeného krále by znamenal jeho rozhodný příklon k francouzské cestě řešení schizmatu, což pochopitelně nemohl potřebovat.

Nicméně už na podzim roku 1403 Bonifác přijal sesazení Václava z římského trůnu a uznal nově zvoleného Ruprechta římským králem. K tomuto papežovu rozhodnutí přispělo pravděpodobně druhé Václavovo zajetí panskou jednotou. A jak papež předpokládal, tento jeho politický postoj vrhl Václava do náruče francouzské.

⁶⁰ Hledíková, *Církev...*, s. 47.

KAPITOLA III.

SITUACE VE FRANCII

OSUDNOST LET 1377, 1378 A 1380 – POČÁTEK VLÁDY KARLA VI.

V poslední třetině 14. století a na počátku 15. století Francie procházela obdobím stoleté války, která začala roku 1337. Tehdy byl její konec v nedohlednu, datuje se rokem 1453. V 80. letech 14. století boje na čas ustaly, pravděpodobně z důvodu naprostého ekonomického vyčerpání obou válčících států.

Je jistou zvláštností, že ve třech dosavadních evropských nejmocnějších říších, totiž v království francouzském, anglickém a ve Svaté říši římské, se téměř ve stejnou chvíli střídali panovníci. Ve Francii 16. září roku 1380 zemřel Karel V. Moudrý a jeho nástupce Karel VI. byl pomazán na krále, krátce před tím, 29. listopadu roku 1378, zemřel český král a římský císař Karel IV., kterého vystřídal syn Václav IV. O rok dříve, roku 1377, se v Anglii chopil moci Richard II. (1367–1400), a to po zesnulém králi Eduardovi III. (1312–1377). Francii ani Říši však s volbou nových panovníků štěstí nepotkalo. U Karla VI. se po 12 letech panování projevilo šílenství, které dále gradovalo, a o vládě Václava IV. se dá ve zkratce říci, že panoval bez zájmu o cokoli kromě zábavy. Ani Anglie nástupem Richarda II. nijak nezískala. Není počítán mezi velké evropské panovníky, kteří by se nějak významně zapsali do dějin, natož změnili jejich chod.

Karlovi VI. bylo teprve 12 let, když jeho otec zemřel a přenechal mu tak vládu nad francouzským královstvím. Vzhledem k útlému Karlovu věku se k moci dostávají bratři zesnulého krále, kterými jsou vévodové Jan z Berry, Filip Smělý Burgundský a Ludvík z Anjou a kteří vládli za mladého Karla VI. První roky vlády nového krále byly tudíž provázeny hádkami a spory mezi jeho strýci. Všichni tři královi strýcové činili věci prospěšné sobě, nikoli celé Francii. Neměli přílišné politické ambice, zato měli vysoké finanční nároky. Zmítání krále mezi jeho příbuznými mělo zhoubný vliv na nejednotnou politiku království v 80. letech 14. století. A Karel si zřejmě tuto situaci začal uvědomovat. Je známo, že od roku 1388, kdy mu bylo 20 let, již vládl sám.

U krále se postupem času začala projevovat jeho slaboduchost, a sice silnými záchvaty zuřivosti; k prvnímu došlo, pokud víme, roku 1392, kdy král v domnění, že byl

zrazen, poranil, či dokonce zabil mečem několik svých pážat, která ho doprovázela na jedné z jeho cest na lov. Tato králova indispozice pochopitelně hrála do karet knížatům, která se postupně více a více zajímala o politiku země. Francie tak znovu padla do rukou vévodů.⁶¹

Mezitím došlo alespoň k částečnému uvolnění napětí mezi Anglií a Francií. Nastala doba klidu.

SCHIZMA OČIMA KRONIKÁŘE JEANA FROISSARTA

Vzhledem k situaci na francouzském královském dvoře se nabízí domněnka, že díky slabosti krále a též díky jeho ovlivnění ze strany vévodů toužících po vlastním blahu, nikoli po blahu země, měla univerzita v Paříži prostor dostat se do popředí ve věci ukončení schizmatu. K tomu ale mohlo dojít až po smrti avignonského vzdoropapeže Klementa VII., 16. září roku 1394.

Vzhledem k tomu, že Francie byla zmítána boji s Anglií, potřebovala neustálý přísun peněz. Válka je finančně velmi náročnou záležitostí, zvláště pokud trvá několik desítek let, v tomto případě více jak sto. Francouzskému králi se tedy náramně hodilo, že papež byl pod jeho vlivem a že tudíž spolu mohli velmi dobře spolupracovat na získávání finančních prostředků. Pokud si král usmyslil zvednout daně či jiné poplatky i církevním hodnostářům, papež to jednoduše odsouhlasil. Pro francouzského monarchu bylo tedy avignonské papežství náramně výhodné. Snad i proto se Francie chopila aktivity ve věci papežského schizmatu.

Přímým svědkem, který o dění ve Francii v době jejího sporu s Anglií, pro nás tedy zároveň v době velkého papežského schizmatu, nechal písemnou zprávu, byl kronikář Jean Froissart. Podává svědectví o průběhu stoleté války. Bohužel v jeho kronice se nenachází příliš mnoho odkazů na papežské schizma a na situace mající s ním nějaké výraznější souvislosti. Co však Froissart ve své Kronice stoleté války zmiňuje, jak už ostatně samo vyplývá z povahy vyprávěcího pramene, je jeho osobní vnímání osob souvisejících s církevním rozkolem.

Dne 6. února roku 1378 zemřela francouzská královna, manželka Karla V. Jana (Johana) Bourbonská (1338–1378). Téhož roku zemřel také papež Řehoř XI. A jeho nástupcem se stal Bartolomeo Prignano, arcibiskup z Bari, jenž přijal jméno Urban VI. Toho popisuje Froissart jako cholerického a zatvrzelého člověka který svůj úřad vykonával s ukrutnou nadutostí: „*Nyní musím říci, že to byl člověk cholerický a zatvrzelý,*

⁶¹ Duby, G. Dějiny Francie id počátků po současnost. Karolinum. Praha 2003. S. 260.

*který vykonával svůj úřad s ukrutnou nadutostí, takže se kardinálové dohodli, že jakmile to okolnosti dovolí, zvolí za papeže někoho jiného.*⁶² Volba padla na nám již známého kardinála Roberta Ženevského (Robert de Geneve, 1342–1394), jenž přijal jméno Klement, toho jména VII. Francouzský král uznal Klementa za pravého papeže, což vzápětí učinili také král španělský, hrabě savojský, vévoda milánský, královna neapolská a celé Skotsko.⁶³

Jak už víme, říše spolu s hrabětem flanderským se postavila za Urbana, který tehdy trávil prázdniny mimo Řím a který odmítl vrátit se na Andělský hrad s odůvodněním, že Klement tam má prý silné stráže.⁶⁴ Řím se zakrátko stal terčem bojů ve jménu Urbana za znovuzískání Říma do jeho rukou. Klement pobýval tou dobou ve Fondi, v malém městě ležícím mezi Římem a Neapolí, kde přijal od neapolské královny dar v podobě teritorií, kterých se, ač náležela královně, zmocnil Carlo Durazzo z dynastie Anjou (Karel z Drače, též Karel III. Neapolský, též Karel II. Uherský, 1345–1386). Urban se mezitím snažil získat Neapolsko na svou stranu, což Klementa motivovalo k tomu, aby Itálii opustil a vrátil se do Avignonu, sídla vzdoropapežů.

Froissart neopomenul ani zmínku o jednání Václava IV. s novým anglickým králem Richardem II. týkajícího se sňatku anglického krále s Václavovou sestrou Annou Českou. Z Anglie byl do Říše vyslán sir Simon Burley, který se měl s králem sejít a začít jednání. Na oplátku byl vyslán vévoda saský do Anglie, aby, až se vrátí, podal zprávu o tom, jaké postavení má královna v Anglii. Vrátil se nad míru spokojen. V Anglii není královna závislá na koruně, nýbrž má vlastní rozlehlé statky, které vynášejí pětadvacet tisíc nóbľů ročně.⁶⁵ Sňatek byl tedy dohodnut, avšak nedošlo k němu hned. Anna byla ještě mladá, proto byl uzavřen až roku 1382.

K Václavovu jednání ve věci sňatkové politiky s Anglií měla co říct také Francie. Víme o úmluvách mezi Karlem VI. a Václavem IV. z července roku 1380, kdy se Francie neúspěšně pokoušela krále Václava odvrátit od jeho spolupráce s Anglií. Písemnosti k této problematice jsou uloženy v Národním archivu v Paříži a jejich edice ještě nebyla zpracována.⁶⁶

⁶² Froissart, Kronika..., s. 151.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Froissart, Kronika..., s. 179.

⁶⁶ Hlaváček, I. K diplomacie úmluv Václava IV. s Karlem V. z roku 1380 in Zápisky katedry československých dějin. Roč. 3. Č. 3–4. Praha 1958. S. 55–61.

KAPITOLA IV.

VZTAHY FRANCIE S LUCEMBURKY

SŇATKOVÁ POLITIKA – KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ, FRANCOUZSKÉ A UHERSKÉ

Diplomatické vztahy mezi státy ovlivňovala i sňatková politika. Zikmund Lucemburský, mladší syn Karla IV., byl zasnouben s Marií (1371–1395), mladší⁶⁷ dcerou uherského a polského krále Ludvíka I. Velikého z Anjou, zatímco jeho starší dcera, Kateřina, byla zaslíbena francouzskému princovi Ludvíkovi Orleánskému, bratrovi budoucího francouzského krále Karla VI.

Bylo obecně známo, že uherský a polský král Ludvík nechce, aby jeho dědictví bylo rozděleno. Vypadalo to tedy, že prvorozená dcera získá obě koruny, jak uherskou, tak polskou, stejně jako je měl její otec, zatímco mladší dcera získá pouze věno. Karel IV. měl pochopitelně zájem na tom, aby jeho syn dostal alespoň jednu korunu, proto se nejednou vydal do Paříže vyjednávat s francouzským dvorem o rozdělení koruny mezi obě dědičky. Tehdejší francouzský král Karel V. souhlasil pouze s tím, že se přimluví za Karlovy prosby u uhersko-polského krále Ludvíka. Situace se poněkud vyjasnila, když nenadále zemřela Kateřina, snoubenka francouzského vévody Ludvíka Orleánského a budoucí dědička uhersko-polského trůnu. Díky oné nešťastné náhodě v podobě náhlé smrti princezny Kateřiny měl Zikmund mnohem větší šance na získání obou korun, uherské i polské.

Po vypuknutí schizmatu se musel každý panovník přiklonit k jednomu z papežů. Uherský a polský král Ludvík se přidal na stranu papeže římského. I tento politický zájem na získání polské a uherské koruny Karlovi napovídal, aby se stal chráněncem římského pontifika. Na Ludvíkovi záviselo, zda koruna uherská a polská připadne Zikmundovi či jeho francouzskému soupeři, proto bylo vhodné navázat s Ludvíkem přátelství.

VÁCLAV MEZI ŘÍMSKOU A AVIGNONSKOU OBEDIENCÍ

Císař Karel IV. se tedy rozhodně zastal Urbana VI. a těsně před smrtí kladl důrazně na srdce mladému králi, svému synu Václavovi IV., aby setrval v tom, co on sám začal,

⁶⁷ Marie Uherská někdy uváděna jako nejstarší dcera, zde míněno ovšem z přeživších potomků. Do smrti své sestry Kateřiny byla Marie mladší.

totiž v podpoře římské obediencie. Václav mu to zřejmě slíbil. Prvně snad v momentě, kdy jeho otec umíral. Pro mladého krále bylo pohodlné jít cestou bezpečně vyšlapanou jeho otcem. Václavovi královští rádci mu rovněž kladli na srdce, ať vytrvá u obediencie Urbanovy, a král si své rádce rozhodně nechtěl pohněvat.

Tento nátlak na Václava ve věci setrvání v římské obedienci zmiňuje Honoré Bovet, když navštívil Prahu. Uvedl tehdy, že král není povinen poslouchat rady svých úředníků nebo slepě následovat názory svého otce, když se situace již tolikrát změnila.⁶⁸

To, že ona vyšlapaná cesta přestane postupem času být bezpečnou, pochopil král až po čase. Nyní však cítil pohodlí oné jistoty vládnout způsobem, který zavedl již jeho předchůdce⁶⁹. Je ostatně přirozeností lidské povahy, že si člověk obvykle zvolí cestu, která je mu známá, a strach z neznámého je naprosto běžným jevem. Rozhodnutí pokračovat v otcově způsobu vlády tedy nemůžeme mít Václavovi za zlé. Vyčítat by mu bylo možné až tendence držet se slepě onoho zaběhlého způsobu i ve chvílích, kdy bylo potřeba přejít na jinou formu vlády, neb situace se od dob smrti císaře Karla velmi výrazně měnila. Kdo ví, zda by vůbec sám Karel IV. setrval v příslušnosti římskému papeži, kdyby se události vyvíjely tak, jak se vyvíjely za Václava.

Ještě než zemřel, stihl Karel IV. vyslat posla, vyšehradského děkana Kuneše z Veselé (též Konrád Jindřichů z Veselé, děkanem 1373–1379)⁷⁰, k avignonskému pontifikovi Klementovi VII. Kuneš se vracel se zprávami vyznívajícími ve prospěch vzdoropapeže, avšak nezastihl již císaře naživu a s mladým králem, právě příslibivším otci podporu římského papeže, nebyla řeč, neb byl zcela získán pro římskou obedienci a nechtěl si svůj postoj komplikovat vyslechnutím opačného názoru. Kromě závazného slibu otci přimělo Václava k podpoře Urbana VI. také nekompromisní stanovisko jeho kancléře a pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna, jenž byl do svého úřadu jmenován právě Urbanem, tudíž k němu cítil i osobní sympatie či, výstižněji vyjádřeno, vděk. A v této atmosféře začala vláda Václava IV.

Urban od začátku roztržky naléhal na Václava, aby podnikl korunovační jízdu do Říma a nechal se papežem korunovat na císaře, čímž by papež získal jednoznačnou

⁶⁸ Bartoš, *Autograf...*, s. 11: „Závěrečná část Bovetova proslovu se obrací proti těm, kdož radí Václavu IV., aby jen zachoval svému papeži věrnost a přesvědčují jej, že nesmí zavrhnout papeže, kterého uznal jeho otec, Karel IV....“

⁶⁹ Zde nemám na mysli způsob vlády, který byl u obou Lucemburků tolik odlišný, nýbrž spíš směr mezinárodní politiky, jenž udal již císař Karel a který Václav slepě následoval, aniž by se viditelněji zamýšlel nad potřebami jej pozměnit vzhledem k aktuální politické situaci.

⁷⁰ O něm Spěváček, *Václav IV....*, s. 723: „...důvěrník, kaplan a vyslanec císaře Karla IV., sekretář krále Václava IV.“ (1377)

významovou a mocenskou převahu nad svým avignonským soupeřem. Václav se ovšem na římskou jízdu zatím nechystal. Stačilo mu, že ho papež uznal římským králem.

Schizma velmi výrazně ovlivnilo i vývoj v Německu. Na některých územích měla totiž velký vliv Francie, tudíž tamní veřejnost podporovala vzdoropapeže Klementa. V Říši tak vypukla občanská válka mezi přívrženci jednotlivých papežů, a proto se říšská knížata často obracela na krále, aby krizi zažehnal. To byl také důvod ke svolání mnoha říšských sněmů.

Hned na prvním sněmu, v únoru 1379 ve Frankfurtu nad Mohanem, se setkal Václav s poselstvem francouzského krále, které sem bylo vysláno v zájmu vzdoropapeže Klementa VII. a v jehož čele byl významný člen francouzské korunní rady biskup Aimery de Maignac (1368–1384)⁷¹. Součástí výpravy byl také někdejší učitel Jana z Jenštejna doktor církevního práva J. Bournazel. Francouzský kronikář nám zanechal zprávu, nevalně se vyjadřující o Václavovi IV. v tom smyslu, že král se obořil na poselstvo, ať táhne domů a neopovazuje se agitovat proti Urbanovi VI.⁷²

Celkově sněm dopadl tak, že kurfiřti spolu s králem vydali slavnostní prohlášení slibující ochranu a podporu Urbanovi VI., kterého přijímají jako řádně zvoleného papeže proti všem jeho odpůrcům. Praha se tedy velmi záhy stala hlavním jevištěm, na němž se odehrávala agitace pro papeže Urbana, s čímž souviselo i slavnostní uvítání jeho nuncia kardinála Pilea di Prata, jenž přinesl oficiální uznání Václava římským králem z roku 1376 a kardinálský klobouk arcibiskupu Janu Očkovi z Vlašimi. Prvně v dějinách se této pocty dostalo Čechovi⁷³.

To, že byl nuncius Pileus papežem zmocněn snad ke všem úkolům, z nichž také plynulo do jeho kapes mnoho peněz, se přestávalo líbit římskému papežskému dvoru, který tak přicházel o poměrně vysoké zisky, které do té doby z českých zemí směřovaly papežovým úředníkům v Římě. Stálým pevným spojencem Václava IV. ve věci podpory římského Urbana VI. zůstával uherský a polský král Ludvík.

Novým spojencem Václava se stala Anglie, a to díky sňatku mladého krále Richarda II. s Václavovou sestrou Annou Českou. K námluvám došlo v roce 1380, načež se Francie pokusila tato česko-anglická jednání překazit nabídkou vlastního jednání s českým králem ve věci obnovení rodových smluv a snad i řešení problematiky schizmatu.

⁷¹ Též Spěváček, Václav IV.: Aimericus de Maignac; pařížský biskup, přední člen královské rady francouzského krále Karla V. Moudrého a Karla VI.

⁷² Bartoš, Čechy..., s. 17.

⁷³ Spěváček, Václav IV.

Praha tedy vyslala do Paříže nové poselstvo, v němž se objevili vévoda Přemyslav, leuchtenberský lantkrabí Jan, Týma z Koldic a v neposlední řadě Kraft z Hohenlohe⁷⁴. Avšak k ničemu jinému než k obnovení rodových smluv nedošlo.

Na jednání s Anglií není zmíněna sebemenší narážka na protifrancouzskou politiku, avšak Francie se ho již z principu obávala, neboť momentálně uzavřely jistou formu spojení dva mocné státy, které stály v nepřátelském táboře vůči ní. Anglie se obávala z důvodu, že šlo o jejího soupeře ve stoleté válce a České království zase podporovalo římského papeže.

Zkrátka, ještě během roku 1380, dochází k oslabení moci Francie po smrti krále Karla V. Na trůn sice nastoupil jeho syn Karel VI., avšak vzhledem ke králově nezletilosti za něho vládnou jeho strýcové. Jak již bylo zmíněno, bratrům zesnulého Karla V. šlo především o jejich vlastní blaho, proto se Francie ocitá v jakési krizi plynoucí z oslabení centrální moci.

Hlavní slovo mezi vládnoucími vévody měl Ludvík z Anjou. On také přijímal poselstvo sestávající z českého a uherského krále, jež přišlo do Paříže bojovat za to, aby se Francie vzdala svého vzdoropapeže a uznala papeže skutečného, tedy římského. V případě, že Francie jejich prosbám nevyhoví, vypoví prý přátelské smlouvy, které měly obě země s Francií podepsané. Vévoda Ludvík sdělil oběma králům francouzské stanovisko spočívající na neústupnosti od avignonské obediencie, nicméně oba státníky velmi štědře pohostil, čímž podpořil jejich dobrý dojem z návštěvy Paříže, přestože politicky zcela neúspěšné.

Na vztahu Paříže a Prahy se po této události nic nezměnilo. Možná však poselstvo přece jen mírně pomohlo Urbanovi, ač výsledek nebyl zjevný ihned. Po návštěvě chráněnců římského pontifika se začala Pařížská univerzita aktivněji podílet na odstranění církevní roztržky, cítila oporu ve svém nesouhlasu s avignonským vzdoropapežem. Sorbonna, jedna z nejstarších, nejproslulejších a největších univerzit v Evropě, hostila mnoho studentů i učitelů z říše. Avšak udělení titulů a hodností zabezpečoval ve Francii tamní papež, protože v Říši pak dané tituly nebyly uznány. Obecně byla Pařížská univerzita stíhána nenávisť ze strany Urbana. To bylo také jedním z důvodů, proč studující a vyučující bojovali aktivně za odstranění dvojčapství.

Mezi první strůjce myšlenky konciliarismu, spočívající ve svolání obecného koncilu, jenž měl definitivně vyřešit schizma, patřili němečtí doktoři kanonického práva

⁷⁴ Bartoš, F. M. Čechy...; o tom Spěvák, Václav IV...., s. 132: „... *těšínský vévoda Přemysl, lantkrabě Jan z leuchtenbergu, hrabě z Halsu, Kraft (někdy též Craft, pozn. autora) z Hohenlohe, Téma z Koldic mladší.*“

Konrád z Gelnhausen⁷⁵ a Jindřich z Langensteina (1320–1390)⁷⁶. Oba intelektuálové se ve svých projevech obraceli na krále Karla V. a Václava IV., jimž vyhrazovali hlavní roli v rozřešení církevního sporu. Hnutí konciliarismu šířené Pařížskou univerzitou nabíralo během roku 1381 na intenzitě, což polekalo francouzský dvůr natolik, že se nakonec rozhodl zakročit a hnutí potlačil. Univerzita byla donucena přiznat se k avignonské obedienci a myšlenka svolání koncilu, jenž by zasadil definitivní ránu dvojpapežství, ztroskotala. Univerzita se musela stáhnout do ústraní na několik let. Znovu se o slovo přihlásila až v devadesátých letech, kdy se poměry v Evropě opět změnily.

Avignonský papež získal podporu Neapolska. Francie se záhy vydala do Itálie, což právem pociťoval jako ohrožení Urban VI. a s urgencí v hlase se obrátil na Václava se žádostí o cestu do Říma za účelem jeho císařské korunovace.

FRANCOUZSKÉ POSELSTVO POPRVÉ V PRAZE

Praha měla tu čest uvítat v letních měsících roku 1383 první francouzské poselstvo od nastoupení Václava na trůn. Tato výprava přišla jménem krále s naléháním na uznání avignonského papeže. Poselstvo předalo králi spis obhajující právoplatnost volby Klementa proti neplatné volbě Urbana. České království, stejně jako před tím království francouzské, si stojí na svém a papeže římského se odmítá vzdát. Nicméně francouzští poslové odjíždějí potěšeni, neboť se jim podařilo alespoň překazit Václavův úmysl odjet do Itálie a podpořit tak Urbana coby papeže⁷⁷.

Vedle toho Václav zmocnil svého bratrance, markrabího Jošta Lucemburského (1351–1411) generálním vikářem v Itálii, čímž mu dal relativně volnou ruku k vykonávání řady činností, což náramně hrálo do karet Francii, protože šlo o muže, s nímž si její představitelé výtečně rozuměli. Král se tedy de facto vzdal snahy dosáhnout císařské koruny, čímž se rok 1383 stal zlomovým v dějinách panování Václava IV.⁷⁸ Tím, že Václav se na Apeninský poloostrov nikdy nevydal, ani to neměl v plánu, vliv Francie v Itálii stále vzrůstal. Ač se Francii nepodařilo přímo strhnout Václava a celé české země do náruče avignonského papeže, přece se ve Václavově církevní politice udály změny, které na svůj dopad teprve čekaly.

⁷⁵ Spěváček ho uvádí jako Konráda z Geisenheimu.

⁷⁶ Bartoš, Čechy..., s. 27.

⁷⁷ Týž, s. 21.

⁷⁸ Spěváček, Václav IV.

ZMĚNY V POLITICE V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ, JAN Z JENŠTEJNA

Relativně krátce po těchto převratných událostech ve vládě Václava IV., v roce 1384, byl nucen odejít ze své funkce kancléře Jan z Jenštejna. Jeho pád byl jedním z prvních důsledků Václavova obratu v církevní politice. Jenštejn, jakožto velmi zapálený stoupenec papeže Urbana s radikálními myšlenkami spočívajícími v přesvědčení, že jako jediné možné řešení schizmatu je naprosté uznání Urbana papežem, přestával být pohodlným ve vyšší evropské politice.

Zatímco Václav se začal více přizpůsobovat vývoji situace (i když víme, že to nebyl tak docela výsledek jeho geniální diplomacie, nýbrž jen pouhá lenost vyvíjet aktivitu), Jenštejn přímočaře trval na myšlence Karla IV., držet se římského papeže. K tomu ho samozřejmě vedly již zmíněné sympatie a pocity osobní vděčnosti vůči Urbanovi. Byť byl Jenštejn až snad příliš slepě oddán Urbanovi, jeho přízeň si neudržel, neboť mu papež nebyl s to odpustit, že nedokázal přimět Václava ke korunovační jízdě do Říma, což papeže významně poškodilo.

Abychom Jenštejnovi pouze nekřivdili, je nutno mu přiznat zásluhu za jeden aspekt související s česko-francouzskými vztahy., ačkoli se nakonec bohužel nesetkal s úspěchem. Arcibiskup usiloval o to, aby se pražská univerzita stala dědičkou vysokého učení pařížského. V praxi to znamenalo, že řada absolventů mohla odejít z Paříže a v Praze pak získat rovnocenné bohoslovecké profesury udílené papežem, o což Jenštejn usiloval. Nicméně počátkem roku 1384 povolil papež zřízení bohosloveckých profesur také na o něco mladší univerzitě vídeňské a pařížská inteligence odcházela z Paříže nikoli do Prahy, ale do Vídně. To bylo pro Jana z Jenštejna velkým zklamáním.

Když už hovoříme o univerzitách, zmiňme ještě zřízení nové univerzity v Heidelbergu roku 1385 papežem Urbanem, o jejíž založení se zasadili falcký kurfiřt Ruprecht II. (1325–1398) se synem Ruprecht III. (1352–1410). Zejména Ruprecht III. sehrál velmi důležitou roli ve věci sesazení Václava IV. z římského trůnu. Oba falckrabí byli významnými a vlivnými stoupenci římského papeže.

MYŠLENKA SVOLÁNÍ VŠEOBECNÉHO CÍRKEVNÍHO KONCILU

Zdálo se, že schizma může být vyřešeno jedinečně cestou svolání všeobecného církevního koncilu. Tato myšlenka vyšla z řad kardinálů, kteří už nemohli déle snášet spory papežů a konflikty z nich vyplývající. Klement, který doufal, že by koncil mohl pomoci sesadit jeho římského rivala a uvolnit tak cestu avignonskému papeži, dal nakonec ke svolání koncilu souhlas. To ovšem neučinil jeho soupeř.

Když Urban opět nabyl sil poté, co byl obklíčen v Itálii příznivci avignonského papeže, rozhodl se návrh na svolání koncilu odmítnout. Samozřejmě se bál, a právem, že by sněm mohl rozhodnout v jeho neprospěch a zbavit ho tak moci, kterou se za každou cenu už několik let snažil udržet.

Souhlasem se svoláním sněmu své funkce riskovali oba pontifikové. Klement se rozhodl být optimista a doufat, že koncil pomůže jemu, zatímco jeho římského soupeře svrhne. Je na místě domnívat se, že francouzský papež spoléhal na hledisko určité popularity, tedy na to, že Urban je méně oblíbený. To ostatně vnímal i jeho rival. Čím více Urban cítil nelibost ke své osobě, tím více se snažil stát se alespoň přijatelnějším, což ho paradoxně činilo ještě více neoblíbeným, a to zejména vzhledem k tomu, jaké pro získávání sympatií používal prostředky.

Zde by bylo na místě nahlédnout alespoň částečně do Urbanovy psychiky. Čím více člověk cítí, že něco ztrácí, tím více se to snaží k sobě připoutat. A čím více to k sobě poutá, tím více se to něco snaží od něho odtrhnout. Tato jednoduchá psychologie platící pro každého i středověkého člověka, římského pontifika nevyjímaje, dostala Urbana do začarovaného kruhu, ze kterého nedokázal vystoupit. Souhlas se zasedáním sněmu a následná účast na něm byla tím posledním způsobem, kterým by Urban chtěl ze svého začarovaného kruhu vyjít ven. Klement tedy jistě vědomě využíval Urbanova stresu z antipatií, které k jeho osobě chovalo mnohem více lidí než ke Klementovi.

JEDNÁNÍ VÁCLAVA S PELHŘIMEM

Výzvy k účasti na koncilu přicházely do jednotlivých zemí. Pozvánka na sněm se nevyhnula ani Říši, tedy ani Václavovi IV. Kurfiřti, ač jim na čisté církevní otázce pramálo záleželo, se myšlenky konání koncilu chopili z toho důvodu, že by jim mohla pomoci donutit krále vydat se konečně do Říše a zvolit zde stálého zástupce. Říšští kurfiřti byli posledním opěrným bodem, který Urbanovi zbyl. Čím více se papež cítil v úzkých, tím více vycházel říšským knížatům vstříc, čímž si pochopitelně získával jejich přízeň. Obě strany se vzájemně potřebovaly.

Král na nátlak kurfiřtů opět slíbil, že do Říše přijede a zvolí svého zástupce. Říši sice skutečně navštívil, z kurfiřtů měl již pravděpodobně silné obavy, ničeho zde však nedosáhl. V Říši totiž koncem roku 1387 vypukla válka. Bavorští vévodové zajali salcburského knížete arcibiskupa Pelhřima⁷⁹, který působil jako zprostředkovatel mezi Klementem VII. a Václavem IV. a který se snažil krále získat na Klementovu stranu.

⁷⁹ Pilgrim II. von Puchheim, 1365 - 1396

Vévodové mu jednak vytýkali kontakty s avignonským papežem, jednak mu dávali za vinu zmaření jejich snahy o získání správcovství v zemi. Proti násilnému činu vévodů se postavila města. Král se bojů neúčastnil. Válka vyčerpala obě strany, pročež bylo celkem brzy uzavřeno chebské příměří (1389), jež válku ukončilo.

Vraťme se ale ještě k jednáním Václava s Pelhřimem, protože ta měla svůj význam. Jejich výsledkem bylo, že Václav IV. v červenci roku 1387 zmocnil arcibiskupa k tomu, aby se postaral o obnovení jednoty v církvi. Král dokonce prohlásil, že se podrobí výroku Pelhřima, jestliže Klement VII. dokáže, že je tím pravým svatým otcem.

Je očividné, že Václav předpokládal dosáhnutí jednoty formou uznání avignonského pontifika papežem. Jeho požadavek byl plný šancí konečně odstranit schizma, na druhou stranu formulace, že „*Klement musí dokázat, že je pravým papežem,*“⁸⁰ byla velmi nekonkrétní. Dalo se jen velmi těžko odhadnout, jakou odpověď chtěl král slyšet.

Nicméně na to arcibiskup přistoupil, avšak musel přijmout podmínku, že pokud odpověď bude nevyhovující, své zmocnění musí králi vrátit. Pelhřim nemohl svůj úkol uskutečnit, protože, jak bylo již zmíněno výše, byl zajat a rozpoutal tak válku v zemi. Po jejím skončení, roku 1390, byla jednání obnovena Václavovou žádostí o to, aby Klement VII. vyslal posla do Prahy. Současně vyjel také králův posel do Avignonu. Poté vše utichlo.

JEDNÁNÍ O SVOLÁNÍ KONCILU POKRAČUJÍ – PRAHA VERSUS PAŘÍŽ, ŘÍM VERSUS AVIGNON

Jednání ohledně svolání koncilu se neustále protahovala. Než se stihl sněm uskutečnit, Urban v říjnu roku 1389 zemřel. V posledních letech Urbanova pontifikátu se přiostrčil vztah mezi ním a králem Václavem. Ačkoli byl římský a český král zprvu hlavní oporou římského papeže, Urban na panovníka ke konci 80. let zanevřel díky tomu, že Václav nesplnil onu, pro Urbanův pontifikát tolik potřebnou, římskou jízdu. Místo toho král vyjednával s avignonským Klimentem prostřednictvím výše zmíněného salcburského arcibiskupa Pelhřima. Avšak z jednání vlivem války v Říši sešlo.

Od počátku schizmatu bylo na pražském dvoře možno najít nemalé řady příznivců avignonského papeže, resp. neutrality. Důvody, které je vedly k podpoře Avignonu na úkor Říma, způsobil z části Urban sám. Stál totiž za tvrdým stíháním všech duchovních, kteří se přiklonili na stranu Klementa, což jeho jménem v českých zemích vykonával jeho oddaný

⁸⁰ Spěváček, Václav IV. ...; též Bartoš, Čechy..., s. 46.

stoupenec Jan z Jenštejna. Tyto nekompromisními postupy (k nimž, jak bylo již naznačeno, papeže zřejmě vedla touha udržet si svou hodnost i strach, že ji ztratí ve prospěch svého avignonského soka), vytvořily Urbanovi více odpůrců než sympatizantů. A čím více příznivců ztrácel, tím více své postupy vůči odpůrcům zostřoval, čímž paradoxně jednal proti své vůli, tedy hnal lid do náruče svého soka. Od začátku svého pontifikátu ho ovládala jakási panická hrůza ze ztráty úřadu, která mu nedovolila z onoho začarovaného kruhu vyjít ven, naopak ho ještě více semflala směrem do jeho středu.

Jednání mezi Prahou a Paříží skončila roztržkou. Češi uvedli takové podmínky pro připojení se k avignonské obedienci, že je papež nemohl přijmout. Shrnuté do několika vět znějí takto:

- král bude moci jmenovat nejen tři říšské kurfiřty, ale všechny biskupy, ve svých zemích pak i všechny preláty, a toto právo podrží ještě tři jeho nástupci;
- král dále dostane desátek;
- král rozhodne spor mezi papeži sám, a to konečným výrokem, jemuž se závazně podrobí nejen Klement VII., ale i jeho kardinálové.⁸¹

Jednání tedy skončila nezdarem. Takto formulované přísné podmínky nasvědčují skutečnosti, že král měl zájem na tom, aby Klement na návrh nepřistoupil a aby jednání skončila.

Václav chtěl papeže diplomaticky vmanipulovat do politické situace tak, aby to vypadalo, že je to právě papež, kdo od jednání odstoupil. Takto záludná diplomacie, dalo by se ji dokonce označit jako intriky, zrovna neodpovídají právě Václavově stylu vlády. Zřejmě tedy šlo o iniciativu některého z jeho rádců. Každopádně ve chvíli, kdy Praha navrhovala podmínky Paříži, byla už česká metropole dohodnutá s novým papežem římským. Neměla tedy již pražádný zájem na uzavření jakékoli smlouvy s Avignonem. Z pohledu veřejnosti to byl Klement, kdo jednání pokazil, nikoli Václav. A to bylo pravděpodobně cílem Prahy, když diktovala své podmínky .

NOVÝ PAPEŽ V ŘÍMĚ – BONIFÁC IX.

V Římě se 2. listopadu roku 1389 ujal pontifikátu Bonifác IX., vlastním jménem Pietro Tomacelli (1356–1404). Stejně jako jeho předchůdce začal okamžitě žádat Václava o římskou jízdu. Král si dával s odpovědí déle na čas a poté papeži navrhl podmínky, které už byly méně přísné než ty, jaké byly dány v Avignonu, a za které opět slíbil cestu do Říma.

⁸¹ Bartoš, Čechy..., s. 90.

Snad pro žádnou jinou historickou postavu není úsloví „sliby – chyby“ výstižné tak, jako tomu je právě u krále Václava. Římská jízda se opět nekonala. Papež se ovšem, stejně jako jeho předchůdce, nechtěl vzdát. Rozhodl se využít nevládného vztahu mezi králem a arcibiskupem Janem z Jenštejna. Nový papež nechoval takové sympatie k Jenštejnovi jako jeho předchůdce Urban. Bylo pro něj zřejmé Václavovo přání odstranit Jenštejna z politického života, což Bonifácovi hrálo do karet. Rozhodl se vyjít králi vstříc v uskutečnění jeho požadavku výměnou za královu římskou jízdu.

Důvod, proč římský papež tak urputně trval na římské jízdě krále Václava, tkvěl, jak už bylo nejednou zmíněno, ve skutečnosti, že by se římskou císařskou korunovací utužil vztah mezi Říší a římským papežem. To by jednak pozdvihlo pozici římského pontifika na úkor avignonského, jednak by to zajistilo královu přízeň italskému papeži, který by se již nemusel tolik obávat svého francouzského soupeře. Toto uklidnění a jakási jistota by pak římskému papeži dopomohly k odbourání dvojpapežství v jeho prospěch. Papež v záležitosti římské jízdy nezískal nikdy nic víc než králův příslib.

Od druhé poloviny devadesátých let měl papež na českém králi už zcela jiný zájem než neustálé pobízení k vykonání římské korunovační jízdy či žádosti o pomoc. Bonifác vyzval Václava, ať se má na pozoru před bludnými kázáními šířenými v jeho zemi. Zde pravděpodobně hovoří o reformních myslitelích, zejména mistru Janu Husovi.

ZMĚNY V AVIGNONU

V roce 1394 náhle zemřel avignonský papež Klement VII. Tato nečekaná a jistě převratná událost dala impuls k nalezení východiska z církevní roztržky. Hledání řešení se ujala Pařížská univerzita. Nástupcem avignonského pontifika se stal Španěl Pedro da Luna vystupující v dějinách pod jménem Benedikt XIII.

Francouzskému dvoru byl nesympatický již z principu, pro svoji národnost – nebyl Francouz. Vzhledem k tomu, že pařížský dvůr už nebyl tak přísným obhájcem avignonské obedience, mohla se ke slovu dostat univerzita, aniž by se dostala do konfliktu s králem.

Schizma již trvalo déle než 15 let. Vyřešit se ho nepodařilo ani svoláním koncilu, neboť ten se nesešel, ani svržením jednoho z pontifiků, poněvadž se své funkce oba bezvýhradně drželi. Univerzitě se zdála nejschůdnější „via cessionis“, tedy způsob, při kterém se sesadí oba papežové, aby se zvolil papež nový.

Tehdy univerzita začala organizovat poselstva mířící do celé Evropy, aby získala pro svou myšlenku další dvory a univerzity. Obracela se na ně formou manifestu, o němž

se usnesla 26. srpna 1396, jak věřila, vnuknutím samého Ducha svatého.⁸² Delegace se vydaly mimo jiné do Anglie, Vídně, Uher či Prahy.

Jak tehdy přijala první pařížské poselstvo Praha, nevíme, ovšem lze odhadovat, že vzhledem ke konzervativní politice a poměrně napjaté náladě v českých zemích i v říši nebylo přivítání poselstva s jeho převratnou myšlenkou příliš vřelé. Nicméně nezapomínejme na některé univerzitní mistry, kteří velmi odvážné stanovisko západoevropské univerzity naopak vítali s nadšením. Mezi nimi to byl zvláště církevní reformátor Matěj z Janova⁸³ (1350–1394), který se stal ostrým kritikem papeže Bonifáce⁸⁴, zejména pro jeho vytvoření ostrého fiskálního systému.

Francouzský kronikář, jenž se údajně netajil nepřiznání k Václavovi, vyprávěl, že král odepřel vyslancům univerzity slyšení s posměšným vzkazem, že chtějí-li kázat, ať jdou do kostela.⁸⁵ O něco zdvořilejší přístup snad zvolil při jednání s poselstvem francouzského dvora, kterému slíbil, že se poradí s kurfiřty.

Do jednání mezi dvory se na straně Francie vložili i Angličané. Ti totiž nezháleli ve sňatkové politice a 31. října roku 1396 se král Richard II., po smrti Anny České (zemřela 7. června 1394), oženil s mladičkou francouzskou princeznou Isabellou z Valois (1389–1409). Uprostřed konfliktu stoleté války se tak Anglie sblížila s Francií. Anglický dvůr byl nyní získán pro aktuální francouzskou politiku a nemeškal zasadit se, aby pro ni získal i dvůr pražský. Jeho vliv na Prahu zřejmě zapůsobil, což je možné vypožorovat ze skutečnosti, že Václav na sklonku roku poslal delegaci do sídel obou papežů, do Říma i Avignonu. Benedikt XIII. též vyslal poselstvo k Václavovi, to přineslo kromě cenných darů také argumentaci, proč je Benedikt tím pravým papežem. V Praze se poselstvu dostalo milého přijetí, další vliv na vývoj nejbližších událostí ovšem poselstvo zatím nemělo.

⁸² Bartoš, Čechy..., s. 149.

⁸³ O něm Spěvák, Václav IV..., „*Studoval teologii v Paříži (1375–1381), licenciát svobodných umění v Paříži (1376), kněz pražské diecéze, mistr svobodných umění v Paříži; návrat do Prahy (1381), osmileté studium na teologické fakultě pražské univerzity, kanovník pražského kostela sv. Víta (12. 10. 1381), farář ve Veliké vsi (1388–1392); jeho hlavní dílo Pravidla Starého a Nového zákona,*“ s. 731.

⁸⁴ Bartoš, Čechy..., s. 149.

⁸⁵ Týž, s. 150.

VLIV BONIFÁCE IX. A ŘÍŠSKÝCH KURFIŘTŮ NA VÁCLAVOVU CÍRKEVNÍ POLITIKU

Co se týče římského Bonifáce IX., král k němu vyslal svého oblíbence, kancléře vyšehradského probošta Václava Králíka z Buřenic⁸⁶. K Bonifácovi se zatím dostala zpráva o vřelých kontaktech mezi avignonským a pražským dvorem, což římského pontifika nemohlo nechat klidným. Proto královu poslovi nabídl, že přijede až do Milána, kde Václava korunuje na císaře. Vyšel králi doslova vstříc, avšak jakákoli cesta do Itálie zůstávala nad Václavovy síly.

Bonifácovi nezbývalo nic jiného, než se zatím alespoň snažit zabránit králi přiklonit se k pařížské politice. V tomto snažení ho ochotně podporovala některá říšská knížata nespokojená s Václavovou vládou. Kurfiřti doufali ve Václavovu cestu do Říše v rámci jeho jednání s Francií, která ve svém přesvědčování krále skutečně nemeškala. Vyslala poselstvo na sněm svolaný kurfiřty v květnu do Frankfurtu nad Mohanem, kam se však, jak už bylo bohužel smutnou tradicí, Václav nedostavil. Další sněm byl svolán na červenec téhož roku do téhož města, kromě poselstva francouzského se ho zúčastnila také anglická delegace, jež měla rovnocenné poslání. Obě poselstva předala Václavovi spisy o církevní otázce, které obsahovaly shrnutí důvodů, proč je „via cessionis“ nejlepším východiskem z krize. Václav odpověděl poněkud vyhýbavě – s tím, že se nejprve musí poradit s bratrem a kurfiřty. Slíbil, že se s nimi sejde do konce roku a poté zašle odpověď.

Dalo se předpokládat, že souhlas kurfiřtů s francouzskou politikou nedostane. Knížata stála jednoznačně na straně římského papeže a neměla jediný důvod svou církevní orientaci měnit. Přesto král do Norimberka tentokrát přijel a s kurfiřty jednal. Kurfiřtům tehdy šlo pramálo o církevní otázku. Jejich zájem byl na tom, aby král zvolil svého zástupce pro říši, což se postupně měnilo v naději, že se moci v říši chopí sami. Stanovisko kurfiřtů tedy spočívalo v protifrancouzské politice a v tom, že důrazně odmítli královu plánovanou schůzku s Karlem VI. francouzským.

SCHŮZKA V REMEŠI ROKU 1398

Václav na schůzku s Karlem VI. přeci jen odjel. Bylo domluveno setkání v Remeši na začátek března roku 1398. *„V královském průvodě byla snad všechna korunní rada s výjimkou nejvyšších úředníků zemských v čele s arcibiskupem Olbramem a pro říši tak významným biskupem Lamprechtem. Byl tu vévoda Hanuš Opavský jako hofmistr, oba bratři Choustníkové, probošt Vilém Zajíc a Oldřich z Hazmburka, Hyncík Pflug v hodnosti*

⁸⁶ Žil v letech 1340/50–1416, biskupem olomouckým 1413–1416. Přezdívka „Králík“ (lat. Regulus) prý podle toho, že byl milcem Václava IV.; více o něm např. Spěváček, Václav IV...

maršálka, Bořivoj ze Svinař a Hanuš Milheim, ano i Mikuláš Cedlic a K. (Konrád – pozn. autora) Vechta a jistě ještě mnoho jiných, o nichž se zprávy nedochovaly. Z kancléřství byli v průvodě vedle kancléře samého protonotáři Mikuláš z Jevíčka a František z Jevíčka...“⁸⁷. Je možné, že se v královském průvodu jako zástupce univerzity objevil také mladý Jan Hus⁸⁸. Avšak konkrétní zmínky se o tom zatím nenašly, stejně jako o dalších, méně důležitých a méně známých, účastnících průvodu.

Na přání Francie požádal Václav římského papeže Bonifáce XI., aby vyslal dva své kardinály na remešskou schůzku. To papež rozhodně odmítl. Nehodlal podporovat francouzský nápad na odstranění schizmatu sesazením obou papežů, byl by sám proti sobě. Nicméně královu prosbu přímo neodmítl, požádal jen o odložení schůzky, přičemž doufal, že z její realizace mezitím sejde. Mylně. Schůzka se uskutečnila, avšak bez římských delegátů.

Nejprve se na počátku března sešel Václav s královým mladším bratrem vévodou Ludvíkem Orleánským v Moussounu, kde se jednalo o politickém sňatku, na němž měl vévoda osobní zájem⁸⁹. Šlo o vdavky Václavovy neteře, dcery Jana Zhořeleckého, za Ludvíkova syna Karla nebo, kdyby snad Karel zemřel, za druhorozeného Filipa. K podepsání této dohody došlo v Ivoix (dnešní Carignan) dne 16. března 1398⁹⁰. Jak již to u podobných politických sňatků bývá, šlo vévodovi o dědictví, jež mělo mladé princezně připadnout. Bylo to jediné dítě v rodu Lucemburků, Francie si tudíž od této svatby slibovala zisk nejen koruny české, ale také uherské a dokonce polské. Václav opět sliboval, jak činil po celou dobu své vlády, že se zasadí u ostatních členů svého rodu, aby bylo princezně zachováno dědictví nezkráceně.

O týden později došlo konečně ke schůzce obou monarchů v Remeši. Z pramenů⁹¹ dochovaných k této události, jak je cituje F. M. Bartoš, můžeme vyčíst informace o přemíře pohostinnosti⁹² francouzského krále, o cenných darech, které pražské poselstvo obdrželo, o skvostné výbavě pokojů a drahocenném nábytku. Třetí den pobytu ve Francii, kdy teprve prý byl Václav díky značné míře, kterou si bohaté hostiny užíval, schopen přijít na slavnostní oběd s Karlem VI., oba panovníci jednali o politice, avšak jen velmi krátce. Francouzský panovník se omluvil a odjel zpět do Paříže kvůli návratu jeho duševní

⁸⁷ Spěváček, Václav IV...., s. 283; též Bartoš, Čechy..., s. 154.

⁸⁸ Spěváček, Václav IV.

⁸⁹ Palacký, Dějiny... II., s. 433n.

⁹⁰ Bartoš, Čechy..., s. 155.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Spěváček, Václav IV...., s. 285.

choroby. V jednání ho zastoupil vévoda orleánský. Došlo i k rozhovorům, kvůli kterým ostatně byla tato událost svolána, totiž k řešení církevní otázky.

Vévoda tlačil na krále, aby se zřekl svého papeže, stejně jako to má v plánu udělat Francie. Ta už k tomu ostatně podnikla první kroky, a sice svoláním církevní synody veškerého francouzského duchovenstva na 7. března⁹³. Vévoda ovšem nevymohl nic víc než Václavův slib, že obejde oba papeže a vyzve je k odstoupení. Z předešlých zkušeností by se dalo vyvodit, že Václavova výzva nebude mít sebemenší vliv na papeže, k ničemu jinému však vévoda krále nepřiměl. I přesto setkání dopadlo úspěšně: král s vévodou podepsali spojeneckou smlouvu poslední březnový den.

Schůzka, která se zdála zpočátku být Václavovým životním úspěchem, ovšem brzy začala ztrácet na politickém lesku. Skrze záři úspěchu začaly pronikat stíny v podobě skutečností, že se průvodu neúčastnil žádný významnější zástupce říše a že Francie uvítala Václava pouze jako krále českého, nikoli římského. To bylo zvláště podivné, neboť pařížský dvůr již od začátku usiloval zejména o přízeň hlavy Říše římské, která byla v tehdejším světě mnohem důležitější než hlava českého státu.

Problémem zůstávalo, že pražský dvůr byl ve své politice osamocen. Kurfiřti, kteří měli snad již, i když neformálně, větší slovo v Říši než sám král, byli jednoznačně na straně papeže a o francouzském způsobu *via cessionis* nechtěli ani slyšet. Václav na základě slibu skutečně poslal k avignonskému papeži jednoho z předních profesorů Pařížské univerzity Petra d'Ailly⁹⁴ (1351–1420), aby pontifikovi vyřídil královu výzvu. Vyslanec se, dle očekávání, vrátil s odpovědí zamítavou. Tato událost učinila zbytečným vyslat posla k papeži římskému. Tak se Evropa ocitla opět ve slepé uličce.

PRVNÍ KROKY FRANCIE K NÁPRAVĚ CÍRKEVNÍ ROZTRŽKY

Ve Francii se mezitím stihla sejít ona synoda, která po dvouměsíčních jednáních vypověděla poslušnost avignonskému papeži Benediktovi XIII. Jako důvod uvedla, že brání znovusjednocení církve, což se bere jako kacírství. Tím Francie učinila významný krok na své cestě ven z krize. Nyní záleželo na tom, zda se Pařížské univerzitě podaří strhnout i další státy na tutéž cestu.

Proto byla opět vyslána poselstva k ostatním panovníkům, jež měla za úkol strhnout je na francouzskou stranu. V čele poselstva, které přišlo s manifestem do Prahy, byl

⁹³ Bartoš, Čechy...

⁹⁴ Vlastním jménem Petrus Alicensis; o něm Spěváček, Václav IV., s. 742: „*doktor teologie, kancléř pařížského chrámu Notre Dame, ..., biskup v Cambrai, ..., profesor teologie na pařížské univerzitě, důvěrník a rádce vévody Ludvíka Orleánského.*“

francouzský královský diplomat Vilém Thionville⁹⁵. Francie od Václava očekávala naplnění jeho slibu daného v Remeši. Král však neučinil totéž, co učinila Francie, a nezřekl se svého papeže, což odůvodnil tím, že se nejprve chtěl o věci poradit s bratrem Zikmundem a s polským králem Vladislavem II. Jagellonským (1362–1434, polským králem od 1385), kteří však dosud nevyhověli jeho pozvání. Nicméně král slíbil dát Francii konečnou odpověď po schůzce ve Vratislavi (Wroclaw), která byla plánována na Vánoce.

Dá se jen těžko vysledovat, nakolik mluvil Václav pravdu a nakolik ze strachu lhal. Avšak dá se naopak odhadnout, že už při těchto slibech sám tušil, že nic z toho neučiní, že opět jen získává čas a doufá, že se to samo nějak vyřeší. Odkládání věcí pomocí omluv a vymyšlených výmluv v naději, že se stane něco, co celou záležitost vyřeší bez jeho přičinění, však nikam nevedlo. Ke schůzce ve Vratislavi opět nedošlo, protože Zikmund se odmítl dostavit. Václavovi nezbylo než se opět omluvit a vymluvit, tentokrát na nemoc, a slíbit, že svolá říšský sněm, po němž poskytne Francii konečnou odpověď. To bylo tedy po Vánocích, v lednu 1399, to jediné, čeho se od Českého království dočkal nový francouzský diplomat Honoré Bovet, jenž byl součástí delegace, kterou Francie do Čech opět poslala. Velmi hezkou řeč o církevní otázce, kterou přednesl Bovet králi Václavovi, se podařilo dochovat v podobě přepisu od M. Jana Husa pro M. Křišťana z Prachatic⁹⁶ (kolem 1366–1439).

SESAZENÍ KRÁLE VÁCLAVA Z ŘÍŠSKÉHO TRŮNU

Později téhož roku podepsali kurfiřti zápis⁹⁷ o sesazení krále Václava z říšského trůnu. K vlastnímu sesazení došlo o rok později 20. července roku 1400 na sněmu svolaném kurfiřty do Frankfurtu nad Mohanem. Účastnilo se i francouzské poselstvo, které tehdy vedli profesori pařížského vysokého učení v čele se Šimonem Cramaudem⁹⁸. Poslové se dověděli až na sněmu, že nebyl svolán králem, nýbrž proti němu. Nicméně byli vyslechnuti, což bylo od kurfiřtů, kteří nemínili odstoupit od papeže Bonifáce, či ho jakkoli zpochybnit ve prospěch via cessionis, velmi zdvořilé. Král pocítil z kurfiřtů strach

⁹⁵ Bartoš, Čechy..., s. 161; Spěváček, Václav IV...., ho uvádí jako Viléma z Tignonville.

⁹⁶ O něm Spěváček, Václav IV...., s. 724: „... děkan artistické fakulty, místokancléř pražské univerzity, ..., šesteronásobný rektor pražské univerzity, ..., lékař a učenec, matematik a hvězdář; oddaný přítel M. Jana Husa.“

⁹⁷ „Z mnoha závažných důvodů a pro nesnesitelné zlořády sesazujeme tímto výrokem pana Václava s trůnu Říše jakožto neužitečného, líného, pro římskou říši zcela nevhodného a zprošťujeme všechna knížata, šlechtice, pány i služebníky, města, země i národy, poddané říši římské, veškerých přísah vykonaných jemu ve jménu svatě říše...“, Bartoš..., s. 173.

⁹⁸ Simon de Cramaud – alexandrijský patriarcha (1391–1409), administrátor biskupství v Avignonu (1391–1392) a v Carcassonu (1391–1409), arcibiskup v Remeši (1409–1413), delegát francouzského krále Karla IV. na říšský sněm do Frankfurtu nad Mohanem (1397 a 1400); více viz Bartoš, Čechy... nebo Spěváček, Václav IV...

a obracel se pro pomoc na všechny strany včetně papeže Bonifáce, který mu pomoc přislíbil, ačkoli v momentě jeho slibu byla vzpoura proti králi v říši vedena s jeho tichým souhlasem. Tak byl král Václav IV. v létě roku 1400 sesazen říšskými kurfiřty.

Kurfiřti spolupracovali s římskou kurií velmi úzce od roku 1397. Tehdy Francie zabrala Janovskou republiku, což pochopitelně vyděsilo Bonifáce natolik, že se obrátil do říše s opakovanou žádostí o Václavovu římskou jízdu. Vida, že jeho prosby zůstávají u krále bez odezvy, zaměnil adresáta svých proseb za kurfiřty. Ti uvítali papežovo pojetí konfliktu, tedy že francouzská okupace Janova je jen počátek výbojů dalších na hanbu statečného národa německého⁹⁹, a přidali to mezi Václavova pochybení. Spolupráce kurie s kurfiřty byla tichá, aby nezahnala Václava do náruče Francie, kam se i tak sám blížil.

Václav se stále pravděpodobně domníval, že má v římské kurií absolutní podporu, neb papež krále potřeboval k upevnění své vlastní pozice, čehož by bylo bývalo bylo dosaženo, kdyby Václav byl vykonal římskou jízdu. Václav si ale nepřipouštěl, nebo možná skutečně neuvědomoval, že tím, že spolupracuje s Francií, pouhými jednáními s ní, ztrácí podporu Bonifáce, který už možná zatím vzdal myšlenku na Václavovu římskou jízdu. A ve chvíli, kdy Václav jednal s francouzským Karlem VI. v Remeši, Francie ohrožovala papeže v Itálii právě zábořem území janovské republiky. A to bylo něco, co papež králi asi nikdy neodpustil. Tato Václavova profrancouzská politika poháněla motor spolupráce Bonifáce s kurfiřty.

Václav to nepříliš chytře a snad i nevědomě hrál na obě strany. Nechtěl si ani jednu stranu zneprátnit, což ho nakonec dovedlo ke ztrátě římské koruny.

⁹⁹ Bartoš, Čechy..., s. 178.

KAPITOLA V.

OSOBNOST FRANCOUZSKÉHO KRÁLOVSKÉHO DIPLOMATA, HONORÉ BOVETA

PŘEDSTAVENÍ HONORÉ BOVETA

Honoré Bovet, někdy psán též jako Bouvet, byl vyslanec francouzského krále, jenž na krátko zavítal do Prahy na dvůr Václava IV. Byl významnou francouzskou osobností spojenou s řešením problému schizmatu. Bovet oplýval nadšením a celoživotní touhou navrátit církvi jednotu. Napsal nejedno dílo na téma krize církve, kde se obrací na vlivné křesťany s naléhavým voláním o pomoc při „záchraně církve“.

Jeho jméno bylo dlouho chybně zaměňováno za Bonet, avšak díky hmotným heraldickým pramenům, mluvčím znakům na jeho zbrani, na které byl symbol volka, ve francouzštině *bouvillon*, a díky jeho latinské přezdívce *Carobovis*, bylo zjištěno jeho pravé jméno, totiž Bovet, vzácně uváděno také Bouvet¹⁰⁰. Důvodem k zaměňování jména Bovet nejčastěji za Bonet, pomíneme-li, že existuje spousta jiných zkomolenin a tvarů jeho jména, může být mj. podobnost písmen „n“ a „u“, které ve středověku plnilo též funkci „v“. (Hovořím pochopitelně o písmu 14. století, nikoli o soudobém.)

Honoré Bovet se narodil kolem roku 1345 poblíž jihofrancouzského města Sisteron. Studoval v Avignonu, kde se stal bakalářem kanonického práva. Od roku 1382 byl mnichem benediktinského kláštera na ostrově Ile Barbe, ležícím na řece Saone poblíž Lyonu, knězem a převorem malé vesnice Selonnet spadající do embrunské (odvozeno od jihofrancouzského města Embrun) diecéze¹⁰¹. Zde působil až do roku 1405, což je zároveň uváděno jako datum jeho smrti. Vzhledem k tomu, že místa jeho působnosti byla situovaná na jihu Francie, zastával pravděpodobně i nějaké funkce na dvoře avignonského papeže Klementa VII.

¹⁰⁰ Dictionnaire des lettres francaises. Le moyen age. Grente, Cardinal George. Fayard. 1964. S. 685.

¹⁰¹ Spěváček, Václav IV....s. 292; více též Bartoš, Čechy...161.

O jeho životě toho nevíme příliš až na jeho spisovatelskou činnost a jeho činnosti coby diplomata ve službách francouzského krále. Díky dochované bule¹⁰² papeže Urbana V. víme o Bovetově studiu kanonického práva v jihofrancouzském Montpellier a dále o jeho odchodu z opatství Ile-Barbe do opatství Cluny.

Dalším, pro tuto práci významnějším mezníkem v Bovetově životě bylo získání doktorátu z oboru práv¹⁰³ na univerzitě v Avignonu roku 1386, uděleného mu Jeanem le Fevrem, kancléřem Anjouovců. Vzápětí mezi lety 1386–1389 sepsal pravděpodobně své dílo *L'Arbre des batailles*, věnované králi Karlovi VI.

HONORÉ BOVET A STRUČNÉ UVEDENÍ JEHO CÍRKEVNĚ FILOZOFICKO-POLITICKÝCH SPISŮ

Jako z počátku relativně přesvědčený přívrženec avignonského papeže Klementa VII., i když si zde netroufnu přímo použít termín klementista, jak se někdy papežovi nadšenci nazývali, napsal Honoré Bovet své první dílo *L'Arbre des batailles*¹⁰⁴ v letech 1386–1389. Dílo je rozdělené na čtyři části, z nichž se každá věnuje jiné otázce. V první části autor řeší problematiku schismatu, ve druhé pak podává jakési shrnutí světové historie (v orig. *Résumé d'histoire universelle*), ve třetí a čtvrté části pojednává o právu a sporech.

Roku 1389 vstoupil Honoré Bovet do služeb francouzského krále. Od té doby se vyskytoval v poměrně blízké společnosti krále, snad dokonce jako jeho rádce.

V devadesátých letech 14. století se Bovet odhodlal napsat své další dílo *Somnium super materiam schismatis*¹⁰⁵, jelikož se mu církev jevila být v bezvýchodné a beznadějně situaci a cítil povinnost o tom zpravit veřejnost, a to především krále a vévody, a kázat jednotu církve. Toto dílo bylo dokončeno někdy v době mezi smrtí avignonského papeže Klimenta VII. (září 1394) a volbou Benedikta XIII., k níž došlo relativně brzy nato. V tomto krátkém mezičase působil de facto pouze jeden papež, římský Bonifác IX. Je možné, že tato skutečnost probudila v autorovi naději na vyřešení schismatu poklidnou cestou. Avšak jeho naděje zřejmě brzy pohasla v souvislosti s dalším vývojem situace.

¹⁰² Michel a Anne-Marie Hayez. Urbain V. (1362–1370): Lettres Communes analysées d'après les Registres dits d'Avignon et du Vatican, t. 7. Rome. 1981. n°22864.

¹⁰³ Ve středověku označení doktor dekretů (docteur en decret).

¹⁰⁴ Oficiální český překlad zatím neexistuje. Dílo bylo přeloženo pouze do angličtiny – G. W. Coopland, *The Tree of Battles*. Volně přeloženo jako *Strom soubojů (sporů)*.

¹⁰⁵ Ve francouzské edici vydané I. Arnoldem v Paříži 1926 je dílo uvedeno pod názvem *Le somnium super materia scismatis*. (V edici se nachází ještě Bovetovo dílo *L'Apparicion Jehan de Meun*.) Ani u tohoto díla neexistuje česká oficiální verze. Volně přeloženo jako

Následuje další dílo nazvané *Apparicion maistre Jehan de Meun*¹⁰⁶, v překladu známé jako *Zjevení Mistra Jeana de Meung*¹⁰⁷. V tomto díle jde o rozhovor lékaře, Žida, Saracéna (Turek¹⁰⁸) a Dominikána se Jeanem de Meung. Jejich debata se týká situace ve Francii. Zjevení je datováno do roku 1398.

ZAČÁTEK BOVETOVY KARIÉRY

Bovet v 80. letech – na začátku své kariéry – působil ve službách Anjouovců. Což logicky vyplývá ze skutečnosti, že rod Anjou mj.spravoval, resp. vládl, jižní Francii, konkrétně oblasti Provence, odkud Bovet pocházel a kde studoval.

Neexistují žádné doklady o tom, že by se Bovet nějak zasloužil o vypuknutí schizmatu, nicméně je známo, že figuroval v řadě klíčových momentů této církevní roztržky.

Roku 1382 studoval na avignonské univerzitě, tehdy již coby kněz a „*licensie en decretis*“ (srovnatelné s dnešním bakalářským stupněm studia v oboru právo). Již během 80. let se účastnil řady sporů a politických afér, nejprve na straně univerzity, poté na straně Anjouovců v Provence.

Bovet se dostal do přízně provensálských Anjouovců, mimo jiné díky svému proslovu ohledně věrnosti avignonské univerzity anjouvské dynastii ve věci schizmatu. Tak se tedy mladý kněz dostal do služeb vévodů z Anjou. Nejprve za dob vládnutí Ludvíka I. z Anjou, nicméně setrval na dvoře dynastie i za vlády vévodova syna Ludvíka II. spolu s jeho matkou, vdovou po Ludvíkovi I., Marií. Na avignonské univerzitě získal roku 1386 titul doktora dekretů (práv), který mu byl udělen kancléřem dynastie Anjouovců Janem le Févrem, též předním zastáncem papeže Klementa.

¹⁰⁶ I. Arnold, *L'apparicion Jehan de Meun et Le Somnium super materia scismatis*, Paris 1926.

¹⁰⁷ Nejedlý, M. „...*jen už nikdy do Čech...!*“ In: *Dějiny a Současnost* 2, Praha 2006.

¹⁰⁸ Myšleno člověka nekřesťanského vyznání, především označení pro muslima.

KAPITOLA VI.

HONORÉ BOVET A JEHO POHLED NA SCHIZMA V JEHO DÍLECH

ARBRE DES BATAILLES

Své první dílo *Arbre des batailles* věnoval Bovet Karlovi VI. s tím, že předpokládal, že dobro církve a vyřešení schizmatu závisí na mladém králi. Ve svém spise srovnává válku světskou s válkou ve světě církevním. Píše, že to není pouze Francie a Anglie, které jsou ve válce, ale především církev sama. Přičemž dodává, že jemu samotnému připadá, že válka křesťanského světa přináší mnohem nebezpečnější rizika.

Zde se musím s Bovetovým názorem ztotožnit. „Válka“ v církvi může být skutečně mnohem nebezpečnější než válka světských velmocí. Církev sdružuje všechny křesťany, je vrchní institucí celého tehdy známého křesťanského světa. Byla společným přítelem či nepřitelem všech. Když šlo o konflikt v církvi, týkal se v podstatě všech. Narušení více jak tisíc let staré ideologie mohlo ohrozit duchovní existenci celé tehdejší Evropy. Použiji-li dnešní terminologii, církevní krize mohla způsobit jakousi světovou válku.

Ve věci schizmatu se Bovet velmi věrně drží avignonského Klementa a výrazně odmítá jeho římského rivala pro jeho ohavné činy a přestupky proti právu a morálce¹⁰⁹.

SOMNIUM SUPER MATERIA SCISMATIS

Na začátku díla popisuje Honoré Bovet dějiny církve jako obraz sestavený ze sedmi andělů nesoucích sedm trumpet, k čemuž se inspiroval Biblií. Dodává, že pátým andělem je papež Urban V., který má být ztělesněním pravého vůdce, jenž dokázal papežskou kurii zbavit svatokupectví (simonie)¹¹⁰.

Obecně v druhé části díla v rámci několika kapitol hovoří autor o důležitosti osobnosti papeže jakožto světlu celého křesťanského světa a přirovnává pontifika ke slunci na obloze. Aniž by zmínil jméno Urbana VI., mluví Bovet v souvislosti s ním

¹⁰⁹ Michael Hanly. *The great western schism*. S.162.

¹¹⁰ V Bibli má svatokupectví podklad ve Skutcích apoštolů, kdy konvertita Šimon chtěl získat od apoštolů za úplatu dary Ducha svatého a hrozilo mu za to zatracení. Od Šimonova jména je odvozen latinský termín *simonia*. Bible 8:9-8:24.

o „antipapeži“, o jeho přívržencích pak jako o zlu, které se dostalo do lůna křesťanské církve.

Ve třetí sekci spisu se zabývá tématem války jako takové, otázkou jejího původu a legality. Poté se vrací zpět ke schismatu, kde prohlašuje prvenství či nadřazenost francouzského krále¹¹¹. Bovet vychvaluje francouzského monarchu a Francii vůbec jako ochránce víry v kontrastu s říší, jakožto úrodnou půdou pro vznik a existenci schismatu. Bovet neustává a oslavuje Francii na úkor říše dál. Zmiňuje, že jedinému říšskému vládci, císaři, který kdy získal francouzská teritoria, kolovala v žilách francouzská krev. Zde nemá Bovet na mysli nikoho jiného než největší osobnost francouzských středověkých dějin Karla Velikého.

Na závěr se Bovet vrací k původní otázce, zda má být Francie podrobena říšskému monarchovi, resp. politickému stanovisku říšského krále, přičemž zdůrazňuje negativa takového postupu. Důvod je následující: byli jsme svědky celé řady schizmat v církvi, která je naší matkou, a již jsme zažili 21 antipapežů, přičemž pouze v případě několika z nich lze říci, že císař nepodpořil schizma proti skutečnému papeži a že skutečný papež nebyl nucen utéct do Francie, kde mu král a království poskytli pomocnou ruku, dokud nebyl znovu uveden do funkce (*„Je dy encore plus fort, car je ne croy pas que il soit expedient a la sainte Eglise ne a la chrestienté que le roy de France soit subget a l'empereur. Et vœci la raison, car nous avons eu plusieurs scismes en l'Eglise qui est nostre mere et si ont desja esté vingt et ung antipapes et bien peu a esté de ceulx que l'empereur ne ait soustenu le scisme contre le vray pape et que tous les vrais papes ne s'en soient fuis en France a refuge et la le roy et le royaulme les soustenus jusques a ce que ils fussent restablis en leur droit siege et estat deu. Pourquoy se le roy de France eust esté subget a l'empereur et le subget eust ainsi mal faict comme le seigneur, je vous demande en quel estat peust estre la foy de l'Eglise“*)¹¹².

Bovet zde zkrátka podává svou představu a svou víru ve Francii jako nejkřesťanštějšího království.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² „The reason is this: we have had many schisms in the church which is our mother, and there have already been 21 antipopes, and in the case of but few of them can we say that the emperor has not sustained the schism against the true pope, and that the true popes have not been obliged to flee into france fro refuge. There the king and kingdom succoured them until they were re-established in their right seat and due estate.“ Překlad: „Důvod je následující: byli jsme svědky celé řady schizmat v církvi, která je naší matkou, a již jsme zažili 21 antipapežů, a pouze v případě několika z nich lze říci, že císař nepodpořil schizma proti skutečnému papeži a že skutečný papež nebyl nucen utéct do Francie, kde mu král a království poskytli pomocnou ruku dokud nebyl znovu uveden do funkce.“ Michael Hanly. The great western schism. S.165; jinak ed. Nys, s. 188–89.

Zdalo se, že Bovet si svým spisem skutečně naklonil francouzského panovníka, což ho přiřadilo k ostatním velkým francouzským reformátorům, jakými byli Pierre de Chevreuse nebo Ferry Cassinel, arcibiskup v Remeši (zemřel 1390).

Myslitelovy názory na církevní roztržku jsou tedy, jak je patrné, obsaženy v jeho pojednání *Somnium super materia scismatis*, které bylo vytvořeno někdy během léta a podzimu roku 1394. Dílo se soustředí na události onoho léta, kdy bylo sepsáno, nikoli na to, co se odehrálo ze začátku roku 1392.

Spis *Somnium* existuje v přeepsané podobě, v rámci díla *L'apparicion Maistre Jehan de Meun*¹¹³. Autor ve své úvaze používá metaforu církve jako dámy (Lady Ecclesia), která pozbyla svého lesku a své hrdosti proto, že její synové a přátelé, kteří ji stvořili, se k ní nechovali hezky. Snící muž, který je hlavním „hrdinou“ díla *Somnium*..., se ptá, jak by mohl pomoci. Vzápětí podniká cestu k hlavám jednotlivých křesťanských království a vede dialog s králem navarrským, portugalským, skotským, aragonským, španělským a kyperským. Jelikož nikdo z nich nedokázal vyhovět jeho žádosti o pomoc, pokračoval „hrdina příběhu“ ve své cestě ke králi uherskému.

Uherského monarchu však zavrhl pro jeho náklonnost k papeži Bonifácovi a označil ho jako schizmatika. Pak se autor opět nechal unést chválou papeže Klementa, který je podle něj mnohem povolanějším papežem i člověkem než římský pontifik. Uherský král na to úsečně odpověděl, že všichni významní mužové církve jsou příznivci papeže Bonifáce a podporují ho. Došlo k dialogové přestřelce mezi cestovatelem a králem o tom, který papež je správnější. Král se odvolává na Jeana de Legnano¹¹⁴, zatímco vypravěč naproti němu staví kardinály, kteří opustili Urbana, jakožto mnohem větší a významnější členy církve. Debata ještě chvíli probíhá a oba účastníci se snaží porazit soka svými argumenty. Nakonec na krále zapůsobí argument vypravěčův, že Jean de Legnano nebyl ve své obhajobě římského papeže důsledný, že totiž zanedbal výpovědi kardinálů účastnících se Urbanovy volby, a monarcha si nechá sdělit vypravěčovu vizi o utrpení církve. Krále však nepřesvědčí a je jím požádán, aby ve své cestě pokračoval jinam.

Další rozhovor probíhá mezi vypravěčem a mladým králem jeruzalémským a sicilským Ludvíkem II. z Anjou (1377–1417) u přítomnosti královny matky vévodkyně Marie. Hovor je velmi krátký, neb Ludvík se odvolá na své přílišné mládí a ohlásí, že čeká na výrok francouzského krále.

¹¹³ I. Arnold. *L'apparicion Jehan de Meun et Le Somnium super materia scismatis*. Paris 1926.

¹¹⁴ Jean de Legnano. *Tractatus de pluritate beneficiorum ecclesiasticarum...*; Jean de Legnano obhájcem papeže Urbana VI., jehož volbu ve svých spisech propaguje.

Cestovatel neztrácí čas a vydává se na dvůr anglického krále. Staré anglické duchovenstvo se domnívá, že volba papeže Urbana byla právoplatná a závazná. Angličtí duchovní srovnávají co do právního hlediska volbu papeže se svatbou. Tudíž by ji nikdo neměl zpochybňovat. Neohrožený francouzský biskup však argumentuje slovy, že Urban se na papežskou stolicí nedostal právoplatnou volbou, nýbrž skrze zastrašování, vinou čehož kardinálové volbu provedli. Ani zde se vypravěči nedaří krále získat na stranu avignonského papeže.

Nevzdává se a sahá k argumentům nemajícím ani tolik společného s církevní krizí, jako s krizí světskou v podobě války mezi Anglií a Francií. Tvrdí, že dokud Francie a Anglie stály vedle sebe, bylo vše v pořádku, avšak od dob, kdy obě země stojí proti sobě, církev trpí. Anglický král důrazně odpovídá, že to byla Francie, kdo ukázal své pohrdání ostatními národy, když bez konzultace přijala avignonského papeže a odtrhla se tak od zbytku národů.

Král pak pustí ke slovu vévodu z Lancastru, který de facto ve skutečnosti jednal s Bovetem v Amiens. Vévoda prohlašuje, že oba papeži byli zvoleni nečistě a právně nekorektně, tudíž by oba měli odstoupit a uvolnit místo novému papeži, který bude řádně zvolen. Zde se v podstatě nastiňuje myšlenka, kterou po smrti Klementa bude tak důrazně prosazovat Pařížská univerzita a kterou se díky lenosti a neschopnosti římského a českého krále Václava nepodaří uskutečnit. S *via cessionis* ovšem vypravěč zatím plně nesouhlasí. Navrhuje *via compromissi*. Nesouhlasí totiž s představou, že by měl papež Klement, který byl právoplatně zvolen, abdikovat stejně jako Urban, který si papežský stolec uzurpoval násilím. Proto by měl papež Klement dobrovolně odstoupit, nikoli být sesazen. A takto se jeví cesta kompromisu.

Nicméně vypravěč volá po církevním koncilu, kde by papeži byli sesazeni a nahrazeni novým jediným právoplatným papežem. Tato myšlenka se začne jevit mnohem schůdnější ve chvíli, kdy zemře avignonský pontifik. Smrt Klementa VII. roku 1394 dodá všeobecný pocit, že sesadit římského papeže bude mnohem jednodušší, když zůstal sám papežem, že tedy koncil bude mít snazší průběh.

Římský papež to ovšem viděl jinak. A stejně tak nový avignonský papež nemínil nechat se jednoduše sesadit. Než se sešel koncil, stihl se zvolit nový vzdoropapež, totiž Benedikt XIII. Již zdaleka ne tak oblíbený, natož Francií podporovaný, nicméně snad ještě větší kariérista, pokud je možné to takto vyjádřit, papež rvoucí se za svůj úřad hlava nehlava.

Ve spisu se vypravěč setkává ještě s vévodou z Berry, jehož jako jednoho z nejsilnějších odpůrců Klementa přesvědčuje, aby se přidal na stranu vzdoropapeže, aby podpořil myšlenku univerzity. Neúspěšně. Od vévody z Berry se vydává k jeho bratru vévodovi burgundskému. Poté se vrátí k nejkřesťanštějšímu králi, králi Francie, Karlovi VI. Zopakuje mu všechny své argumenty a nabádá krále, aby napsal několik listů, které pošle jednak kardinálům do Avignonu, přičemž Bovet doufal, že ještě nezvolili Klementova nástupce, jednak papeži do Říma, jednak ostatním křesťanským panovníkům a nakonec římskému lidu. Psaní adresované římskému lidu Bovet zdůvodňuje vztahem veřejnosti k římské historii, která byla a je velmi bohatá a k tomu vznešená. Předpokládá zřejmě, že by se vzhledem k oné historii mohl lid sám rád podílet na odstranění schizmatu.

Jednu z kopií spisu *Somnium* zaslal Bovet i nově zvolenému Benediktovi, snad v domnění, že nově zvolený pontifik opravdu dojde svému slibu, který dal při volbě, totiž že se zasadí o to, aby schizma bylo odstraněno.

Situace kolem volby Benedikta papežem vyvolala vlnu vzteku v univerzitě i v Bovetovi. Ač se možná zdál být naivním místy až zaslepeným obhájcem znovusjednocení církve, což ze začátku znamenalo být stoupencem „pravého“ papeže Klementa, s jednáním kardinálů, jež skončilo právě zvolením papeže Benedikta, Bovet výrazně nesouhlasil. Zvolením nového vzdoropapeže byla církev sama proti sobě. Přilila oleje do ohně a zasloužila se tak o přísnější postup těch, co bojovali za odstranění dvoj-papežství (zde mám na mysli zejména univerzitu v Paříži).

Univerzita svolala hned dva koncily do Paříže na roky 1395 a 1396. Nic se však nevyřešilo, proto bylo další setkání naplánováno na léto 1398, kdy se měla Francie zříci avignonské obediencie, pokud by papež odmítl abdikaci. Bovet se ve své funkci, bohužel pro nás a nejspíš i pro něho samotného, neměl právo účastnit sněmů. Byly to koncily pařížské, nikoli celofrancouzské, a on byl reprezentantem Provence. Nicméně z vlastního zájmu o poznání v Paříži pobýval a celé dění sledoval.

Tehdy byl Bovet zahrnut do situace kolem králova mladšího bratra Ludvíka Orleánského a jeho manželky Valentiny Visconti (1368?–1408). Jakožto mladší bratr krále nebyl vévoda příliš respektován Karlovými, tedy i svými vlastními strýci, vévodou z Berry a vévodou burgundským. Snažil se proto vymoci si své postavení tím, že se bude snažit uvést do praxe navrhovanou *via facti*, jejímiž oponenty byli oba vévodové.

Tolik zhruba o Bovetově prvním díle pojednávajícím o schizmatu a o naléhání na vlivné křesťanské panovníky na jeho vyřešení.

BOVETOVO JEDNÁNÍ V AMIENS

Vzhledem k událostem odehrávajícím se v kraji, kde se Bovet narodil a kde působil, odešel kněz do Paříže a nemohl se před rokem 1400 do Turenne vrátit. Šlo o regionální válku, kterou vyvolal Raymond Roger z Beaufortu (též Raymond de Turenne, 1352–1413), když papež přidělil několik území oblasti Turenne dynastii Anjouovců. Vévoda z Beaufortu se postavil jak proti papeži Klementovi VII., tak proti Anjouovcům roku 1389.

Bovet byl uprostřed své slibné kariéry. Jakožto klementista a oblíbenec Karla VI. podnikal řadu výprav po Francii, aby lid obeznamoval se situací v církvi a zřejmě též, aby získával veřejnost pro papeže Klementa.

Mezitím se vlivem schizmatu mírně přioströval boj mezi dvěma nejmnocnějšími národy středověku – Anglií a Francií, jelikož obě země byly na opačných stranách bojiště i ve věci schizmatu. Roku 1392 byl podepsán mír mezi oběma velmocemi ve francouzském městě Amiens. Tam byl údajně poslán Bovet, jako zástupce papeže Klementa, zatímco k papeži Klementovi byl poslán královský diplomat Vilém (Guillaume) de Tignonville¹¹⁵, aby papeže zpravil o tom, že jsou již stanovena data konání koncilů¹¹⁶.

Bovetovi, jakožto doktoru práv a odborníkovi na papežskou politiku, byl svěřen úkol zastupovat a obhajovat stranu klementistů proti Anglii, zastupované vévodou z Lancasteru Janem z Gentu (John of Gaunt, 1340–1399), při jednáních v Amiens. Bohužel, až na tuto událost neobjevuje se Bovetovo jméno v žádných dochovaných pramenech týkajících se politiky vyšší šlechty a církevních hodnostářů. Nicméně jeho role v amienských jednáních je nevyvratitelná.

APPARICION MAISTRE JEHAN DE MEUN

Bovetovo další dílo, *Apparicion maistre Jehan de Meun*, se opět zabývá problémem západní církve. Příběh je vyprávěn formou rýmovaného rozhovoru představitelů různých sociálních či kulturních skupin. Většinu dialogů vede dominikán, označený zde jako „jakobín“, se „saracénem“, reprezentantem muslimské kultury. Zúčastnění se zabývají zejména kritikou církve. Bovet vytvoří čtyři kopie tohoto díla a pošle je čtyřem nejvlivnějším lidem pařížského dvora: vévodovi Ludvíkovi Orleánskému, jeho ženě vévodkyni Valentině, kancléři Ludvíka Janovi de Montaigu

¹¹⁵ V letech 1401–1408 ve funkci „představeného Paříže“ (Prévôt de Paris).

¹¹⁶ Michael Hanly. *The great western schism*. S.168.

a vévodovi Filipovi Burgundskému¹¹⁷. Bovet je vyzývá, aby udělali cokoli, co by pomohlo odvrátit schizma, za které Bovet stále viní Urbana nikoli Klementa.

Jedním z argumentů, kterými Bovet obhajoval Klementa, byla slova použitá v díle *Somnium* a zněla takto: „*If...the pope does not wish this, it seems obvious that nothing mortal can force him, because he, judging all men, is judged by no one, unless and only in so much as he is found a heretic.*“¹¹⁸ (Tedy, „jestliže...si to papež nepřeje, je očividné, že nic smrtelného ho nemůže nutit, neboť on soudící všechny lidi, nemůže být souzen nikým, pokud není podezříván z kacířství a není shledán kacířem.“ – překl. autora). Bovet k obhajobě svých názorů neváhal použít řady citací z práva, ať už kanonického nebo civilního, nevyhýbal se ani citování evangelií apod.

BOVET JAKO ČLEN FRANCOUZSKÉHO POSELSTVA V PRAZE

Bovet se svými názory mířil jako člen poselstva francouzského dvora do Prahy. Zde před králem českým a římským Václavem IV. přednesl slavnostní řeč nazvanou *Da nobis auxilium de tribulatione*¹¹⁹ (Bartoš o Bovetově proslovu: „.../má/ obvyklou formu kázání na slova žalmu 59, 13: *Uděliž nám pomoci v trápení, a žalmu 34, 12: Vidíš ty to, Hospodine, neodmlčuj se!*“¹²⁰), v níž šlo o jednoznačnou obranu myšlenky na vypovězení poslušnosti avignonskému vzdoropapeži Benediktovi XIII, jejímž tvůrcem byla francouzská církev. Bovet jednoduše nastínil politiku, na které se dohodl třetí pařížský koncil, a na závěr diplomat vyvrátil hlavní námitky, které zaslechl na pražském dvoře: že král má setrvat v tom, co už začal jeho slavný otec, v tomto případě míněna příslušnost k obedienci papeže římského a zachování mu věrnosti; že zatvrzelí papežové nestojí nad církevním právem a nemůže jim být vypovězena poslušnost jejich obediencí a že Francie se nezřekla svého papeže proto, aby se přidala k papeži římskému.

Jakkoli přesvědčivě byla řeč přednesena, svůj účel nesplnila. Král Václav byl roku 1400, kdy Bovet pobýval v českém království, sesazen. Domnívám se ale, a zřejmě nikoli sama, že i kdyby k sesazení Václava nedošlo, i tak přijde Bovetův proslov v niveč. Jak bylo již popsáno v předchozích kapitolách, král byl slabý v rozhodování i vládnutí. Zde se jednalo o velmi zásadní krok, který mohl učinit jen schopný panovník, totiž o zásadní změnu české a říšské politiky v podobě zřeknutí se římského papeže.

¹¹⁷ Michael Hanly. *The great western schism...*, s.187.

¹¹⁸ Týž, s.191.

¹¹⁹ Tento název Bovetova proslovu in: Hanly, *Witness to...*, s. 193.

¹²⁰ Bartoš, *Autograf...*, s. 10.

BOVET KE KONCI SVÉHO VEŘEJNÉHO ŽIVOTA

Zatímco Bovet pobýval ve středních Čechách, byl zvolen opatem významného benediktinského opatství na Ile-Barbe poblíž Lyonu. Vzhledem k setrvávání v českých zemích a pozdnímu návratu byl však ve své nové funkci nahrazen.

Co se týče Bovetovy další literární a politické činnosti, působil ve službách vévody orleánského, Ludvíka, stále v touze pomoci vyřešit církevní roztržku. Ve své kariéře končil na koncilu v Pise v létě roku 1409, kde vystupoval jako zástupce provensálského departementu a hlasoval pro sesazení jak Řehoře, tak Benedikta. O jeho dalších aktivitách neexistují bohužel žádné známé záznamy.

Kdyby byl Bovet žil ještě několik dalších let, jistě by se byl účastnil koncilu v Kostnici, kde by se dočkal onoho vytouženého ukončení schizmatu a mohl by si říci, že jeho celoživotní snaha a práce někam vedly. Bohužel se této šťastné chvíle nedočkal.

I tak za svůj život zažil nemálo významných politických událostí. Přes převratné zážitky nepřestával věřit v jednotu církve a monarchii a nadále využíval svého talentu teologa pro psaní děl týkajících se církevních otázek vyvolávaných těžkými časy. Jeho práce přinášejí očitě svědectví o tom, jak vnímali diplomaté ze středních sociálních vrstev schizma a dění kolem něj. Pro badatele je to rozhodně důležitým přínosem.

KAPITOLA VII.

ROLE BOVETA VE SCHIZMATU

BOVETŮV NÁSTUP DO PROBLEMATIKY SCHIZMATU VE VEŘEJNÉM ŽIVOTĚ

Za zmínku rozhodně stojí Bovetovo zřejmě první, nebo alespoň první nám známé, zapojení se do problému schizmatu, které vypuklo roku 1378, ve veřejném politickém životě. K tomuto jeho nástupu na politickou scénu došlo formou proslovu na téma dvojpapežství před vévodou z Lancasteru při setkání Anglie s Francií v Amiens roku 1392 ve věci sjednání míru. Nezapomínejme, že se ocitáme v době, kdy mimo konflikt církevní, v podobě existence dvou papežů, jsme svědky ještě konfliktu světského-politického mezi Anglií a Francií, obklopují nás totiž boje stoleté války.

Během roku 1394, po prodělání vážné nemoci, sepsal Bovet svou úvahu *Somnium super materia scismatis*, o níž bylo pohovořeno v předcházející kapitole, věnované francouzskému králi Karlovi VI. Jeden exemplář svého dílka zaslal dokonce papeži Benediktovi XIII. Zde je nasnadě otázka, proč právě jemu.

Víme, že Francie se odvrací od vzdoropapeže počínaje nástupem právě Benedikta XIII., který však nebyl nijak blízký francouzskému dvoru, tudíž ho král přestává podporovat a s ním celá Francie. Pravdou je, že se Francie neobrací k papeži římskému. Jde cestou, kterou vyšlapává Pařížská univerzita, a to sesazení obou papežů a zvolení nového. Bovet se rozhodl sám zapůsobit ve věci církevní roztržky, a sice právě téměř přímým kontaktem s nově nastupujícím papežem Benediktem. Dokud nebyl avignonský pontifik zvolen a existoval jen jeden římský papež, zdálo se, že konec schizmatu je konečně v dohlednu. Lidem svítla naděje, že jednoho papeže přesvědčit k odstoupení bude rozhodně snazší než přesvědčovat dva. Tuto optimistickou vidinu ovšem Benedikt s veřejností nesdílel. Bovet ovšem ve svém zapálení pro myšlenku na odstranění církevní krize doufal, že bude možné se s Benediktem dohodnout. Proto mu zaslal své dílo, čímž ho de facto vyzývá, ne-li pak prosí, aby se své funkce papeže vzdal. Z minulých kapitol již víme, že Benedikt si Bovetovo naléhání nijak k srdci nevzal

Bovet však nedisponoval takovou mocí, jež by mu umožnila vložit se jakkoli významně do boje za znovusjednocení církve na poli veřejného politického života.

Zůstával řadovým klerikem působícím dokonce mimo centrum všeho dění, což byla zejména Paříž, kde sídlil královský dvůr a univerzita, které postupem času převezme hlavní slovo v boji za odbourání dvojpapežství.

BOVETŮV OSOBNÍ BOJ ZA ZNOVUSJEDNOCENÍ CÍRKVE

Bovet žil pro jednotnou církev alespoň soukromě. Psal úvahy, ve kterých se obracel na významné politické osobnosti, s nimiž rozprávěl o tom, co je třeba udělat pro navrácení se k jednotné církvi. Ve svých spisech neváhal obhajovat správnost volby papeže Klementa a jeho právo být papežem, jediným papežem, na úkor římského Urbana. Bovet vedl formou svých děl jakousi soukromou osobní válku proti zlu v podobě schizmatu.

Vyplyvá z toho skutečnost, že Honoré Bovetovi skutečně nešlo o budování vlastní kariéry, nýbrž že zřejmě opravdu toužil po obnovení situace před schizmatem.

Je potřeba uvědomit si, že veškeré dění popisované v diplomové práci se odehrává ve středověku, i když ve vrcholném až pozdním, proto je zde víra ještě velmi silným faktorem. I když už čím dál více myslitelů volá po celkové reformaci církve a jejich hlasy sílí, přece jsou tu ještě řadoví občané, kteří tolik nepřemýšlí o instituci církve, kteří zkrátka jen věří v Boha. Nemají informace, které by v nich nahlodaly pochybnosti o církvi. Víra a rozum ještě nejsou v rovnováze, víra má stále navrch. Je to jeden z faktorů, který nám, jakožto racionálně uvažujícím lidem 21. století, ztěžují pochopit myšlení středověkého člověka. A existují také ještě řadoví teologové, kteří si zkaženost církve neuvědomují, nebo uvědomit nechtějí. V kontextu toho lze snáze přijmout onu možnost, že Bovet v dobro církve možná skutečně věřil, aniž by byl poháněn touhou po kariéře.

V únoru 1400 je Honoré Bovet již v Praze. Rok před tím byl zvolen opatem v Ile-Barbe, avšak nemohl se přímo na místě zúčastnit potvrzení své funkce právě kvůli svému nečekaně delšímu pobytu v českých zemích. Kdy přesně dorazil, nevíme, ale bylo to zřejmě až v zimě roku 1399. (Důvod jeho pobytu na dvoře Václava IV., krále římského a českého, je již zmíněn v jiné kapitole a nemá tedy význam se k němu vracet na tomto místě.)

V Praze pobýval zřejmě do druhé poloviny léta roku 1400, konkrétně máme doložen proslov vedený k Václavovi dne 20. srpna. V proslovu údajně zazněla poznámka týkající se poselstva vedeného v květnu téhož roku Guillaumem (Vilémem) de Tignoville do Německa (chápáno v dnešním slova smyslu, tehdy Svatá říše římská). Roku 1409 se účastnil pisánského církevního koncilu jakožto reprezentant Provence. Dále již o Bovetově životě nemáme zprávy.

Honoré Bovet nejprve jednoznačně podporoval papeže Klementa VII. Vyplývá to z jeho spisů. Pro zjištění, proč se přidal k táboru klementistů, je nutno prostudovat si jeho spis *Somnium super materia scismatis*, kde uvádí své argumenty. V podstatě by se ale jeho obhajoba avignonského papeže dala shrnout do několika vět: Bovet se domníval, že za kritický stav církve mohou především kardinálové a ti byli pro schválení Urbana ve funkci papeže, místo aby přijali Klimenta, který tak zůstal v roli vzdoropapeže.

Bovet zřejmě vkládal všechny své naděje na vyřešení schizmatu do osvícené osoby Karla VI. Avšak tehdy Bovet a spolu s ním také Pařížská univerzita narazili na nečinnost francouzského dvora. Tudíž se řešení krize zastavilo ve slepé uličce. Bez podpory krále, bez jeho svolení, nemohla univerzita podniknout žádné kroky k nápravě dvoj-papežství. Situace zůstala nevyřešená na místě. Bylo potřeba učinit opatření pro znovuoobnovení jednoty církve. A s těmito opatřeními musel začít francouzský král.

BOVETŮV POHLED NA SCHIZMA VYJÁDŘENÝ DÍLEM SOMNIUM SUPER MATERIA SCISMATIS

V Bovetově mysli zatím začala sílit utopická myšlenka – ona myšlenka, kterou pak šířila Pařížská univerzita do ostatních monarchií prostřednictvím poselstev, která mají mocnáře získat pro univerzitní způsob vyřešení schizmatu. Jde o sesazení obou papežů a vyhlášení papeže nového, jediného. Právě tato utopická idea je náplní Bovetova díla *Somnium super materia scismatis*, které autor věnuje Karlovi VI., snad proto, aby ho alespoň trochu inspiroval pro jeho počínání.

Ve chvíli, kdy autor dokončil svou úvahu a rozeslal ji mezi politiky, krále a vévodu z Berry, zemřel Klement VII. Tato nečekaná událost otevřela dveře dalším způsobům řešení krize. V ten moment pravděpodobně všichni doufali, že se pozornost církve jako takové obrátí naplno ke snaze o znovusjednocení způsobem, kdy bude římský papež požádán o odstoupení, místo aby kardinálové hledali nástupce zemřelého vzdoropapeže. Všichni se mýlili.

Kardinálům trvalo několik dní, než našli nového adepta na avignonský stolec. Další vzdoropapež, v tomto avignonsko-římském souboji poslední, nesl jméno Benedikt XIII. Bovet mu vzápětí zaslal jeden exemplář spisu *Somnium*. Snad se idealisticky domníval, že hlavním zájmem nového vzdoropapeže bude návrat k původní jednotnosti církve. Papež i vzdoropapež jsou stále představiteli téže církve, mělo by jim oběma tedy jít především o zachování jediného lůna církve, nikoli o zachování jejich funkcí na úkor jednotnosti katolicismu. Samozřejmě to bylo příliš idealistické pohled na

svět, ve skutečnosti šlo každému z představitelů o zachování sebe sama a nejlépe v té nejvyšší hodnosti, které kdy dosáhl. Oba papežové se tedy skutečně mohli snažit o znovusjednocení pochroumané církve, avšak nikoli za cenu ztráty vlastní důležitosti. Za odstranění schizmatu bojovali tak, aby se oni sami udrželi na papežském stolci. Zřejmě vinou toho se situace neustále točila v kruhu.

Vraťme se ale od těchto úvah o lidském jednání zpět k historickým faktům opřným o prameny.

Bovet tedy zaslal exemplář svého díla *Somnium* papeži Benediktovi. Spolu s ním zaslal ještě 4 listy pro avignonské myslitele. Texty těchto listů jsou nám známy díky tomu, že byly přepsány na zadní strany prvního listu spisu *Somnium*. Všechny tyto adresované texty byly uloženy ve složce kardinála Martina de Zalba¹²¹ (1337–1403), kterou po jeho smrti v roce 1403 zdědil papež Benedikt.

Nicméně bylo zjištěno, že tento exemplář, uložený dnes ve Vatikánských archivech, není pravý, respektive není onen exemplář, který byl zaslán Bovetem papeži. Je napsán s chybami, není nikde věnování a navíc je poškozen špatnými kopiemi oněch 4 listů. Jak mohlo dojít k tomuto selhání, jestliže rukopis byl doručen Bovetovým kaplanem přímo do rukou papeže a poté archivován v jeho archivu? Posel údajně nesl Bovetovy texty nejprve kardinálu Martinovi de Zalba, pro kterého byl určen první ze čtyř listů, nicméně se s ním pravděpodobně začal bavit také o zbývajících textech, byť jemu neurčených. Kardinál byl jedním z těch hodnostářů, kteří měli často, snad i každodenně, přístup k papeži i v jeho soukromí. V tomto kardinálovi adresovaném listu Bovet vysvětluje, že by rád vyhotovil exemplář svého díla také ve španělštině pro potenciálního příjemce. Popis onoho příjemce se hodí na kardinála Martina de Zalba a právě proto zřejmě posla napadlo zanést exemplář rovnou kardinálovi. Kromě kardinála Martina de Zalba víme ještě o dalších exemplářích *Somnia*. Spis se dostal na půdu Pařížské univerzity a dále do rukou krále a konečně i papeže.

Karel VI. prý ocenil Bovetovu úvahu více než Benedikt XIII. Bovetovo poukázání na to, že král by se měl chopit hlavní iniciativy ve věci mezinárodního jednání o odstranění schizmatu, se rozhodně dotklo krále v pozitivním smyslu slova, na rozdíl od papeže, v jehož očích se autorova myšlenka jevila jako nepřijatelná. Jistě, králi přece nešlo o jeho postavení a moc, zatímco papeži ano. Ve věci znovusjednocení církve byla ve hře papežova kariéra. V pontifikovi se zřejmě vzedmula vlna strachu o vlastní pozici, a tak

¹²¹ O něm více Millet, H. a Hanly, M., *Romania...*, s. 168

toužil najít pro sebe výhodnou cestu ke znovusjednocení církve, neváhaje použít všechny prostředky.

Bovet rozhodně netušil, čeho se svým „snem“ dopustil. Snad to tedy bylo Bovetovou zásluhou, že francouzský dvůr během let 1394 až 1398 třikrát pozval francouzský klér do Paříže na jednání za účelem najít společně cestu ven ze schizmatu¹²². Bovet se žádné z těchto schůzí nezúčastnil, čemuž se netřeba divit. Byl knězem působícím v Provence, nebyl kompetentní řešit celoevropský náboženský problém. Můžeme ale předpokládat, že se debaty snažil co nejlépe sledovat. Politika Francie spočívala nyní v tom, co Bovet uvádí jak v díle *Somnium*, tak v úvaze *Apparicion maistre Jehan de Meun*, že je potřeba papeže dovést k sesazení.

Cesta k tomuto počínu vedla přes zřeknutí se poslušnosti papeži. Král musel pro tuto myšlenku však nejprve získat celý královský dvůr. Zřeknutí se poslušnosti evokovalo strach. Obavy z toho, co pontifik udělá, aby se pomstil. Bylo potřeba hledat důvod pro jeho sesazení. Také bylo potřeba získat více příznivců pro tuto cestu vyřešení schizmatu. Tak se začala rozjíždět poselstva do ostatních zemí za účelem získat hlasy pro návrh na sesazení papežů a volby papeže nového, čímž by se Evropa vrátila k jednotnosti církve.

¹²² H. Millet et M. Hanly. *Batailles d'Honorat Bovet in ROMANIA*. Revue trimestrielle. J. Monfrin. Tome 114. Paris 1996. S. 170.

KAPITOLA VIII.

O ÚČASTNÍCÍCH POSELSTEV A VÝPRAV DO PAŘÍŽE

OSOBNOSTI DVORA KRÁLE VÁCLAVA IV.

Víme, že Václavovi IV. byla za jeho vlády k ruce korunní rada. Šlo o skupinu králových úředníků, v dnešní době by se dala srovnat s vládou. Osobností číslo jedna byl bezpochyby kníže Přemyslav Těšínský¹²³ (zemřel 1409). Jeho jméno zaznělo již za vlády králova otce, císaře Karla IV., v souvislosti s císařovou cestou na papežský dvůr do Avignonu někdy roku 1365. Nebyla to zdaleka jediná významná cesta, již se kníže účastnil. A právě účast na mnoha výpravách z něho učinila Václavova prvního a nejvlivnějšího ministra.

Z dalších významnějších členů královny rady stojí za zmínku i další jména jako: Jan, lantkrabí leuchtenburský¹²⁴ (zemřel 1407), Petr z Vartenberka¹²⁵ nebo Týma z Koldic¹²⁶ (zemřel 1383). Beze zmínky nelze nechat jméno Jan z Jenštejna. Tento muž, pozdější arcibiskup pražský a kancléř český, sehrál během zhruba první poloviny vlády Václava IV. nemalou úlohu a ponechme stranou hodnocení, zda byla pozitivní či negativní. Jenštejn studoval mj. na slavných univerzitách ve Francii, například v jihofranouzském Montpellier nebo v Paříži.

Jak již víme z předešlého textu, rok 1378 byl rokem vypuknutí velké církevní roztržky, vyvolané 20. září vzpourou francouzských kardinálů proti římskému papeži, relativně nedávno zvolenému Urbanovi VI., volbou papeže nového, rodem Francouze, který přijal jméno Klement VII. Tím se rázem objevili papeži dva a s nimi také dva nepřátelské tábory křesťanů v Evropě. Situace, do které se tímto vývojem dostal římský císař, byla nezáviděníhodná.

¹²³ Bartoš, Čechy...; Spěváček ho uvádí jako Přemysla I. Těšínského (Přemka) – těšínského vévodu; dvorský soudce a diplomat krále Václava IV., v 80. letech vikář Svaté říše římské, člen královské rady krále Václava.

¹²⁴ Týž; u Spěváčka jako Jan I. z Leuchtenbergu, hofmistr krále Václava.

¹²⁵ Týž; Spěváček o něm: „...mistr královské komory (1368), nejvyšší hofmistr císaře Karla IV., nejvyšší pražský purkrabí (1381–1386), člen královské rady Václava IV., člen panské jednoty proti králi Václavovi IV....“

¹²⁶ Týž; Spěváček, Václav IV...: „Týma z Koldic mladší...osobní komorník císaře Karla IV., ..., člen královské rady Václava IV....“

Karel IV. byl znám dobrými styky s Francií. Zároveň se však zasadil o návrat papeže do Říma a hodlal ho v tomto kroku podporovat. Pontifikovu přízeň císař Karel potřeboval mj. kvůli schválení synovy korunovace římským králem z roku 1376. Avšak Francie, císařův velký spojenec, stála náhle proti němu, když podporovala vzpuru proti papeži, císařovu chráněnci. V tomto momentě Karel opustil svého syna – večer před svátkem svatého Ondřeje, 29. listopadu roku 1378, umírá.

Ještě než byl kancléřem jmenován Jan z Jenštejna, vykonával kancelářskou činnost Mikuláš z Riesenburka¹²⁷ (Rýzmburka, zemřel 1397), který zejména řídil diplomatické jednání během cesty Karla IV. s jeho synem do Paříže. Ve službách pražského dvora vykonal ještě diplomatické posláni za kurii, která ho využila jako vyslance roku 1387¹²⁸. Kromě již zmíněného protonotáře, což byl Mikulášův titul, působil ve stejné funkci Konrád z Giesenheimu¹²⁹ (zemřel 1386), jenž se vyznamenal zejména úspěšným jednáním s Řehořem IX. o aprobaci Václava IV. Tato jednání byla vedena nejprve v Avignonu a poté ještě v Římě v letech 1376–1379.

Dalším, kdo se účastnil cesty Karla IV. spolu s jeho synem Václavem do Paříže na sklonku císařova života, byl Lamprecht z Brunnu¹³⁰, bamberský, špýrský a štrasburský biskup.

¹²⁷ Spěváček: „*Protonotář kanceláře krále Václava IV...*“

¹²⁸ Bartoš, Čechy..., s. 12.

¹²⁹ Též Konrád III. z Geisenheimu, protonotář císaře Karla IV. a krále Václava IV., prokurátor krále Václava IV. u papežské kurie (1377) in: Spěváček, Václav IV...

¹³⁰ Kancléř Václava IV. (červenec–prosinec 1384), vyslanec Václava IV.

KAPITOLA IX.

POSELSTVO V PRAZE

PŘÍCHOD FRANCOUZSKÉ DELEGACE DO PRAHY, PRVNÍ DOJMY Z KRÁLE A ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ

Ačkoli existuje Bovetova zpráva o jednání s římským králem v Praze, přepsaná Janem Husem, nevíme přesně, kdy poselstvo do Prahy dorazilo. Víme, že poselstvo, francouzským králem Karlem VI. vyslané, aby vyjednávalo s Václavem IV., králem římským, českým, uherským a polským, bylo v Praze již 2. února roku 1400. Během své návštěvy byl Bovet zvolen opatem v Ile-Barbe, ovšem ani tato událost ho nepřiměla urychleně opustit České země. Husův přepis Bovetovy zprávy věrně vystihuje autorovy myšlenky.

Bovet se snažil svými jednáními doslova setřást z Václava jeho apatický přístup k politice konkrétně ve věci krize církve. Chtěl, aby představitel říše zaujal jasný a sebevědomý postoj. Bovet vyjadřuje svůj postřeh, že král se prokazatelně bojí změnit svůj postoj, změnit názory, zaujmout nové nevšední stanovisko. Má strach lišit se od ostatních, začít dělat věci jinak než doposud. Strach, že se rozhodne špatně, což způsobí povstání proti jeho osobě, tak velký, že už tak poměrně slabého panovníka ochromí.

Bovet si samozřejmě nemohl dovolit jakoukoli otevřenou kritiku římského krále. Přesto z jeho slov, ne snad interpretovaných, ale pouze přepsaných Husem, je znát pozastavení se nad královou zdrženlivostí a bázlivostí udělat jakékoli kroky vstříc nápravě. Byť se Bovet snaží krále vychválit a jeho obavy pochopit, nezapře mírné překvapení ze situace v Praze. Za svůj krátký pobyt v Českých zemích pravděpodobně neměl francouzský vyslanec příliš času krále dobře poznat, musel se tedy řadu věcí doslechnout, případně si něco domyslet na základě dojmů z krále a celé země vůbec.

Bohužel upřímný dojem Bovetův z Čechů nám zůstane asi navždy utajen. Jako francouzský diplomat měl v Praze jistý úkol a nemohl dovolit příliš vlastních dojmů ať už v negativní nebo pozitivní rovině. Proto jeho zpráva je podaná velmi taktně. Pouze mezi řádky bychom se snad mohli „dočíst“ něco o jeho vlastním názoru.

Bovet vyvrátil tři domněnky, které se tradovaly na českém, resp. říšském královském dvoře:

- Říci králi, že by se neměl odchýlit od cesty vyšlapané jeho otcem, bude znamenat přetrvávání schizmatu.
- Obecné právo neakceptuje vzdoropapeže odmítajícího odstoupit a je tudíž v pořádku, když mu bude odmítnuta poslušnost.
- Ne, Francouzi se nezřekli papeže Benedikta XIII. proto, aby se přidali na stranu papeže Urbana.

Tolik Bovetovo vyvrácení chybných informací kolujících mezi Čechy¹³¹.

Bovetův proslov na Václavově jednání nic nezměnil. Všechny francouzské naděje vkládané do římského krále se rázem rozplynuly z důvodů jeho flegmatického postoje ke schizmatu a k vládě vůbec.

Honorat Bovet, stejně jako i další vyslanci francouzského krále Karla VI., se musel vrátit do Francie, aniž by přinášel dobré zprávy ohledně řešení církevní krize. Je na místě se domnívat, že pro něho samotného byl neúspěch něčím neočekávaným. Ne snad z důvodu osobních, že by neunesl selhání sebe sama, ale jednoduše z důvodů politických. Nepřestával doufat, že schizma se již brzy vyřeší rozumnou cestou. Že se podaří získat jednotlivé monarchy, mezi nimi především římského krále. Osobně se Bovet o schizma velmi zajímal, i když se nemohl účastnit jednání mezi nejvyššími hodnostáři jak politickými, tak církevními, která probíhala na dvoře v Paříži.

Selhání francouzského poselstva na dvoře krále Václava IV. bylo zklamáním jeho nadějí, které do vladaře vkládal. To, že kladl pražská jednání mezi své priority, je patrné již z toho, že ač byl zvolen opatem v Ile-Barbe, nespěchal zpět do Francie, aby se nechal ve své volbě potvrdit, Naopak zůstával v Praze a věnoval veškerou svou energii do přesvědčování krále Václava, že pokud chce, aby schizma skončilo, měl by se přidat na stranu Francie a upustit od svého konzervativního přístupu k věci.

PROČ PRÁVĚ HONORÉ BOVET?

Ačkoli Bovet nepatřil mezi významnější hodnostáře, Karel VI. nyní potřeboval jeho služby více než kdy jindy, zejména vzhledem k tomu, že Bovet byl hlavním vyjednavatelem s římským králem. Díky této skutečnosti se Bovet pohyboval mezi osobnostmi, které byly o problematice schizmatu informovány.

¹³¹ H. Millet et M. Hanly. Batailles d'Honorat Bovet in ROMANIA. Revue trimestrielle. J. Monfrin. Tome 114. Paris 1996. S. 173.

Ještě zbývá nezodpovězená otázka, proč byl jako jeden z francouzských vyslanců vybrán právě Bovet. Mohla za to jeho díla, ve kterých se nebál vyjádřit svou úvahu nad způsobem vyřešení schizmatu? Opravdu na krále Bovetův spis *Somnium* tolik zapůsobil?

Během podzimu v roce 1400 proudila do Paříže poselstva z Německa, poselstvo vedené Ruprechtem III. Falckým (1352–1410), vzdorokrálem římským, a poselstvo vyslané Václavem IV. Francie svým pokrokovým přístupem a aktivní činností rozdmýchala vzduch v ohni církevního konfliktu. Které z obou poselstev bylo nyní pro Francii výhodnější pro vyjednávání? Ve kterém z nich mohla vidět lepšího partnera pro vyřešení vleklé církevní krize?

Jak už to tak v dějinách – a v životě vůbec – bývá, vytvořily se dva tábory: na jedné straně příznivci Ruprechta, vedení vévodou bourgundským, na druhé příznivci Václava, reprezentovaní vévodou orleánským. Není znám žádný dokument, který by vzešel z dohody obou táborů na jejich setkání v Metz a domlouvání společného postupu ve věci odstranění dvojpapežství¹³².

Role Boveta v této věci nic neznamenala, ten jen opět doufal v dohodu a ukončení dlouhotrvajícího schizmatu. Jeho představy zůstaly i pro tentokrát nenaplněny, na koncilu se objevila pouze obediencie avignonská. Bovet v tu dobu plnil funkci pouhého posla předávajícího zprávy mezi Benediktem a vévodou Ludvíkem Orleánským. Vše se odehrávalo během roku 1401. Koncil opět nic nevyřešil a rozešel se. V září roku 1402 Ludvík II. prohlásil znovunavrácení Francie k avignonské obedienci.

KRIZE VRCHOLÍ, ROK 1408

Krize dosáhla svého vrcholu roku 1408, kdy se nepřátelství obou papežů vystupňovalo, s čímž gradovala i rivalita mezi věřícími na obou stranách. Ti byli již unavení věčným posloucháním kázání o jednotě církve, která nikdo nebyl s to naplnit.

Církevní hodnostáři snad konečně dostali strach a rozhodli se uspořádat koncil veškerého západního křesťanstva v Pise. Mezi představiteli Francie figuroval i Honoré Bovet, i když mezi posledními, ne příliš významnými jmény reprezentantů. Podle dochovaného seznamu účastníků, evidující hodnostáře, kteří se dostavili na koncil před 14. červnem 1409, můžeme soudit, že Bovet přijel na koncil až později, poněvadž zmíněný pramen nenese Honoratovo jméno. Díky jinému pramenu, totiž dekretu o sesazení

¹³² H. Millet et M. Hanly. *Batailles d'Honorat Bovet in ROMANIA*. Revue trimestrielle. J. Monfrin. Tome 114. Paris 1996. S. 176.

(déposition) obou papežů datovanému 7. srpna 1409 a obsahujícímu mj. podpis Bovetův, máme o Bovetově přítomnosti na sněmu jisté svědectví.

Tento akt je poslední nám známou Bovetovou činností. Dá se říci, že to pro něho bylo jakési zadostiučinění, vzhledem k jeho téměř celoživotnímu boji za odstranění schizmatu.

Na pisánském koncilu byli tedy sesazeni oba papežové a zvolen pontifik nový, známý pod jménem Alexandr V.¹³³ Tím však schizma zdaleka nekončí, poněvadž oba papežové odmítli své sesazení uznat a rázem se v dějinách objevují nikoli dva, nýbrž tři papežové. To již však není předmětem našeho zkoumání, neboť podpisem dekretu sesazujícího oba dosavadní pontifiky, římského i avignonského, končí nám známý život Honoré Boveta.

¹³³ Vlastním jménem Petr Philarghi de Candia, pontifikát 26. 6. 1409–3. 5. 1410.

KAPITOLA X.

ROLE UNIVERZIT VE SCHIZMATU

PAŘÍŽSKÁ UNIVERZITA PROTI PAPEŽI

Zásadní roli během dvojpapežství sehrály také univerzity, a to jak již zmíněná pařížská Sorbonna, tak pražská univerzita. V počátcích schizmatu stál francouzský král jednoznačně na straně avignonského papeže. S tím nesouhlasila Pařížská univerzita, která razila cestu k odstranění schizmatu formou svolání církevního koncilu. To však bylo v rozporu s názory francouzského dvora a univerzita se musela držet zpět.

Nicméně šlo o její prestiž, která církevní roztržkou značně trpěla. Univerzita přišla nejprve s návrhem svolání všeobecného koncilu, který měl schizma odstranit. Tato myšlenka ale selhala, proto se univerzita odhodlala k hledání nové cesty k vyřešení krize v podobě sesazení obou pontifiků a zvolení papeže nového.

Zásadním neúspěchem se pro univerzitu stalo selhání navrhované *via cessionis*, k němuž došlo vinou Václava IV. jakožto nejmocnějšího panovníka římské obediencie, když nedokázal přimět „svého“ papeže Bonifáce k odstoupení. Francie tedy zůstala se svým plánem osamocena. Jako jediná se, plna očekávání, že ostatní ji budou následovat, roku 1398 zřekla svého papeže a opět ho uznala v roce 1403 kvůli ztroskotání plánu. Ludvík Orleánský, velký chránělec Benedikta XIII., se zavázal znovu uznaného papeže přimět ke slibu, že odstoupí v případě úmrtí nebo svrhnutí svého římského protivníka. Avšak vévoda orleánský neuspěl. Jediné, co dokázal, bylo papežovo prohlášení, že se vzdá své funkce jedině tehdy, kdy by to bylo ku prospěchu církve. Hnutí Pařížské univerzity tak skončilo nezdarem.

Bonifác o rok později, na podzim 1404, zemřel. Tato událost dala Pařížské univerzitě pocítit její prohru o to trpčeji. Univerzita se tedy začala odebírat novou cestou, směrem k novému spojenci, kterým byl papežský dvůr.

PAPEŽOVÉ „PRO SMÍCH“ (KRIZE Z KRIZE)

Rozpolcení papežství mělo relativně neblahý vliv rovněž na papežské úředníky a kardinály, jež univerzita pojala jako své nové spojence. Měli společného nepřítele, a sice papeže. Úředníci papežské kurie a kardinálové věčnými spory mezi papeži strádali. Kromě toho se papežské kurii nedostávalo peněz, což mělo též pochopitelný dopad na úřednictvo. A tak se nové francouzské poselstvo vydalo roku 1405 do Říma k novému pontifikovi Innocencovi VII. Kromě kardinálů avignonského papeže Benedikta XIII. měla univerzita ještě plnou podporu francouzské vlády. A nyní doufala též v oporu u římské kurie. Univerzita se tedy rozhodla bojovat proti jednomu papeži, avignonskému, přičemž neváhala zažádat o pomoc jeho protivníka a spojit s ním své síly.

Mezitím se ve Francii sešel koncil, během něhož roku 1407 Pařížská univerzita opět vypověděla poslušnost Benediktovi. V Římě Innocence vystřídal Řehoř XII., kterého kardinálové přiměli k závazku dobrovolně odstoupit v případě, že jeho soupeř Benedikt XIII. se vzdá, resp. zemře. Byl to úspěch kardinálů, papež nebyl v pozici, kdy si lze diktovat podobně jako jeho předchůdci, kteří tím dovedli instituci papežství ke krachu.

Avignonský Benedikt tím byl postupně svírán do pasti. Francouzská vláda k němu vyslala poselstvo, jenž by na něm vymohlo prohlášení, že je ochoten odstoupit. Nevíme přesně, co delegace uvedla za důvod, ale pravděpodobně musela nějak naznačit, že je to v zájmu církve, neb to bylo jediné, pro co byl Benedikt ochoten vzdát se svého postavení, jak slíbil roku 1403 na žádost vévody orleánského. Univerzita v tom viděla jasný postup směrem k úspěchu. Kdyby se podařilo na papeži vymoci onen slib, jímž se nepodařilo zavázat ho při jeho opětovném uznání v roce 1403, byla by situace vyřešena.

Řehoř XII. kardinálům své odstoupení slíbil v případě, že tak učiní avignonský papež, což by uvolnilo cestu z krize. Francie Benediktovi pohrozila tím, že mu vypoví poslušnost celé království (připomeňme si, že dosud to byla jen Pařížská univerzita), pokud jim nevyhoví a neodstoupí do 20 dnů od žádosti.

Než se poselstvo dostalo do Marseille, kde tehdy papež pobýval, stihla se situace ještě výrazně změnit. Benedikt totiž mezi tím ještě zrealizoval jednání se zástupci římského papeže Řehoře XII. a sepsal úmluvu, že se oba papeži sejdou v září v Savoně, kde projednají otázku řešení církevní krize. To delegaci paralyzovalo. Zřejmě teď nebylo na místě žádat po papeži, aby odstoupil, a tak veřejnost očekávala plna napětí, co přinese zářijová schůzka.

Jak se blížil podzim, Řehoř se začínal zdráhat v uskutečnění setkání. Ovlivnilo ho zajisté i počínání panovníků římské obediencie, kteří s odstoupením papeže jednoznačně

nesouhlasili. Mohlo jim vadit, že hlavní roli v celém řešení schizmatu hraje Francie. Snad se mohli obávat, že když se Francie prosadí a spor se zejména tedy její zásluhou vyřeší, posílí to velmi její sebevědomí, což pochopitelně bude mít dopad na celé evropské dějiny. Nebo snad panovníkům rozpolcenost papežství vyhovovala? V podstatě by se dalo říci, že do jisté míry ano. Jak již bylo uvedeno výše, vzhledem k tomu, že se papež cítil velmi ohrožen protivníkem, vycházel panovníkům své obediencie vstříc ve všech přáních, i v těch nejméně výhodných, jen aby se nepřiklonili na stranu jeho protivníka.

Tento papežův bázlivý postoj byl králům vhod. Chod zemí to nijak zásadně neovlivňovalo. Přeci jenom, papež sídlil v Itálii, v Římě, a panovník měl každý svou zemi, které vládl, daleko od sídla papeže. Situace ve Francii byla jiná. Papež sídlil přímo v zemi. Celá krize tedy měla dopad na celé království, na náladu, ale i na finance. Řehoř až do Savony, náležící tehdy Francii, nedojel, i když se Benediktovi naproti vydal. Svou cestu ukončil ve městě Lucca.

Sebevědomý Benedikt si neuvědomoval, že svou hlavní oporu ztratil – vévoda orleánský, mnohaletý ochránce avignonského papeže, byl zabit koncem listopadu 1407. Benediktova domněnka, že univerzita opět podlehne a jeho postavení jako papeže opět zesílí, byla chybná. Nevzal dostatečně v úvahu možnost, že oba papežové, kteří opět stojí na vážkách stran společného setkání, jsou již veřejnosti jednak pro smích, jednak je lid pln vzteku a zášti k oběma církevním mocnárům. Schizma už trvalo příliš dlouho a bylo vyčerpávající, vysloužilo si spíše charakter frašky než závažného politicko-církevního konfliktu. S touto změnou nálady Benedikt nepočítal.

Francie tedy postupovala radikálně. Poslala Benediktovi onu žádost o odstoupení. Šlo o prohlášení, datované 18. ledna 1408, že nebude-li jednota církve obnovena do 25. března, Francie vypoví svému papeži poslušnost a setrvá až do chvíle, kdy bude obnovena, v neutralitě¹³⁴. Papež odpověděl výhružkou ve formě interdiktů nad celou Francií. Vida sebejisté jednání Francie, odvážili se římsští kardinálové od Řehoře utéct z důvodu porušení slibu, daného jím v momentě nástupu na papežský stolec. Vypověděli mu poslušnost. Ve Francii byla slavnostně zničena bula papeže¹³⁵ Benedikta a 25. května 1408 byl vyhlášen výnos o neutralitě. Padlo též rozhodnutí, že schizma bude definitivně zažehnáno na sněmu v Pise, který se má konat 25. března 1409.

¹³⁴ Bartoš, Čechy..., s. 285.

¹³⁵ Týž, s. 285n.

ROLE PRAŽSKÉ UNIVERZITY VE SCHIZMATU

Na straně Sorbony stál tehdy i Karel IV. a s ním pražská univerzita. Avignonský papež, Kliment VII., však již po císařově smrti, roku 1380, vydal zákaz doktorům, mistrům a dalším členům univerzity, kteří se přiklonili na stranu římského papeže, konat přednášky a provozovat jakoukoli činnost spojenou s vysokým učením. Teoreticky papežův zákaz znamenal zrušení univerzity, v praxi se tímto aktem jen posílilo nepřátelství mezi Prahou a Avignonem.

Klimentovo jednání, resp. celá náklonnost francouzského dvora, měly za následek odchod řady sorbonských intelektuálů do Prahy. Pařížští učenci přicházeli do české metropole, aby zde šířili myšlenku konciliarismu, kterou vnímali jako jedinou cestu k odstranění dvojpapežství. Tak docházelo k tomu, že se Praha, díky inteligenci, nikoli zásluhou dvora, radikalizovala a stávala se jakýmsi centrem boje proti schizmatu, nebo tak byla alespoň vnímána pařížskými vzdělanci.

Václav IV. ani pražský arcibiskup nepatřili k příznivcům pražské univerzity ani toho, co se na ní začalo právě odehrávat. Jaká to paradoxní situace, když se tyto dva mocnáři ocitli ve vzájemné opozici díky sporu. Tuto bezvýhodnou situaci „zachránila“ Vídeň, jejíž univerzita se nabídla jako hostitelka pařížských intelektuálů. Ti neváhali a ihned odešli z Prahy do Vídně, čímž Praha přišla o naději na to, že se stane dědičkou pařížského vysokého učení, na čemž měl tehdy hlavní zásluhu arcibiskup Jan z Jenštejna. Na pražské univerzitě mezitím rostl odpor k Václavovi a jeho laxnímu postoj k řešení schizmatu.

ROLE KRÁLŮ V POZDNÍ FÁZI SCHIZMATU

Přeskočme nyní události přelomu 14. a 15. století, kdy se formovaly radikální názory univerzitních učenců a vznikala jejich díla kritizující společnost a požadující její napravení. Podívejme se místo toho na události roku 1408, kdy se opět do středu dění dostali jak český, tak francouzský král.

Jelikož byl Václav sesazen z římského trůnu, a kromě toho do té doby ani potom nijak výrazně nevládl, chopila se hlavní moci v království spíše univerzita. Praha a s ní celé království dostaly nálepkou kacířského státu. Aby Václav uklidnil papežskou kurií, nový, pátý¹³⁶ pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka¹³⁷ (asi počátkem 1376–1411) musel vydat prohlášení o tom, že nic kacířského se v Českých zemích neděje.

¹³⁶ Spěvák, Václav IV. ..., s. 762.

Mezitím se měnila situace v Římě, kde se kardinálové, kteří cítili oporu v Pařížské univerzitě, spikli proti papeži Řehořovi XII. a naléhali na českého krále, aby mu, stejně jako oni v roce 1408, vypověděl poslušnost¹³⁸. Václav se postavil na stranu kardinálského kolegia, doufaje v jeho podporu proti Ruprechtovi III. Falckému. Stejně tak rebelující kardinály následovali čeští univerzitní mistři, na rozdíl od pražských německých mistrů, kteří stejně jako pražský arcibiskup Zbyněk zachovali papeži věrnost¹³⁹.

Ve stejné době se změnila i situace ve Francii, kde král Karel VI. vypověděl poslušnost avignonskému papeži, stejně tak učinili tamní kardinálové. Oba papežové zůstali opuštěni, takřka bez moci. Konečně byla situace příhodná pro svolání církevního koncilu.

Za místo konání byla vybrána italská Pisa. Narozdíl od předchozího koncilu v jihofrancouzském Perpignanu, jehož účast se omezila na Francii a Španělsko, byla Pisa destinací snáze dostupnou pro účastníky z celé Evropy¹⁴⁰. Pozvání Václava na zmíněný koncil dostalo na starost francouzské poselstvo, jež bylo součástí poselstva brabantského¹⁴¹ jedoucí na koncil i s cílem přivést Václavovu neteř, Elišku Zhořeleckou. Ta se měla stát nevěstou brabantského vévody Antonína¹⁴², jak bylo domluveno v Remeši už roku 1398 s tou změnou, že ženichem se měl stát zmíněný vévoda brabantský, jelikož vévoda orleánský zemřel. Uskutečněný sňatek však nebyl jediným spojením mezi královstvími. Dalším pojátkem byly univerzity, jež měly na starost svolání koncilu.

Hlavním jednatelem byl francouzský zástupce Sorbonny Jakub z Nouvionu¹⁴³, který pobýval v Praze a seznamoval se s tamní situací týkající se univerzity a celkovým vztahem království ke schizmatu. Aby toho na Václava nebylo málo, svolal Ruprecht III. říšský sněm do Frankfurtu, kde se mělo rozhodnout, zda koncil zůstane na straně římského krále Václava, nebo zda se přikloní ke vzdorokráli Ruprechtovi.

¹³⁷ Kanovník pražského kostela sv. Víta, kaplan, sekretář a rádce Václava IV., pražský arcibiskup, legát apoštolské stolice (červen 1409), rektor pražské univerzity (1409).

¹³⁸ Hledíková, *Církev...*, s. 47n., k situaci přehledně literaturu uvádí Hledíková v poznámce 50 na s. 48.

¹³⁹ Patschovsky, A., *Pravda a poslušnost...*, s. 160 a literatura, na niž je odkázáno v pozn.13 tamtéž; dále též Hledíková, *Církev...*, s. 48.

¹⁴⁰ Blíže o problematice koncilu v Perpignanu, následně v Pise Z.Hledíková, *Církev...*, s. 48; dále též Millet, Héléne. *Le grand schisme d'occident; Études roussillonaises. Revue d'histoire et d'archéologie méditerranéennes. Le concile de Perpignan (15 novembre 1408–26 mars 1409)*. Ed. Millet, Héléne.

¹⁴¹ Malý, K. *Mistr Jan Hus a...*, s. 400. ; o poselstvu brabantském více též Bartoš, *Čechy...*, s. 295n., dále též literatura v poznámce 3 tamtéž.

¹⁴² Antoine de Bourgogne, vnuk francouzského krále Karla V.

¹⁴³ Sekretář francouzského krále Karla VI., zástupce pařížské univerzity, člen francouzského poselstva v jednání s pražskou univerzitou (1409).

KONCIL V PISE ROKU 1409

Koncil v Pise byl zahájen 25. března 1409. Byli předvoláni oba papežové, jak římský Řehoř XII., tak avignonský Benedikt XIII., ani jeden z nich se však nedostavil. Proto byli oba sesazeni již v červnu téhož roku a vyloučeni z církve pro nařčení z kacířství. Za české království je na pisánský koncil poslán, ve funkci královského rady, Jan Náz¹⁴⁴, absolvent padovské právnické univerzity (1399) a Václavův sekretář (1399), jenž mimo jiné zastával úřad rotálního auditora v Kostnici v letech 1415–1416.¹⁴⁵

Ještě v červnu následoval akt zvolení nového papeže, jímž se stal milánský arcibiskup známý jako papež pod jménem Alexandr V. Nicméně oba sesazení papežové odmítli rezignovat. Po pisánském koncilu měla tedy církev ne dva, ale tři papeže. Pro českou delegaci se však pisánský koncil stal úspěšným, neboť všichni kardinálové uznali Václava římským králem. České království podporovalo nového pisánského papeže.

Alexandr poměrně brzy zemřel a vystřídal ho Jan XXIII., vlastním jménem Baltazar Cossa (papežem 1410–1415, zemřel 1419). A brzy po této změně dochází také ke změně na pražském arcibiskupském stolci. Neschopný a spory vyvolávající Zbyněk Zajíc je nahrazen královým oblíbencem Zikmundem Albíkem z Uničova¹⁴⁶ (1358–1427). K jeho volbě pražským arcibiskupem dochází roku 1412. Nový arcibiskup však téměř vzápětí rezignoval a byl vystřídán Konrádem z Vechty (1364–1431, arcibiskupem 1413–1421).

Konrád z Vechty stojí za zmínku v souvislosti s česko-francouzskými vztahy, neboť víme, že Jean Gerson¹⁴⁷ (1363–1429), tehdejší děkan pařížské teologické fakulty Pařížské univerzity, vydal list¹⁴⁸ adresovaný pražskému arcibiskupovi, ve kterém žádá o vymýcení wiclefovského učení z Čech. Vyplývá z toho fakt, že „Husův“ proces nebyl pouze českou záležitostí, nýbrž že se stal záležitostí celoevropskou. Konrád reagoval na Gersonův list kladně. Oba učenci si vyměnili ještě několik psaní týkající se zmíněného tématu.

Střídání na stolcích hlavních církevních institucí však neustalo. Na kostnickém koncilu byl zvolen nový papež, Oddo Colonna, jenž přijal jméno Martin V. Tím mělo být schizma konečně vyřešeno. Do čela katolické církve se opět vrátil jeden jediný papež. K události došlo roku 1417.

¹⁴⁴ Bartoš, F.M., Čechy v době Husově.

¹⁴⁵ Kadlec, J., Husovi odpůrci..., s. 333.

¹⁴⁶ Spěváček, Václav IV...: „... osobní lékař krále Václava IV. a nejvyšší lékař královského dvora, arcibiskupem jmenován v lednu 1412, kancléřem Českého království (1412–1427), ..., osobní lékař Zikmunda Lucemburského...“

¹⁴⁷ Jean Charlier dit de Gerson in Spěváček, Václav IV..., s. 707.

¹⁴⁸ Spěváček, Václav IV..., s. 454.

KAPITOLA XI.

VÁCLAVŮV POSTOJ K CÍRKVI OBECNĚ

VZTAH VÁCLAVA IV. KE KŘESŤANSTVÍ A K CÍRKVI

Václav nezdědil po otci hlubokou zbožnost. To se mimo jiné projevilo i na tom, že za Václava téměř nevznikaly křesťanské stavby z jeho nadání, narozdíl od vlády jeho otce, který rád a často zakládal různé církevní stavby. Václav nebyl zásadním odpůrcem duchovenstva, jeho konflikty, např. s Jenštejnem, měly osobní náboj. Nicméně Václav upřednostňoval světský stát před církví. Duchovenstvo to mohlo pocítit například na daních, které bylo nuceno platit. První takovou daní byl papežský desátek, který se platil od vypuknutí schizmatu v letech 1380 až 1392 každoročně, potom již méně často.

Nejvýnosnější nepřímou církevní daní byl výtěžek z vypsání odpustků, které vymohl děkan Václav Králík z Buřenic (zemřel 1416) pro kapitolu vyšehradskou. Ovšem polovinu výnosu si nárokovala papežská komora, kterou v českých zemích vybíral papežský kolektor Ubaldinus.

Krále tlačila finanční nouze k tomu, že z některých daní příležitostných, jako platily kupříkladu kláštery, učinil daň každoroční.

Král si k duchovenstvu dovoloval čím dál více. Kurie obvykle vycházela panovníkovi vstříc, i když nerada, avšak nechtěla riskovat, že neuspokojením jeho potřeb ho vžene do náruče avignonského soupeře.

Jelikož papež přišel o řadu území v Itálii, ubývalo beneficí, která mohl on osobně obsazovat a získávat z nich peníze. Proto si kurie nárokovala čím dál více beneficí na jiných územích, která papež sám obsazoval a za něž dostával peníze.

Dále kurie vydělávala formou tzv. rezervací. Šlo o obsazování beneficí předem, tedy rezervováním daných beneficí ještě před jejich uprázdněním. Nejdále to v této praxi dotáhl papež Bonifác IX., což mu značně ubíralo na sympatiích. Dále Bonifác dosahoval neoblíbenosti tím, že zaváděl nákladné soudy, které byly nutné vzhledem k množení se právních zmatků a nejistot, způsobovaných nepřebýrným množstvím papežských výnosů a předpisů.

Vrcholu papežského fiskalismu a centralismu bylo jednoznačně dosaženo za Bonifáce. Avšak rezervacemi s nákladnými soudy to zdaleka nekončilo.

Papež brzy získal absolutní podporu ve státě. Vzhledem k existenci schizmatu si papežové nemohli dovolit nevycházet panovníkovi vstříc, protože tím by riskovali jeho přestoupení do protivníkovy tábora. A pro světské panovníky bylo takřka nemožné odolat takovému pokušení, že totiž papež jim vyjde vstříc téměř ve všem. A tak Václav zkoušel, kam až ho papež pustí. A ten ho pouštěl stále dál.

Pro papeže a krále bylo kněžstvo předmětem obchodu, zatímco ve Francii zůstaly stát a papežství partnery. Bonifác a neméně tedy i král Václav tedy mohli za to, že se v českém království vyskytovali příznivci papeže avignonského. A přibývalo jich.

DRAMATICKÁ SITUACE V PRAZE NA POČÁTKU 15. STOLETÍ

Nejdramatičtější situace byla vzhledem k okolnostem ve Francii a Itálii, v místech dění. Nicméně ani ostatní země nezůstaly zcela v klidu. Pražský dvůr stále sledoval, co se děje zejména na dvoře římské kurie. Tuto pozornost si Řím vysloužil díky tomu, že Praha doufala, že u papeže dosáhne odvolání potupného sesazení Václava IV. z roku 1403. Avšak pražský dvůr sotva mohl očekávat, že Řehoř si odvoláním sesazení Václava z trůnu zneprátní svého největšího příznivce, současného římského krále Ruprechta. Nicméně ona pozornost obrácená k Římu úzce souvisela i s pozorností, kterou Praha věnovala Avignonu, kde pro změnu využívala kontakty s tamní kurií jako nátlaku na Innocence, potažmo Řehoře.

Ke zmíněnému sesazení krále došlo v rámci interních sporů v lucemburském rodě na území českého království počátkem patnáctého století. Nezávisle na královském dvoře podporoval jakoukoli cestu k vyřešení roztržky v papežství i arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka. Ihned po nástupu Innocence do funkce papeže byly Prahou nařizovány pravidelné modlitby a procesí na zdar jednání o obnovu jednoty v církvi¹⁴⁹. I v Praze se objevil manifest proti papeži Řehořovi XII., někdy počátkem léta roku 1408. Čechy stejně jako ostatní země stály před otázkou, jakou cestou se dále vydat. V tomto období začínal v Římě proces s předním českým mistrem Stanislavem ze Znojma. Tento proces nenechá vzpouru proti papeži bez vlivu.

Pražský dvůr brzy pochopil, že u papeže ničeho nedosáhne. Avšak objevila se nová naděje v podobě římských kardinálů, kteří se proti papežské autoritě vzbouřili, když cítili oporu ve Francii, konkrétně v Pařížské univerzitě. Kardinálové na oplátku potřebovali

¹⁴⁹ Bartoš, F. M. Čechy v době Husově. Laichterův výbor. Praha 1947. S. 287.

Václava. Přece jenom, mít na své straně stále ještě oficiálně nejmocnějšího panovníka římské obedience, to se kardinálům mohlo velmi hodit. Obě strany si byly nyní vzájemnou nadějí. Pro Václava by to znamenalo návrat na politickou scénu evropské důležitosti.

V Římě se odehrával souboj kurie proti českým mistrům obviněným z kacířství. Král Václav stál tehdy na jejich straně. Otázka těchto sporů ovšem není předmětem této práce, proto se jí nebudeme zevrubněji zabývat.

FRANCOUZSKÁ POLITIKA NEUTRALITY

Počátkem října roku 1408 dorazila do Prahy obsílka s pozváním na koncil v Pise, plánovaný na konec března roku 1409. Mezi hosty byla mimo jiné zařazena pražská univerzita, na níž se mnoho mistrů otázkou koncil versus papež zabývalo. Pozvání spolu s výzvou, ať se panovníci připojí k francouzské politice neutrality, které opět přišly z Francie, nechtěl tentokrát jejich tvůrce, totiž francouzské království, vystavit nebezpečí nezdaru. Proto se francouzská vláda po zkušenostech z let 1398 a 1403 vydala přímo na dvůr Václava IV., neb si byla dobře vědoma, že za neúspěšná jednání v letech minulých byl převážně odpovědný právě tento panovník.

Úspěšnost francouzského záměru závisela na Václavovi a jeho odhodlání Francii skutečně podpořit, ne to pouze slibovat. V půlce listopadu roku 1408 se tak francouzská delegace objevila v Praze, aby se přesvědčila, že pozvání na koncil nezůstane v Českém království ležet ladem.

Vyslanec francouzské vlády se připojil k poselstvu brabantského vévody Antonína, které podniklo výpravu do Prahy, aby vévodovi přivedlo královu neteř Elišku Zhořeleckou jako nevěstu. Ona mladá princezna se měla původně provdat za Karla, syna vévody orleánského Ludvíka, případně za Karlova mladšího bratra Filipa, což bylo smlouveno při cestě krále Václava za králem Karlem VI. do Remeše. Nicméně ze sňatku sešlo. Vévoda nedocílil princeznina vydání do Francie. S Václavem, jak vidno, byla opravdu náročná domluva.

Ludvík byl 23. listopadu 1407 zavražděn rukou vévody burgundského Jana. Princezna byla k dispozici pro další sňatkovou politiku.

Ale zpět k tématu práce, totiž k politice církevní. Tedy, v poselstvu, jež se přidalo k delegaci vévody brabantského, byl chalonský biskup Filibert, dále zástupce univerzity M. Jakub z Nouvionu¹⁵⁰. Po diplomatu Bovetovi již není ani vidu ani slechu. Dle pramenů se snad dá ještě vyvozovat, že byl pozván na pisánský koncil. Zda skutečně přijel, však již

¹⁵⁰ Bartoš, F. M. Čechy v době Husově. Laichterův výbor. Praha 1947. S. 295.

není známo. I když existují prameny, na jejichž základě se dá předpokládat, že francouzský benediktin do Pisy, byl se zpožděním, dorazil. O těchto pramenech se hovoří v jedné z kapitol věnovaných přímo osobnosti Honoré Boveta. Pro vztahy českého a francouzského království však již v 15. století není klíčovou postavou.

Poselstvo se díky nepřítomnosti krále, na něhož muselo čekat, zdrželo v Praze asi čtvrt roku. Průvodcem byl Francouzům Mistr Jeroným. Byl jedním z pražských mistrů, kteří měli zájem o dění ve Francii, o jednání s oběma papeži a také o novou ústavu, zvanou galikánské svobody, jež Francie zavedla v momentě, kdy vyhlásila neutralitu ve věci církevní otázky.

Zde mi dovozte stručné vysvětlení toho, co galikánské svobody znamenají. Budou mít totiž vliv na církve ještě v 19. století.

Základní myšlenkou galikánské ústavy, jak vysvětluje Bartoš, je církve francouzského státu, nezávislá svou správou na papežství a spojená s ním jen svazky náboženskými. Nejvyšší instancí je v církvi celostátní koncil. Demokratická zásada volby je uvedena i do kolegiálních kapitul. Tento převrat v ústavě byl francouzským programem církevní reformy pro již vypsáný koncil v Pise¹⁵¹. Získávat sympatie lidí pro galikánskou ústavu bylo neposledním úkolem francouzského poselstva v Praze.

Když se král dlouho nevracel a poselstvo žádalo o slyšení, aby se mohlo vrátit zpět do Francie, domohlo se nakonec schůzky s králem v Kutné Hoře, kde Václav nějaký čas pobýval. Francouzská delegace krále opět přesvědčovala, aby konečně odstoupil od papeže a přidal se k jejich politice neutrality. Zároveň poselstvo podalo žádost k univerzitě, aby vyslala poselstvo na koncil v Pise.

VLIV FRANCOUZSKÉ DELEGACE NA VZNIK DEKRETU KUTNOHORSKÉHO

Na univerzitě, jak známo, nebyli jen čeští studenti a mistři, nýbrž také řada cizinců, převážně Němců. Ti pocházeli ze zemí, které podporovaly krále Ruprechta a tedy i papeže Řehoře, nemohli se proto přidat na stranu koncilu, ať už chtěli nebo ne, protože by je papež stihl klatbou a postaral se o to, aby v církevní kariéře už nikdy nemohli pokračovat.

Stejná situace ovšem měla potkat ty, co koncil zamítli, pouze s tím rozdílem, že ji měl iniciovat přímo koncil. Pražská univerzita ocitla se tak díky francouzskému poselstvu v poměrně trapné patové situaci. Odpověď nemohla odsunout na „někdy později“, poněvadž poselstvo odmítlo odejít bez odpovědi na svoji žádost.

¹⁵¹ Bartoš, F. M. Čechy v době Husově. Laichterův výbor. Praha 1947. S. 297.

Rozhodnutí o dalším postupu padlo tedy logicky na krále. Ten výjimečně příliš neotálel. Slíbil francouzskému poselstvu, že se o celou věc postará, a povolal zástupce univerzity k jednání do Kutné Hory. Z každého „národa“ se účastnili vždy dva členové. Všechny tři národy německé byly proti obeslání koncilu, jedině národ český byl pro. Král se pravděpodobně nejprve rozzuřil, jak již bylo jeho zvykem v situacích, kdy měl přijmout nějakou špatnou nebo komplikovanou zprávu neobsahující v sobě řešení, tedy přenášející odpovědnost na jeho hlavu. I tak ještě tentýž den vydal známý dokument Dekret kutnohorský, který upravoval poměr hlasů na univerzitě ve prospěch Čechů na úkor Němců. Na příště tak měl český národ hlasy tři, na rozdíl od tří německých národů s hlasem jedním. Tím král poměrně snadno a rychle vyřešil situaci ve prospěch koncilu a univerzita se tak jako celek¹⁵² mohla zavázat k účasti v Pise, pro což se vyslovil český národ, který díky Dekretu získal výhodu zmíněných tří hlasů ku jednomu německému.

Vydáním Dekretu kutnohorského Václav de facto předal pražské vysoké učení pod kontrolu Husovy skupiny.¹⁵³ Hus ve svých následných kázáních vyzýval lid k vděčnosti vůči králi Václavovi a též písaři Mikuláši z Lobkovic, který měl poukazem na příklad univerzit v Paříži a v Itálii, kde domácí národy též převažovaly, nemalou zásluhu na tom, že se král pro zvýhodnění českého univerzitního národa rozhodl.¹⁵⁴ Stalo se tak na jaře roku 1409. S výsledkem jednání obeznámil král francouzské poselstvo. To bylo zřejmě spokojeno, neb brzy nato odjelo zpět do Francie.

NÁVRAT VÁCLAVA IV. DO ROLE MONARCHY EVROPSKÉHO VÝZNAMU

Proč se král tentokrát příliš nerozpakoval a jednal ve věci Dekretu kutnohorského okamžitě, není jasné. Avšak na jeho rozhodnost mohl mít vliv strach z toho, že bude-li váhat, nenahraje svému soupeři v boji o římskou korunu. Celá tato událost kolem kutnohorského Dekretu se odehrávala ve chvílích, kdy ve Frankfurtu probíhal sněm mající rozhodnout o právoplatnosti toho či onoho krále. A Václav pochopitelně nechtěl nic riskovat.

V případě tohoto říšského sněmu nehrálo až takovou roli to, který král je lepší, jako to, kterou cestou se ve věci řešení schizmatu vydat. Většina říšských knížat se klonila na stranu koncilu, což byla strana Václava IV. A také strana Francie, která zde opět vítězí svým vlivem. Jen málo knížat zůstalo při Ruprechtovi a papeži Řehořovi.

¹⁵² Hledíková, *Církev...*, s. 48.

¹⁵³ Čornej, P., *Idea národa...*, s. 382.

¹⁵⁴ Kořalka, J. *Mistr Jan Hus v pojetí...*, s. 619.

Vzhledem k náladě, která panovala, tedy na svolání koncilu, byl Václav vybrán jakožto ten, kdo se postará, aby schizma bylo definitivně skončeno. Za jeho slib, že se tedy řešení krize ujme, mu bylo slíbeno, že jeho vyslanci budou při příležitosti koncilu pisánského přijati jako vyslanci krále římského a že papež, který bude koncilem zvolen, bude Václava přijímat jako krále římského a pomůže mu vybojovat římskou korunu v celé říši proti „vévodovi Ruprechtovi“¹⁵⁵.

Ruprecht takto, zcela nečekaně a samozřejmě asi nechtěně, dopomohl Václavovi k úspěchu. Dalo by se asi mluvit i o štěstí, že se Václav odklonil včas od římského papeže, že se celá situace vyvíjela tak, že se Václav nakonec přiklonil k politice Francie.

Václav tak přišel k úspěchu trochu jako „slepý k houslím“. Bohužel, vzhledem ke své povaze, neměl už mnoho předpokladů k tomu, aby onen úspěch, zapříčiněný šťastnými okolnostmi, dovedl do konce vlastními silami.

Zástupci vyslaní Václavem do Pisy se zdrželi kvůli jednáním s poselstvem brabantského vévody o vydání princezny Elišky vévodovi kvůli sňatku. I přes pozdní příjezd nepobylo české poselstvo v Pise až do konce. Odjelo pryč poté, co se mu podařilo získat to, pro co tam zejména přijelo, totiž finální uznání Václava IV. podepsané všemi kardinály. Pisánský koncil zvolil nového papeže Alexandra V. Schizma tím bohužel nekončí, naopak přiosťří se. Místo dvou papežů má teď katolický svět papeže tři. Na definitivní odbourání schizmatu se musí ještě několik let čekat. Až roku 1417 je opět jediný náměstek Kristův Martin V.

¹⁵⁵ Bartoš, F.M. Čechy v době Husově. Laichterův výbor. Praha 1947. S. 307.

ZÁVĚR

Otázkou vztahů českých zemí a Francie v období velkého schizmatu se v české historiografii nikdo z badatelů přímo nezabýval, možná snad kromě F. M. Bartoše. Stejně jako on jsem ve své práci vycházela z primárních historických pramenů, i když odlišných. Jejich prostřednictvím jsem mj. podala obrázek o tom, jak celé sledované období nahlízejí francouzští badatelé, převážně ti současní.

Francouzští medievisté zabývající se problematikou velkého západního schizmatu či přímo osobností Honoré Boveta se však nesoustředí na souvislosti s českými dějinami. Drží se ve svých vědeckých pracích striktně francouzských dějin a s Francií přímo souvisejících. V Čechách neexistuje žádná specializovaná monografie podávající celistvý obrázek vztahů těchto dvou království v době církevní roztržky. Vždy se o schizmatu hovoří v rámci monografie jiné, ať již jde o díla spojená s osobností krále Václava IV. či například s arcibiskupem Janem z Jenštejna, případně přehledné práce týkající se historie českých zemí jako celku v době předhusitské a husitské.

Vysledovat, jaké mínění si vytvořil francouzský diplomat Honoré Bovet o českém a římském králi Václavovi IV., kdy se s ním setkal poprvé osobně a pozvolna začal poznávat jeho přílišnou nerozhodnost, až politickou liknavost, jak čelit konkrétním problémům spojených s církevní roztržkou, to vše bylo úkolem mé diplomové práce.

Bovet byl sice diplomat, nicméně možná ne až takový, jak si představujeme v dnešním smyslu tohoto termínu. Do francouzského královského poselstva, které bylo přijato na pražském dvoře, se dostal především pro své církevně politické postoje zveřejněné v jeho zásadních dílech, nikoli jen pro jisté diplomatické schopnosti. Chápeme-li diplomata pouze jako cílevědomého, neústupného úředníka, jdoucího nekompromisně za svým politickým cílem, pak skutečnost v podobě Honoré Boveta tento obraz nenaplňuje. Rozhodně lze o Bovetovi říci, že byl více teoretikem – filozofem, teologem a politologem, než důsledným praktikem – politikem. Na základě hlubšího studia se jeví jako člověk, jenž si ze srdce přeje nápravu církve, do jejíchž služeb vstoupil a v jejíž dokonalé fungování věří. Nepřestává doufat v to, že se podaří přesvědčit evropské panovníky, aby se přidali na stranu Francie a avignonské obediencie. Nedochozí mu však, že to byla právě sama Francie a její panovník, kdo se de facto odtrhl od ostatních

křesťanských zemí a prosadil si vlastního papeže. Bovet až slepě důvěřuje avignonskému papeži Klementovi VII. a tomu, že je tím pravým a jediným pontifikem.

Když jednotlivé panovníky Bovet v jejich postojích nezviklal a když zemřel Klement VII., vložil své naděje do římského papeže. Naivně předpokládal, že když zůstal papež ve stavu dvojpapežství sám, podaří se mu ho snáze přesvědčit, aby sám dobrovolně odstoupil v zájmu opětného sjednocení církve.

Bovet ale i v tomto případě pochybil. Zdá se, jakoby nikdo neměl stejný zájem o nápravu křesťanstva, jaký si představoval on sám. Všichni stále opakovaně hovořili o nutnosti ukončit církevní roztržku, ale jakmile se objevila nějaká cesta z problému ven, která se Bovetovi jevila jednoznačná – ostatní jakoby ji neviděli a ani vidět nechtěli. Přesto se francouzský benediktin svého přesvědčení, svých idejí nevzdal až do konce svého života.

SEZNAM LITERATURY

Bartoš, František Michálek: Čechy v době Husově. 1378–1415. Praha, Jan Laichter 1947. 515 s.

Čornej, Petr: Idea národa v husitských Čechách. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed./ Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 379–393.

Dictionnaire des lettres françaises. Le Moyen Age. /Ed./ Geneviève Hasenohr – Michael Zink. Paris, FAYARD 1964.

Dobeš, Jan – Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan: Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2007. 570 s.

Documenta Pragensia IX. Praha, Archiv hlavního města Prahy 1991. 553 s.

Duby, Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost. /Přel./, Vladimír Cinke. Praha, Karolinum 2003. 953 s.

Ehlers, Joachim – Müller, Heribert – Schneidmüller, Bernd: Francouzští králové v období středověku – Od Oda ke Karlu VIII. (888–1498). Praha, Argo 2003. 420 s.

Études roussillonnaises 24. Revue d'histoire et d'archéologie méditerranéennes. Le concile de Perpignan (15 novembre 1408–26 mars 1409). /Ed./ Héléne Millet. Actes du colloque international. Perpignan, 24–26 janvier 2008. 231 s.

Evropa v proměnách staletí. /Ed./ František Honzák – Marek Pečenka – František Stellner – Jitka Vlčková. Praha, Libri 2001. 768 s.

Ferro, Marc: Dějiny Francie. /Přel./ Jitka Matějů – Doubravka Olšáková. Praha, Nakladatelství Lidové noviny. 2006. 692 s.

Fiala, Zdeněk: Předhusitské Čechy. Český stát pod vládou Lucemburků 1310–1419. Praha, Svoboda 1978. 421 s.

Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva. /Aut. kol./ Jaroslav Svátek – Martin Nejedlý – Olivier Marin – Pavel Soukup. Praha, Scriptorium. 2009. 264 s.

Hanly, Michael: Witness to the schism: the writings of Honorat Bovet. In: A companion to the great western schism (1378–1417). /Ed./ Joëlle Rollo-Kloster – Thomas M. Izbicki. Leiden, BRILL 2009, s. 159–195.

Herold, Vilém: Hus a Wyclif. Srovnání dvou traktátů De ecclesia. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed./ Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 129–154.

Hlaváček, Ivan: Aktivita české šlechty na dvoře Václava IV. In: Mediaevalia historica bohemia I, 1991, s. 205–216.

Hlaváček, Ivan: K diplomatice úmluv Václava IV. s Karlem V. z r. 1380. In: Zápisky katedry československých dějin a archivního studia 3, 3–4. Praha, Univerzita Karlova 1958, s. 55–61.

Hledíková, Zdeňka: (Arci)biskupský dvůr v Praze do doby husitské. In: Documenta Pragensia IX., 1991. Praha, Archiv hlavního města Prahy 1991, s. 341–360.

Hledíková, Zdeňka: Církev v českých zemích na přelomu 14. a 15. století. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed./ Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 35–58.

Hledíková, Zdeňka: Šlechta a hierarchie v Čechách od druhé poloviny 13. do počátku 15. století. In: *Mediaevalia historica bohemica* I, 1991, s. 57–87.

Holinka, Rudolf: Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI. In: *Spisy filosofické fakulty university Komenského v Bratislavě*, č. XIV. Bratislava, 1933. 147 s.

Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed./ Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001. 707 s.

Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22.–26. září 1993 v Bayreuthu. /Vyd./ Jan Blahoslav Lášek a kol. Praha, Česká křesťanská akademie – Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy 1995. 333 s.

Kadlec, Jaroslav: Husovi odpůrci. In: *Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed./ Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 325–342.*

Kadlec, Jaroslav: Přehled církevních českých dějin 1. Řím, Křesťanská akademie 1987, 332 s.

Kejř, Jiří. *Husův Proces.* Praha, Vyšehrad 2000. 235 s.

Kosinski Blumenfeld, Renate: *Poets, Saints and Visionaries of the Great Schism, 1378–1417.* Pennsylvania, The Pennsylvania State University 2006. 245 s.

Krása, Josef: *České iluminované rukopisy 13.–16. století,* Praha Odeon, 1990. 455 s. Edice *České dějiny sv. 68.*

Kudrna, Jaroslav: *Dějiny Francie.* Praha, Svoboda 1988. 727 s.

Malý, Karel: Mistr Jan Hus a Univerzita Karlova. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed/. Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 395-404.

Marin, Olivier: L'archevêque, le maître et le dévot. Genèses du mouvement réformateur pragois. Années 1360 – 1419. Paris, Honoré Champion 2005. 605 s.

Mediaevalia historica bohemica I. Praha, Historický ústav ČSAV 1991. 548 s.

Millet, Héléne – Hanly, Michael: Les batailles d'Honorat Bovet. Essai de biographie. In: ROMANIA – Revue trimestrielle consacrée a l'étude Des langues et des littératures romanes. Paris, Tome 114, 1996, s. 135–181.

Millet, Héléne: L'Église du Grand Schisme, 1378–1417. Paris, Picard 2009. 272 s.

Millet, Héléne: Le grand schisme d'occident 1378–1417. In: Cahiers de Fanjeaux, N°39: Le midi et le grand schisme. Toulouse, Privat. 2004, s. 21-37.

Nejedlý, Martin: „...jen už nikdy do Čech...!“ Lucemburské české země pohledem literátů „sladké Francie“. In: Dějiny a současnost 30, 2008, č. 2, s. 14–17.

Nejedlý, Martin: Václav IV. a panská jednota. Část první - Barvy všecky. In: Historický Obzor. 1999, roč. 10, č. 11-12, s. 242-249.

Nejedlý, Martin: Václav IV. a panská jednota. Část druhá - Králová koruna krásná jest věc, ale těžká. In: Historický Obzor. 2000, roč. 11, č. 1-2, s. 8-15.

Nejedlý, Martin: Václav IV. a panská jednota. Část třetí - Račiž, králi, poslúchati. In: Historický Obzor. 2006, roč. 11, č. 3-4, s. 68-75.

Palacký, František: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě II. – od roku 1253 až do roku 1403. Praha, L. Mazáč 1939. 478 s.

Palacký, František: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III. – od roku 1403 až do roku 1439. Praha, L. Mazáč 1939. 637 s.

Patschowsky, Alexander: Pravda a poslušnost v Husově chápání církve. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed/. Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 155–167.

Payan P.: Entre Avignon et Rome. Une histoire du Grand schisme (1378-1417). Paris, Flammarion 2009. 320 s.

Polc, Jaroslav V.: Duchovní proudy v Čechách ve XIV. století. In: Husitský Tábor. Supplementum 1. Sborník Husitského muzea. Jan Hus na přelomu tisíciletí, mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská universita Řím, 15.–18. prosince 1999. /Ed/. Miloš Drda – František J. Holeček – Zdeněk Vybíral. Tábor, Husitské muzeum 2001, s. 59–70.

Ráček, Blažej: Církevní dějiny v přehledu a obrazech. Praha, Vyšehrad 1940. 678 s.

Rapp, Francis: Svata říše římská národa německého – od Oty Velikého po Karla V. Praha – Litomyšl, Paseka 2007. 316 s.

Spěváček, Jiří: Karel IV. Život a dílo (1316–1378).. Praha, Svoboda 1979. 720 s.

Spěváček, Jiří: Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce. Praha, Svoboda 1986. 776 s.

Šmahel, František: Husův proces v Kostnici. Praha, Melantrich 1988. 40 s. Edice Slovo k historii.

Valois, Noël: La France et le grand schisme d'occident. Paris, Alphonse Picard et fils, 1896. 516 s.

SEZNAM PRAMENŮ

Bartoš, František Michálek: Autograf M. J. Husi. Praha, SPN 1954. 74 s.

Beneš Krabice z Weitmile. Kronika Pražského kostela. In: Kroniky doby Karla IV. /Ed./ Marie Bláhová. Praha, Svoboda 1987. 647 s.

Bovet, Honoré: L'Arbre des batailles. /Ed./ E. Nys. Bruxelles, 1883. 256 s.

Bovet, Honoré: Somnium super materia scismatis. /Ed./ I. Arnold: L'Apparicion maistre Jehan de Meun et le Somnium super materia scismatis. Paris, 1926.

Froissart, Jean: Kronika stoleté války. /Přel./ Alois Bejblík. Praha, Mladá fronta 1977. 229 s.

Kroniky doby Karla IV. /Ed./ Marie Bláhová. Praha, Svoboda 1987. 647 s.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA



Obr 1.

Honoré Bovet, Apparicion maistre Jehan de Meun, Paris Bibliothèque nationale de France MSS Français 811 (Honoré Bovet, Zjevení mistra Jana de Meung, folio 1v)



Obr. 2

Honoré Bovet, Apparicion maistre Jehan de Meun, Paris Bibliothèque nationale de France MSS Français 811 (Honoré Bovet, Zjevení mistra Jana de Meung, folio 3r)

Obr. 3

Honoré Bovet, Apparicion maistre Jehan de Meun, Paris Bibliothèque nationale de France MSS Français 811 (Honoré Bovet, Zjevení mistra Jana de Meung, hřbet rukopisu)



ionale de France

Obr. 4

Honoré Bovet, L'arbre des batailles (Paris Bibliothèque nationale de France MSS Espagnol 206, folio 1r)



Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

